

Trude Nygård Evensen

**Turismens betydning for norsk
økonomi**
Satellittregnskap for turisme
1988-1995

Rapporter

I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

Reports

This series contains statistical analyses and method and model descriptions from the different research and statistics areas. Results of various single surveys are also published here, usually with supplementary comments and analyses.

© Statistisk sentralbyrå, august 1999
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen,
vennligst oppgi Statistisk sentralbyrå som kilde.

ISBN 82-537-4707-1
ISSN 0806-2056

Emnegruppe

09.01 Nasjonalregnskap

Emneord

Nasjonalregnskap
Reiseliv
Satellittregnskap
Turistkonsum
Turisme

Design: Enzo Finger Design
Trykk: Statistisk sentralbyrå

Standardtegn i tabeller	Symbols in tables	Symbol
Tall kan ikke forekomme	Category not applicable	.
Oppgave mangler	Data not available	..
Oppgave mangler foreløpig	Data not yet available	...
Tall kan ikke offentliggjøres	Not for publication	:
Null	Nil	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	Less than 0.5 of unit employed	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	Less than 0.05 of unit employed	0,0
Foreløpige tall	Provisional or preliminary figure	*
Brudd i den loddrette serien	Break in the homogeneity of a vertical series	—
Brudd i den vannrette serien	Break in the homogeneity of a horizontal series	
Rettet siden forrige utgave	Revised since the previous issue	r

Sammendrag

Trude Nygård Evensen

Turismens betydning for norsk økonomi

Rapporter 99/21 • Statistisk sentralbyrå 1999

Innenfor nasjonalregnskapets standardiserte kontoplan, er det enkelte økonomiske forhold som ikke så lett lar seg belyse. Turisme er et slikt forhold. **Satellittregnskap for turisme er et regnskap bygget på nasjonalregnskap, som er spesielt tilpasset for å belyse økonomiske forhold knyttet til turisme.** Vi har utarbeidet et satellittregnskap for turisme for Norge basert på internasjonale definisjoner av turisme og et internasjonalt rammeverk for utarbeiding av slike regnskap. Tallene i satellittregnskapet for turisme er konsistente med tallene i nasjonalregnskapet.

Satellittregnskapet belyser spesielt turismens tilbudsside og etterspørselsside. Tilbudssiden viser produksjon, bruttoprodukt, driftsresultat og sysselsetting i reiselivsnæringer, samt tilgang av ulike reiselivsprodukter. Etterspørselssiden viser samlet turistkonsum i Norge, det vil si turistenes samlede forbruksutgifter i Norge, fordelt på utlendingers turistkonsum, norske husholdningers turistkonsum, samt norske næringers utgifter til forretningsreiser. Nordmenns turistkonsum er først og fremst knyttet til reiser og aktivitet i Norge, men turistkonsumet omfatter også utgifter som betales i Norge i forbindelse med reiser til utlandet, for eksempel utgifter til transport til og fra utlandet.

Det er utarbeidet satellittregnskap for turisme for alle årene 1988-1995. Dessuten er det på bakgrunn av satellittregnskapet for turisme stilt opp en kryssløpsmatrise for hvert av årene 1993-1995. Med utgangspunkt i kryssløpsmatrisen for hvert enkelt år er turismens bidrag til brutto nasjonalprodukt (BNP) og samlet sysselsetting beregnet.

Resultater for årene 1988-1993 er presentert i rapporten *Turismens økonomiske betydning for Norge* (Evensen og Sørensen 1997). Rapporten fra 1997 gir dessuten en detaljert dokumentasjon av definisjoner og beregningsopplegg; herunder metoder, forutsetninger og kilder. Denne rapporten gir oppdaterte tall for 1994 og 1995. Det presenteres også enkelte foreløpige tall for 1996 og 1997. En del oppdaterte tall for 1994 og 1995 er tidligere publisert i Ukens statistikk.

Beregningene viser at samlet turistkonsum i Norge bidro med 3 prosent til BNP og samlet sysselsetting i 1995. Beregnet andel av henholdsvis BNP og samlet sysselsetting er den samme som for 1993 og 1994. Samlet turistkonsum i 1995 er beregnet til nær 56 milliarder kroner. Av dette utgjorde utlendingenes turistkonsum 32 prosent, norske husholdningers turistkonsum 49 prosent og utgiftene til forretningsreiser i norske næringer 19 prosent.

Utlendingenes turistkonsum utgjorde 5 prosent av Norges samlede eksport i 1995, eller 8 prosent av samlet eksport eksklusiv eksport av råolje og gass. Norske husholdningers turistkonsum som andel av norske husholdningers konsum i alt var 6 prosent. Mer enn 10 prosent av de norske husholdningenes turistkonsum var knyttet til eie/leie av fritidsboliger.

66 prosent av turistkonsumet i 1995 ble produsert av de næringene vi har definert som reiselivsnæringer. Videre var 18 prosent av turistkonsumet i 1995 leveranser fra andre innenlandske produsenter, 4 prosent var leveranser fra import, mens merverdiavgift og andre netto produktskatter utgjorde 12 prosent.

Emneord: Satellittregnskap for turisme, nasjonalregnskap, turisme, reiseliv.

Prosjektstøtte: Prosjektet er finansiert av Nærings- og handelsdepartementet.

Abstract

Trude Nygård Evensen

Turismens betydning for norsk økonomi **Reports 99/21 • Statistics Norway 1999**

System of National Accounts 1993 (SNA93)¹ gives recommendations for compilation of national accounts. Within the standardised concepts and standards for classification in the national accounts, there are some economic transactions which not so easily can be recognised. Transactions related to tourism are transactions which not so easily can be identified within this standardised system. A satellite accounts for tourism is an account based on national accounts, especially adapted to illuminate transactions related to tourism.

In 1996 Statistics Norway finished a comprehensive main revision of the national accounts based on the new international recommendations from the SNA93 and the European System of Accounts 1995 (ESA95²). Statistics Norway may claim to be the first country - at least among OECD-countries - to have implemented these new international guidelines.

The Division for National Accounts is responsible for the compilation of satellite accounts for tourism. Based on the revised Norwegian national accounts supply and use tables (described in Statistics Norway (1998)) tourism satellite accounts (TSA) for all the years 1988 - 1995 have been constructed.

The Norwegian TSA supply and use tables are fully integrated with the national account's supply and use tables. The Norwegian TSA supply and use tables particularly focus on the tourism demand and tourism supply side. Tourism demand covers resident and non-resident tourist's consumption expenditure in Norway; that is tourism consumption in Norway. The supply side describes the activity in characteristic tourism industries and the supply of products characteristic for tourism industries.

When studying figures for tourism supply, it is important to keep in mind that an important share of total output in characteristic tourism industries is sold to other than tourists. On the other hand, tourists buy several products, which are not produced by the industries defined as characteristic tourism industries. Figures for tourism supply, therefore, are not really interesting before one can see the connection between tourism supply and tourism demand, and calculation and evaluation of the importance of tourism for the Norwegian economy must be based on demand side data.

For each year 1993-1995 the Norwegian TSA supply and use tables therefore are transformed into a TSA industry by industry matrix. Each of these matrixes shows the direct relationship between industries and between industries and final consumers, including the relationship between tourism supply and tourism demand. Based on the TSA industry by industry matrix, the contribution of tourism consumption to GDP and employment are calculated. For the year 1993, the TSA industry by industry matrix has also been used for some simple studies of the indirect effects on the economy of changes in tourism demand, given the assumption of a constant relationship between different industries and between industries and final demand.

Main results: The calculations show that the contribution from tourism to GDP ("Tourism GDP"), was approximately 3 per cent in each year 1993-1995. The contribution from tourism to total employment was also about 3 per cent in each year 1993-1995.

In 1995 about 32 per cent of total tourism consumption in Norway were related to non-residents consumption in Norway, resident households tourism consumption constituted 49 per cent of total tourism consumption, and the remaining 19 per cent of total tourism consumption were related to resident industries expenditure on business trips.

Non-residents tourism consumption amounted to about 5 per cent of total export in 1995, or close to 8 per cent of total export excluding export of crude oil and natural gas.

Resident household's tourism consumption constituted 6 per cent of resident household's consumption in total. For resident households, imputed rents on second homes (for holiday and leisure) makes an important part of total tourism consumption in Norway; slightly more than 10 per cent in 1995.

66 per cent of total tourism consumption in Norway was produced by industries characterised as "characteristic tourism industries". 18 per cent was produced by other industries, 4 per cent was imported goods and services, and finally VAT and other net taxes on products constituted nearly 12 per cent of tourists consumption expenditure in total.

Total output in characteristic tourism industries constituted 5.5 per cent of total output in Norway in 1995, and the contribution to total employment in Norway from these industries were nearly 7 per cent. Only 43 per cent of total output in these industries were, however, actually sold to (and paid by) tourists. Correspondingly, sales to tourists from other industries as part of total output in other industries were less than 1 per cent.

¹ System of National Accounts 1993. Published by UN, OECD, IMF, the World Bank, and the Commission of European Countries in 1993. SNA93 replaced the former System of National Accounts 1968 (SNA68).

² ESA95: Eurostat (1996): European System of Accounts 1995.

Innhold

1	Innledning	9
2	Bakgrunn og definisjoner	10
2.1	Bakgrunn	10
2.2	Sentrale definisjoner knyttet til turisme og reiseliv	11
2.2.1	Definisjon av turister	11
2.2.2	Turisme fra etterspørselssiden	11
2.2.3	Turisme fra tilbudssiden	12
2.2.4	Reiselivsnæringene (produsenter)	12
2.2.5	Reiselivsprodukter	13
2.3	Beregningsopplegget	13
2.4	Pakketurer	16
2.5	Kilder og forutsetninger for beregning av turistkonsum	16
2.6	Kryssløp og beregninger av turismens andel av BNP og samlet sysselsetting	17
2.6.1	Kryssløpsmatrisen	17
2.6.2	Beregninger av turismens andel av BNP og samlet sysselsetting	18
3	Reiselivsnæring og reiselivsprodukter	20
3.1	Innledning	20
3.2	Reiselivsnæring og reiselivsprodukter	20
3.3	Reiselivsnæringens betydning i forhold til norsk økonomi	23
3.4	Litt om de enkelte reiselivsnæringene	24
3.4.1	Hotell- og restaurantnæringen	24
3.4.2	Transport med jernbane og sporvei, rutebil og drosjebil	26
3.4.3	Innenriks sjøfart og utenriks sjøfart, passasjertransport	27
3.4.4	Lufttransport, reisebyråvirksomhet mv. og utleie av transportmidler	28
3.4.5	Underholdning, nyheter og kultur, sport og idrett	29
3.5	Utviklingen i reiselivsnæringene	30
4	Turistkonsum	33
4.1	Turistkonsumet av ulike varer og tjenester	33
4.2	Turistkonsumet etter leverandør	35
5	Turismens andel av BNP og samlet sysselsetting	39
5.1	Turismens andel av BNP	39
5.2	Turismens andel av samlet sysselsetting	39
6	Utlendingenes konsum i Norge	42
6.1	Oppsummering av beregningene for 1995	42
7	Referanser	44
Vedlegg A. Resultater fra satellittregnskapet for turisme. Tabeller		45
Vedlegg B		
1.	Næring klassifisert som reiselivsnæring i satellittregnskapet for turisme	62
2.	Produkter klassifisert som reiselivsprodukter i satellittregnskapet for turisme	63
De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter		64

Figurregister

2	Bakgrunn og definisjoner	
2.1	Turister.....	11
2.2	Turistkonsum	15
3	Reiselivsnæringer og reiselivsprodukter	
3.1:	Produksjon i reiselivsnæringene. Millioner kroner. 1995	21
3.2:	Reiselivsnæringenes tilknytning til reiselivet	22
3.3:	Samlet tilgang av reiselivsprodukter. 1995.....	22
3.4:	Aktiviteten i reiselivsnæringene i forhold til norsk økonomi i alt.....	23
3.5:	Ulike næringsgruppers bidrag til BNP	24
3.6.a.	Utvikling i samlet produksjon i reiselivsnæringene og norsk økonomi i alt. 1980-1997. Faste priser, 1995 = 100.....	31
3.6.b.	Utviklingen i samlet produksjon i reiselivsnæringene og norsk økonomi i alt. Faste priser, 1995 = 100	31
3.7.a.	Utvikling i samlet bruttoprodukt i reiselivsnæringene og BNP. 1980-1997. Faste priser, 1995 = 100	31
3.7.b.	Utvikling i samlet bruttoprodukt i reiselivsnæringene og BNP. 1993 - 1997. Faste priser, 1993 = 100	31
3.8.a.	Utvikling i samlet sysselsetting i reiselivsnæringene og norsk økonomi i alt. 1980 - 1997. 1995 = 100	31
3.8.b.	Utvikling i samlet sysselsetting i reiselivsnæringene og norsk økonomi i alt. 1993 - 1997. 1993 = 100	31

Tabellregister

2	Bakgrunn og definisjoner	
2.1.	Tilgangs- og anvendelsestabeller	17
2.2.	Kvadratiske kryssløpstabeller (kryssløpsmatrise)	19
3	Reiselivsnæringer og reiselivsprodukter	
3.4.1.	Hotell- og restaurantvirksomhet. Sentrale størrelser. 1995	25
3.4.2.	Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane, rutebil og drosjebil. Sentrale størrelser. 1995	27
3.4.3.	Innenriks sjøfart og utenriks sjøfart, passasjertransport. Sentrale størrelser. 1995	28
3.4.4.	Lufttransport, reisebyråvirksomhet og utleie av transportmidler. Sentrale størrelser 1995	29
3.4.5.	Underholdning, nyheter og kultur, sport og idrett. Sentrale størrelser. 1995	30
4	Turistkonsum	
4.1.a.	Samlet turistkonsum 1995 fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (T) og (norske næringers) utgifter til forretningsreiser (F). Kjøpverdi. Millioner kroner.	34
4.1.b.	Samlet turistkonsum 1995 fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (T) og (norske næringers) utgifter til forretningsreiser (F). Kjøpverdi. Millioner kroner.	34
4.2.	Leveranser til turistkonsum fordelt på næring. Millioner kroner, 1995	37
4.3.	Leveranser til turistkonsum etter leverandør. 1993 - 1995	38
5	Turismens andel av BNP og samlet sysselsetting	
5.1.	Turistkonsumets bidrag til BNP etter næring. 1993 - 1995. Millioner kroner	40
5.2.	Turistkonsumets bidrag til sysselsetting etter næring. 1993 - 1995. 1000 normalårsverk	41
Vedlegg A. Resultater fra satellittregnskapet for turisme. Tabeller		
1.	Produksjon i reiselivsnæringene 1989 - 1997. Basisverdi. Millioner kroner	46
2.	Produksjon i reiselivsnæringene 1989 - 1997. Basisverdi. Millioner kroner, faste 1995-priser	46
3.	Produksjon av reiselivsprodukter 1989 - 1995. Basisverdi. Millioner kroner	47
4.	Produksjon av reiselivsprodukter 1989 - 1995. Basisverdi. Millioner kroner, faste 1995-priser	47
5.	Import av reiselivsprodukter, i alt. Millioner kroner, 1988 - 1995	47
6.	Produksjon av reiselivsprodukter fordelt på næringer 1994 og 1995. Millioner kroner	48
7.	Produktinnsats i reiselivsnæringene 1989 - 1997. Kjøpverdi. Millioner kroner	48
8.	Produktinnsats i reiselivsnæringene 1989 - 1997. Kjøpverdi. Millioner kroner, faste 1995-priser	49
9.	Bruttoprodukt i reiselivsnæringene 1989 - 1997. Basisverdi. Millioner kroner	49
10.	Bruttoprodukt i reiselivsnæringene 1989 - 1997. Basisverdi. Millioner kroner, faste 1995-priser	50
11.	Lønnskostnader i reiselivsnæringene 1989 - 1997. Millioner kroner	50
12.	Netto produksjonsavgifter i reiselivsnæringene 1989 - 1995. Millioner kroner	51
13.	Brutto driftsresultat i reiselivsnæringene 1989 - 1995. Millioner kroner	51
14.	Kapitalslit i reiselivsnæringene 1989 - 1995. Millioner kroner	52
15.	Driftsresultat i reiselivsnæringene 1989 - 1995. Millioner kroner	52
16.	Bruttoinvesteringer i fast kapital i reiselivsnæringene 1989 - 1995. Millioner kroner	53
17.	Bruttoinvesteringer i fast kapital i reiselivsnæringene 1989 - 1995. Millioner kroner, faste 1995-priser	53
18.	Sysselsetting i reiselivsnæringene 1989 - 1997. Normalårsverk lønnstakere og selvstendige	54
19.	Sysselsetting i reiselivsnæringene 1989 - 1997. Sysselsatte personer, lønnstakere og selvstendige	54
20.	SAMLET TURISTKONSUM 1994	55
21.	SAMLET TURISTKONSUM 1993	56
22.	SAMLET TURISTKONSUM 1992	57
23.	SAMLET TURISTKONSUM 1991	58
24.	SAMLET TURISTKONSUM 1990	59
25.	SAMLET TURISTKONSUM 1989	60
26.	SAMLET TURISTKONSUM 1988	61
Vedlegg B		
1.	Næringer klassifisert som reiselivsnæringer i satellittregnskapet for turisme	62
2.	Produkter klassifisert som reiselivsprodukter i satellittregnskapet for turisme	63

1 Innledning

SNA93³ og ESA95⁴ gir retningslinjer for utarbeiding av nasjonalregnskap. Innenfor nasjonalregnskapets standardiserte kontoplan, er det enkelte økonomiske forhold som ikke så lett lar seg belyse. Turisme er et slikt forhold. Satellittregnskapet for turisme gir en tilpassning av nasjonalregnskapet som er utarbeidet for å belyse turisme i et nasjonaløkonomisk perspektiv.

Statistisk sentralbyrå, Seksjon for nasjonalregnskap, har utarbeidet satellittregnskap for turisme for årene 1988-1995 på bakgrunn av eksisterende internasjonale definisjoner og retningslinjer knyttet til nasjonalregnskap og turisme.

Rapporten *Turismens økonomiske betydning for Norge*, Evensen og Sørensen (1997) gir en dokumentasjon av definisjoner, tallgrunnlag og beregningsopplegget for det norske satellittregnskapet for turisme, samt en presentasjon av endelige tall for årene 1988-1993 og enkelte foreløpige tall for 1994 og 1995. I tillegg stilles det opp en kryssløpsmatrise og enkelte beregninger basert på satellittregnskapet for turisme for 1993. I denne rapporten presenteres oppdaterte endelige tall for årene 1994 og 1995, samt enkelte foreløpige tall for 1997 og 1998.

I løpet av 1999 vil satellittregnskapet for turisme også bli oppdatert for året 1996, samtidig med at det utarbeides foreløpige tall for 1997 og 1998. Disse resultatene vil bli publisert gjennom Dagens statistikk i løpet av 1999 og senere i en ny oppdatert rapport.

Beregningene for 1994 og 1995 er basert på samme definisjoner, forutsetninger, metode og, grovt sett, på samme datagrunnlag⁵ som for tidligere år. Kapittel 2 i denne rapporten gir en oversikt over beregningsopplegget, de viktigste definisjonene, forutsetningene,

kildene, m.m. For en mer fyldig omtale av datagrunnlaget, beregningsopplegget m.m. viser vi til Evensen og Sørensen (1997).

Kapittel 3 gir en oversikt over tilbudssiden i satellittregnskapet for turisme, det vil si tall for reiselivsnæringer og tilbud av reiselivsprodukter, mens kapittel 4 gir en presentasjon av tall for turistenes etterspørsel etter varer og tjenester. På bakgrunn av tilgang og anvendelse av tabellene i satellittregnskapet for turisme, er det er stilt opp en kryssløpsmatrise for hvert av årene 1993-1995. Kapittel 5 gir en presentasjon av kryssløpsmatrisen for hvert av årene 1994 og 1995, med fokus på sammenhengen mellom turistkonsum og produksjon i ulike næringer. Med utgangspunkt i kryssløpsmatrisen er det utført beregninger av turismens andel av BNP og samlet sysselsetting. Kapittel 5 omtaler også disse beregningene.

Som en del av arbeidet med satellittregnskapet for turisme, har vi også sett nærmere på om nytt datagrunnlag for utenlandske turister, derav statistikk for utlendingers besøk i Norge og forbruksundersøkelser for turister, kan nyttes som grunnlag for nærmere vurdering av nivået på utlendingers samlede konsum i Norge. En kortfattet omtale av dette prosjektet med konklusjoner er gitt i kapittel 6, mens en mer detaljert gjennomgang av datagrunnlag og beregninger presenteres i et notat som publiseres parallelt med denne rapporten.

Merk at kvaliteten på nasjonalregnskapstall er kritisk avhengig av et godt og dekkende statistikkgrunnlag. Dette gjelder i høy grad også tallene i satellittregnskapet for turisme. På de områdene statistikkgrunnlaget er av dårlig kvalitet eller mangler helt, vil usikkerheten i satellittregnskapet være stor. For øvrig er nasjonalregnskapet, og videre satellittregnskapet for turisme, bygget opp først og fremst med tanke på å gi en meningsfull og konsistent oversikt over hovedstørrelser i norsk økonomi. Man må derfor være forsiktig med å trekke for bastante konklusjoner på bakgrunn av svært detaljerte tallstørrelser fra nasjonalregnskapet og satellittregnskapet for turisme.

³ System of National Accounts 1993. SNA gir retningslinjer for utarbeiding av nasjonalregnskap, utviklet i samarbeid mellom EUs statistiske byrå - Eurostat, IMF, OECD, FN og Verdensbanken. En revidert utgave av SNA; SNA93, erstatter utgaven SNA68.

⁴ European System of Accounts 1995. Den europeiske spesifikasjonen av SNA 1993.

⁵ En kort omtale og vurdering av nytt datagrunnlag for turistenes utgifter er gitt i avsnitt 2.5, samt i kapittel 6.

2 Bakgrunn og definisjoner

2.1 Bakgrunn

Formålet med nasjonalregnskapet er å gi et avstemt og helhetlig bilde av samfunnsøkonomien. Nasjonalregnskapet gir en beskrivelse av økonomien under ett, og en detaljert beskrivelse av transaksjoner mellom ulike deler av økonomien og mellom Norge og utlandet. Statistikk fra en rekke områder stilles sammen og bearbeides for å lage nasjonalregnskapstall. Nasjonalregnskapet blir utarbeidet i tråd med internasjonale retningslinjer (SNA93 og ESA95)⁶ og standarder for nærings-, produkt- og konsuminndelinger mv.

Innenfor nasjonalregnskapets standardiserte kontoplan er det enkelte økonomiske forhold som ikke så lett lar seg belyse. Turisme er et slikt forhold. Nasjonalregnskapet fanger opp alle økonomiske transaksjoner, og da også økonomiske transaksjoner knyttet til turisme. Men disse transaksjonene kan ikke så lett separeres fra andre transaksjoner, da turisme går på tvers av nasjonalregnskapets nærings-, produkt- og konsuminndelinger.

Satellittregnskap er betegnelsen på regnskap som bygger på nasjonalregnskapstall og overordnede nasjonalregnskapskonsepter, men der man foretar en spesiell tilpasning for å belyse et bestemt økonomisk fenomen mer inngående eller fra en annen synsvinkel, enn i det ordinære nasjonalregnskapet. Dette kan gjøres ved å legge til grunn et litt annet konsept, for eksempel ved å bruke en annen klassifisering av næringer, og eventuelt ved å komplettere med eller benytte alternativt tallgrunnlag i deler av regnskapet. *Satellittregnskap for turisme er regnskap som er bygget på nasjonalregnskap og som er spesielt tilpasset for å belyse økonomiske forhold knyttet til turisme.* Andre typer satellittregnskap kan være satellittregnskap som integrerer økonomi med miljø og ressursregnskap, satellittregnskap for sosiale forhold etc. Det fylkesfordelte nasjonalregnskapet kan også sees på som et satellittregnskap.

Turisme er relatert til turistenes forbruk og aktiviteter, og er altså et etterspørselsbasert begrep. For å tallfeste

turismens størrelse og turismens bidrag til norsk økonomi, er det derfor nødvendig å ta utgangspunkt i turismens etterspørselsside. Et satellittregnskap for turisme starter med å ta utgangspunkt i internasjonale definisjoner knyttet til turisme og forsøker å innarbeide og tallfeste turistrelaterte størrelser innenfor rammen av et nasjonalregnskap.

Satellittregnskapet for turisme er bygget på realdelen av nasjonalregnskapet, det vil si den delen av nasjonalregnskapet som viser produksjon, produktinnsats, bruttoprodukt, inntektskomponenter og sysselsetting fordelt på næringer, og dessuten konsum, investeringer, eksport og import. Tallene i satellittregnskapet for turisme er konsistente med nasjonalregnskapets tall. All relevant informasjon i nasjonalregnskapets realregnskap er inkludert. I tillegg inneholder satellittregnskapet for turisme relevant tilleggsinformasjon, først og fremst informasjon om turistenes utgifter i Norge. På samme måte som nasjonalregnskapet, gir satellittregnskapet et fullstendig integrert system hvor samlet tilgang (produksjon og import) og anvendelse (produktinnsats, konsum, investering, eksport og lagerendring) av de enkelte produkter blir balansert.

Spesielt for satellittregnskapet for turisme er at det belyser både turismens tilbudsside og etterspørselsside. Tilbudssiden, i turistsammenheng, viser produksjon, bruttoprodukt, brutto driftsresultat og sysselsetting i reiselivsnæringer, samt tilgang av ulike reiselivsprodukter. Etterspørselssiden viser turistenes forbruksutgifter (turistkonsum) i Norge fordelt på ulike varer og tjenester. Det er videre skilt mellom norske husholdningers turistkonsum, utlendingers turistkonsum og utgifter til forretningsreiser i norske næringer.

Tilgangs- og anvendelsestabellene i satellittregnskapet for turisme er omformet til en såkalt kryssløpsmatrise. Kryssløpsmatrisen viser den direkte leveransestrukturen mellom leverandører (innenlandske produsenter og import) og mottakere (innenlandske produsenter, husholdninger og eksport). Spesielt interessant i sammenheng med satellittregnskapet for turisme, er det at kryssløpsmatrisen viser den direkte sammenhengen mellom innenlandske produsenter og turistkonsum.

⁶ Se note 3 og 4.

Siden satellittregnskapet for turisme bygger på de samme begrepene og sammenhengene som i nasjonalregnskapet, er det nødvendig å ha et visst kjennskap til nasjonalregnskapet for å kunne forstå sammenhengene i satellittregnskapet for turisme. En kort oversikt over noen av de viktigste begrepene i nasjonalregnskapet er gitt i kapittel 3 i Evensen og Sørensen (1997). For en bredere oversikt over begreper og tallstørrelser i nasjonalregnskapet viser vi til nasjonalregnskapspublikasjoner, som NOS Nasjonalregnskapsstatistikk 1990-1997. Produksjon, anvendelse og sysselsetting (NOS C 473).

Internasjonale organisasjoner, med OECD og World Tourism Organisation (WTO)⁷ som de førende, er i ferd med å utvikle internasjonale manualer for utarbeiding av satellittregnskap for turisme i ulike land. De nye internasjonale retningslinjene som det legges opp til, skal være tilpasset de siste internasjonale retningslinjene for utarbeiding av nasjonalregnskap (SNA93) og internasjonale definisjoner av turisme. Et endelig utkast til rammeverk vil bli diskutert på en større internasjonal konferanse om turisme som WTO arrangerer i Nice, juni 1999.

Det norske satellittregnskapet for turisme er allerede tilpasset SNA93, siden nasjonalregnskapet etter hovedrevisjonen bygger på SNA93. Dette innebærer at vi har kommet et skritt lenger enn OECD og WTO på dette området. I hvilken grad det norske satellittregnskapet for turisme vil harmonere med de endelige rammeverkene til OECD/WTO på et mer detaljert nivå, vil avhenge av utformingen av de endelige rammeverkene.

2.2 Sentrale definisjoner knyttet til turisme og reiseliv

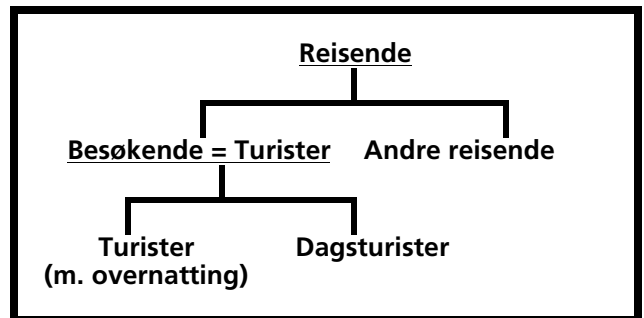
2.2.1 Definisjon av turister

Hvorvidt en norsk eller utenlandsk reisende kan betraktes som turist eller ikke avhenger av *formålet ved reisen*, og/eller visse *tids- eller avstandsbegrensninger*. Vi skiller mellom *besøkende* og *andre reisende*. *Besøkende er personer som reiser til eller oppholder seg på et sted som ligger utenfor det området de normalt ferdes i, der reisen er av en ikke-rutinemessig karakter og oppholdet på stedet som besøkes varer under et år.*

I en snever bruk av turistbegrepet, omfatter turister kun besøkende med minst en overnatting borte fra hjemmet. Dagsturister (ekskursjonister), dvs. besøkende på reise uten overnatting, er imidlertid også turister innenfor et mer utvidet turistbegrep. *I denne rapporten vil heretter begrepet turister bli brukt om alle besøkende.* For at dagsreisende skal regnes med som turister bør reisen være av en viss minimumsdistanse. Avgrensningen mellom dagsreisende turister og andre dagsreisende er vanskelig. Vi har valgt å holde daglige reiser til jobb, skole, trening, reiser for å gjøre daglige innkjøp, for å besøke venner i nabolaget etc. utenfor turisme-

beregningene, mens nesten all annen persontransport blir regnet som forbruk av turister.

Figur 2.1 Turister

Det internasjonale turistbegrepet, som blir benyttet i denne rapporten, har altså et videre omfang enn den mest vanlige oppfatningen av begrepet turister i daglig tale i Norge: Turistbegrepet omfatter ikke bare ferie- og fritidsreiser, men alle reiser til et sted/miljø der vedkommende normalt ikke ferdes. Spesielt viktig er det å legge merke til at yrkesrelaterte reiser (i forbindelse med jobbrelevante kurs, konferanser, møter, etc.) inngår i turistbegrepet. I denne rapporten omtales alle reiser bekostet av offentlig eller privat arbeidsgiver som forretningsreiser.

Turistene deles inn i norske (innenlandske) og utenlandske turister. Videre fordeles de norske turistene på ferie- og fritidsreisende (husholdninger) og forretningsreisende. Ferie- og fritidsreisende og forretningsreisende utlendinger blir i det norske satellittregnskapet for turisme behandlet under ett.

2.2.2 Turisme fra etterspørselssiden

Turisme fra etterspørselssiden er relatert til turistenes aktiviteter og forbruk. I satellittregnskapet for turisme kartlegges utgiftene til norske og utenlandske turister utgifter i Norge, og da både ferie- og fritidsreisende og forretningsreisende turister.

Turistkonsumet deles inn i turistkonsumet til hhv. utlendinger, norske husholdninger og norske offentlige og private arbeidsgivere.

Samlet turistkonsum i Norge er definert som de samlede turistrelaterte utgiftene til norske og utenlandske turister innenfor norsk område.

Begrepet *norsk område* inkluderer, i tillegg til området innenfor Norges grenser, transport mellom Norge og utlandet, samt transport i internasjonale farvann. Det betyr for eksempel at utgiftene til norske og utenlandske turister på et cruise i Karibien skal regnes som

⁷ World Tourism Organization er en organisasjon i FN-systemet.

turistutgifter i Norge dersom skipet er drevet av et norsk rederi.⁸

Turistkonsumet i Norge er først og fremst knyttet til reiser i Norge. Men regnet med i turistkonsumet i Norge er også utgifter i Norge som egentlig er knyttet til reiser til utlandet; for eksempel utgifter betalt i Norge til transport til og fra utlandet.

Kun konsumrelaterte utgifter regnes som turistkonsum. Utgifter til kjøp av kapitalvarer, finansielle fordringer mv. er ikke turistkonsum.

For lettere å sammenligne turisme fra etterspørsels-siden med virksomheten i reiselivsnæringene skiller vi mellom turistenes utgifter til kjøp av produkter definert som *reiselivsprodukter* (se avsnitt 2.2.5), og turistkonsum av andre varer og tjenester. Samlet turistkonsum inkluderer samlede utgifter til kjøp av både reiselivsprodukter og andre utgifter relatert til reisen.

Turistkonsum \equiv *Turistenes utgifter til kjøp av reiselivsprodukter*
+ *andre utgifter i forbindelse med reisen*

Når det gjelder *andre utgifter i forbindelse med reisen* er det for nordmenn på ferietur i Norge visse utgifter som i beregningene over samlede turistutgifter i Norge som i prinsippet er holdt utenfor. Dette gjelder utgifter som er uavhengig av om husholdningen/individet er på reise eller ikke. Slike utgifter er for eksempel mat- og drikkevarer, toalettartikler, post og telefon mv. En detaljert beskrivelse av hvilke utgifter vi har regnet som turistkonsum og hvilke utgifter vi har holdt utenfor turistkonsumet er gitt i Evensen og Sørensen (1997), kapittel 4.

For forretningsreisende er det viktig å huske på at det er *arbeidsgivers* utgifter som skal være med som forretningsreisendes turistkonsum. Hvis en person som for eksempel deltar på et kurs som arbeidsgiver bekoster, på egen regning velger å være en dag lenger på stedet etter at kurset er avsluttet, er ikke personen lenger å betrakte som en forretningsreisende, men som en ferie-reisende turist. I beregningene av turistkonsumet antar vi at arbeidsgivernes utgifter til forretningsreiser gjelder utgifter til reiselivsprodukter som overnatting, transport, servering mv. I den grad arbeidsgivere har andre utgifter knyttet til ansattes forretningsreiser blir ikke dette regnet som turistkonsum.

For utenlandske turister er alle konsumrelaterte utgifter i Norge regnet som turistkonsum.

2.2.3 Turisme fra tilbudssiden

Tilbudssiden i satellittregnskapet viser tilgang av ulike *reiselivsprodukter* og beskriver virksomheten innen ulike *reiselivsnæringer*. Et produkt er en vare eller en tjeneste. En næring kan produsere flere produkter, også produkter som ligger utenfor næringens hovedaktivitet.

Norsk reiselivsproduksjon defineres som det samlede tilbudet av reiselivsprodukter fra norske produsenter. I tillegg kan det være import av reiselivsprodukter. Samlet tilbud av reiselivsprodukter er lik samlet norsk produksjon og import av disse produktene.

Siden turisme er relatert til turistenes aktiviteter og forbruk, er turisme egentlig et etterspørselsbasert begrep. Turistene kjøper en rekke ulike varer og tjenester, produsert av en rekke ulike næringer. Begrepene reiselivsnæringer og reiselivsprodukter ikke er ikke entydige, og må utdypes nærmere.

2.2.4 Reiselivsnæringene (produsenter)

Reiselivsnæringene identifiseres ut fra deres avhengighet av og/eller betydning for turisme.

I nasjonalregnskapet, og i offisielle næringsstandarder, er det en rekke næringer som mer eller mindre er relatert til turisme. Graden av avhengighet vil i praksis avhenge av hvor detaljert næringsgrupperingen er spesifisert. Generelt vil det være slik at jo mer aggregert næringsnivå vi studerer, jo mindre vil reiselivets relative betydning for næringen være. Men selv på det mest detaljerte nivået det er mulig å studere; den enkelte bedrift, ville vi ha problemer med å avgjøre om enkelte bedrifter hører hjemme i en reiselivsnæring eller ikke. En enkelt bedrift kan selge produkter både til turister og til andre. Likeledes vil klassifiseringen av næringer som reiselivsnæringer eller ikke avhenge av den graden av avhengighet til reiselivet vi velger som kriterium.

De næringene vi omtaler som reiselivsnæringer er næringer der salget til turister utgjør en viss andel av produksjonen i næringen. Videre kjennetegnes disse næringene ved at de produserer produkter som regnes som spesielt reiselivsrelaterte, i den forstand at det er sentrale produkter for turister; det vil si produkter som overnattingstjenester, serveringstjenester, transporttjenester mv. Ut fra dette er det verdt å merke seg at reiselivsnæringene i tillegg til produksjon av reiselivsprodukter også kan produsere produkter som ikke er spesielt reiselivsrelaterte, og videre at reiselivsprodukter, for eksempel en restauranttjeneste, også selges til andre enn turister.

De næringer (med gruppering i henhold til nasjonalregnskapets næringsstandard) som i stor grad er relatert til turisme på et makroøkonomisk nasjonalt (og

⁸ For en del år tilbake utgjorde dette betydelige turistinntekter for Norge, men nå drives denne virksomheten stort sett gjennom datterselskaper i utlandet og er dermed ikke en del av det norske BNP.

internasjonalt⁹) nivå, er klassifisert som reiselivsnæringer. Grovt oppsummert er dette næringer som produserer ulike typer passasjertransport, hotell- og restaurantrvirksomhet og produsenter av ulike kulturelle/fritidspregede tjenester (for eksempel drift av museum, fornøyelsesparker, alpinanlegg mv.).

Satellittregnskapet for turisme har samme detaljgrad i næringsinndelingen som i nasjonalregnskapets realregnskap¹⁰ og næringskoden i nasjonalregnskapet er beholdt. Næringene i nasjonalregnskapet er bygget på EUs standard for næringsgruppering NACE Rev.1.¹¹ Denne næringsgrupperingen er gjengitt i "Standard for næringsgruppering" (SN94). Tabell 1 i vedlegg B gir en fullstendig detaljert oversikt over de næringene vi har klassifisert som reiselivsnæringer i satellittregnskapet for turisme og hvilke næringer i følge standarden for næringsgruppering dette omfatter.

2.2.5 Reiselivsprodukter

Produkter som er "typiske" for reiselivsnæringene, og som dessuten er særlig relevante i turistsammenheng, klassifiseres som reiselivsprodukter.

Merk at på samme måte som med klassifisering av reiselivsnæringene, vil klassifisering av reiselivsprodukter avhenge av hvor detaljert produktklassifikasjonen er, samt av den graden av avhengighet til reiselivet vi velger som kriterium.

Ofte vil det eksistere en en-til-en sammenheng mellom klassifiseringen av reiselivsnæringer og klassifiseringen av de produktene disse næringene produserer. Det er imidlertid flere viktige unntak. Et viktig unntak er frakt av godstransport i de næringene som også produserer passasjertransport (fly, sjøfart, jernbane etc.). Disse næringene er klassifisert som reiselivsnæringer, men frakt av godstransport er ikke klassifisert som reiselivsprodukt.

Selv om et reiselivsprodukt i stor grad vil være rettet mot turister og/eller være av stor betydning for turismen, kan altså en større andel av produksjonen av produktet også benyttes av andre enn turister. Dette gjelder for eksempel lokalbefolkningens bruk av lokaltransporttjenester og serveringstjenester. Tabell 2 i vedlegg B gir en fullstendig oversikt over de produkter som er klassifisert som reiselivsprodukter i satellittregnskapet for turisme. Reiselivsproduktene i satellittregnskapet for turisme har samme detaljnivå og

produktkoder som i nasjonalregnskapet.¹² Produktklassifiseringen i nasjonalregnskapet er bygget på den europeiske produktklassifikasjonen CPA¹³.

2.3 Beregningsopplegget

Ved utarbeidelsen av satellittregnskap for turisme, har vi lagt vekt på at tallene i satellittregnskapet for turisme skal være konsistente med nasjonalregnskapet for øvrig. Satellittregnskapet for turisme er integrert i det eksisterende databasesystemet som benyttes ved utarbeidelsen av nasjonalregnskapet. Navnet på nasjonalregnskapets realregnskap i databasen er NR-REA. Tilsvarende har satellittregnskapet for turisme fått navnet NR-TUR.

NR-TUR har samme struktur som NR-REA. All informasjon i NR-REA, som er relevant i forbindelse med turisme, er også tilgjengelig i NR-TUR. I tillegg inneholder NR-TUR noe tilleggsinformasjon, først og fremst om turistenes utgifter. Informasjon i NR-REA som ikke er spesielt relevant i sammenheng med turisme aggregeres sterkt ved publisering av tall fra NR-TUR. Denne informasjonen er likevel med som en del av tallgrunnlaget i NR-TUR for å sikre at NR-TUR inneholder et fullstendig integrert system hvor total tilgang og anvendelse for de enkelte produkter blir balansert, på samme måte som i NR-REA. NR-TUR er også utformet med tanke på at videre utbygginger av systemet skal kunne foretas; i første omgang kryssløpsanalyser.

I nasjonalregnskapet er informasjon om produksjonen på basis av statistikk/data om ulike produksjonsenheter, samt informasjon om import, allerede innarbeidet, slik at *informasjon om tilgangssiden i NR-TUR er fullstendig dekket av NR-REA. NR-REA bestemmer også total anvendelse i NR-TUR fordelt på produktinnsats, eksport, husholdningenes konsum, konsum i ikke-markedsrettet virksomhet (offentlig forvaltning og ideelle organisasjoner), bruttoinvesteringer i fast kapital og lagerendring.*

⁹ Av hensyn til internasjonale sammenligninger.

¹⁰ Et unntak er næringen "Utenriks sjøfart" i nasjonalregnskapet, som i satellittregnskapet for turisme er splittet opp i to delnæringer; "utenriks sjøfart, passasjertransport" og "utenriks sjøfart ellers". Kun den første av disse to delnæringene er klassifisert som reiselivsnæring. F.o.m. 1996 blir denne oppsplittingen av utenriks sjøfart i to delnæringer innarbeidet også i nasjonalregnskapet.

¹¹ Nomenclature générale des Activités économiques dans les Communautés Européennes.

¹² Med et par unntak: I forhold til produktgrupperingen i nasjonalregnskapet er "annen overnatting" i nasjonalregnskapet i satellittregnskapet for turisme fordelt på "campingtjenester" og "overnatting ellers". Videre er produktet "Sport og idrett, turistrelatert", som først og fremst omfatter drift av alpinbakker, skilt ut fra produktet sport og idrett". F.o.m. 1996 innarbeides denne mer detaljerte produktgrupperingen i nasjonalregnskapet.

¹³ Classification of Products by Activity.

Boks 2.1. Sentrale definisjoner

Turister:

En turist er en person som reiser til eller oppholder seg på et sted som ligger utenfor det området personen normalt ferdes i, der reisen er av en ikke-rutinemessig karakter og oppholdet ikke varer mer enn et år. Visse grupper av reisende, som flyktninger, diplomater, militære etc. skal holdes utenfor turistbegrepet.

Det norske (innenlandske) området:

Det norske området avgrenses av de politiske grensene. Begrepet inkluderer transportmidler operert av norske produsenter på utenlandsk område, men ekskluderer transportmidler operert av utlendinger på det norske området.

Bofasthetskriteriet:

Produsenter og individer/husholdninger regnes som norske hvis de har vært bofaste i landet i et år eller mer. Andre aktører regnes som utenlandske.

Reiselivsnæringer og reiselivsprodukter:

Reiselivsnæringene identifiseres ut fra deres avhengighet og/eller betydning for turisme.

Produkter som er "typiske" for reiselivsnæringene og som dessuten er særlig relevante i turistsammenheng klassifiseres som reiselivsprodukter.

Norsk reiselivsproduksjon:

Vi definerer norsk reiselivsproduksjon som norske produsenters samlede tilbud av reiselivsprodukter.

Turistkonsum:

Samlet turistkonsum i Norge er lik norske og utenlandske turistenes samlede turistrelaterte utgifter innenfor norsk område.

Turistkonsumet inkluderer både utgifter til kjøp av reiselivsprodukter og andre konsumrelaterte utgifter i forbindelse med reisen.

For *utenlandske turister* skal alle konsumrelaterte utgifter i Norge regnes som turistkonsum.

For *norske turister* er kun merkonsum i forbindelse med turen regnet som turistkonsum. Generelt er utgifter som er uavhengig av om det foretas en reise eller ikke, for eksempel utgifter til matvarer, ikke regnet som turistkonsum.

I NR-TUR ønsker vi imidlertid en oversikt over samlet turistkonsum i Norge (dvs. turistkonsum innenfor norsk område), jamfør avsnitt 2.2.2.

Vi har altså at:

Samlet turistkonsum i Norge er gitt ved:

- Norske husholdningers turistkonsum i Norge*
- + *Utlendingers samlede turistkonsum i Norge*
- + *Norske næringers utgifter til forretningsreiser i Norge*

Norske husholdningers turistkonsum i Norge er en del av *husholdningenes konsum* i NR-REA, men kan ikke identifiseres direkte. Norske husholdningers turistkonsum må derfor separeres fra husholdningenes konsum av de enkelte varer og tjenester og spesifiseres med egne konti. For å skille turistkonsumet fra annet konsum, er det nødvendig å ta utgangspunkt i tilleggsopplysninger om turistenes forbruk.

I NR-REA inkluderer husholdningenes konsum av de enkelte varer og tjenester også *utlendingenes konsum i Norge*. Utlendingenes samlede konsumutgifter (betalt) i Norge er spesifisert vha. av en egen post; "*utlendingers konsum i Norge*"¹⁴, men i NR-REA og utenriksregnskapet er det altså ikke mulig å splitte denne opp på ulike varer og tjenester. I NR-TUR blir utlendingenes konsum av de enkelte varer og tjenester også separert fra husholdningenes konsum og spesifisert med egne konti. For å gjøre dette er det også nødvendig å ta utgangspunkt i tilleggsopplysninger om utlendingenes forbruk i Norge. Verdien justeres slik at summen av disse kontiene stemmer overens med verdien av utlendingenes samlede konsum i Norge.

¹⁴ Posten "*utlendingers konsum i Norge*" er en sentral størrelse også i utenriksregnskapet (UR). Se kapittel 6 i denne rapporten, samt avsnitt 5.3.4 i Evensen og Sørensen (1997), der denne størrelsen er nærmere omtalt.

Utlendingenes konsum i Norge er *eksport*, i likhet med all annen eksport, og siden denne eksporten i nasjonalregnskap og utenriksregnskap ikke tidligere har blitt spesifisert på ulike varer og tjenester, bidrar satelittregnskapet for turisme også til å gi et mer fullstendig bilde av samlet eksport av ulike varer og tjenester. Opplysningene kan derfor være nyttige i analyser av eksport/import og katalogiseringen av konkurranseutsatte kontra ikke-konkurranseutsatte varer og tjenester, etc.

F.o.m. regnskapsåret 1996 er spesifiseringen av utlendingenes konsum med egne konti innarbeidet også i NR-REA, slik at det ikke vil bli nødvendig med noen tilleggsspesifisering i NR-TUR.

Begrepet utlendingenes turistkonsum i Norge omfatter i tillegg til "utlendingenes konsum i Norge" også utgifter som *betales i utlandet* til transport med norske fly, skip, mv. som drives av norske selskaper. (Posten "utlendingenes konsum i Norge" omfatter kun utgifter *betalt i Norge*.) Slike utgifter er i NR-TUR derfor lagt til ved oppstilling av utlendingenes samlede turistkonsum i Norge i tabeller etc.

Næringenes utgifter til forretningsreiser omfatter utgifter til overnatting, transport mv. i forbindelse med forretningsreiser, kurs, konferanser mv. i Norge som næringsene betaler. Disse utgiftene er en del av de norske bedriftenes, det offentliges eller organisasjonenes *produktinnsats*. I NR-TUR har vi derfor forsøkt å skille turistkonsum knyttet til forretningsreiser fra den øvrige produktinnsatsen. Oppsplittingen av produktinnsatsen er langt på vei allerede foretatt i nasjonalregnskapet, der næringenes utgifter til forretningsreiser for det

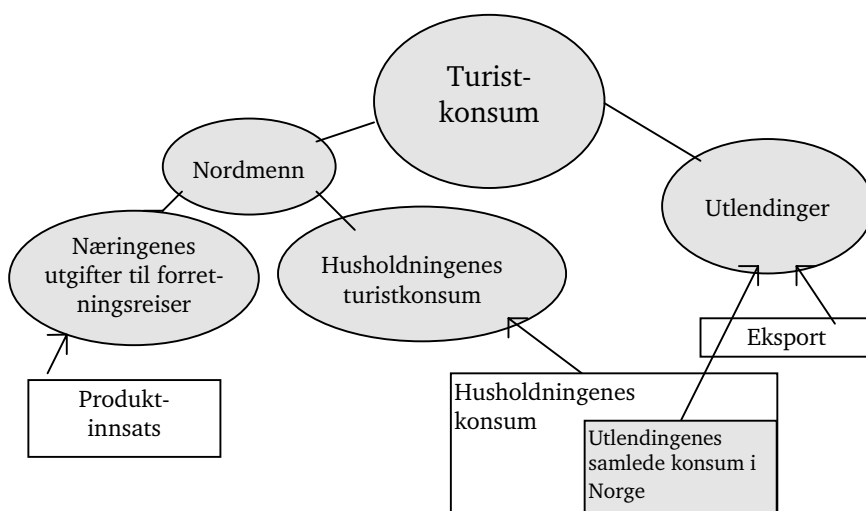
meste er ført via såkalte samlekonti. (Se også avsnitt 2.6.1.)

Oppsummering av hovedopplegget i NR-TUR:

1. Husholdningenes konsum av de enkelte konsumgrupper og produkter fordeles på utlendingenes konsum, norske husholdningers turistkonsum og norske husholdningers konsum ellers. Beregnet konsum for utlendinger summert over de enkelte konsumgrupper må stemme overens med samleposten "utlendingenes konsum i Norge" fra nasjonalregnskapet og utenriksregnskapet.
2. Samlet produktinnsats fordeles på næringenes utgifter til forretningsreiser og produktinnsats ellers. Dette skal (i prinsippet) gjøres for de enkelte næringer. (I NR-REA er imidlertid det aller meste av næringenes utgifter knyttet til forretningsreiser ført sammen med andre poster.)
3. Anvendelse ført som eksport av produkter som flytransport, passasjertransport i utenriks sjøfart, etc., legges til posten "utlendingers konsum i Norge" ved beregning av utlendingenes samlede turistkonsum i Norge.

Det er verdt å merke seg at i størrelsen norsk *turistkonsum*, slik vi har definert begrepet her, inngår altså deler av husholdningenes konsum, deler av næringenes produktinnsats og deler av eksporten. Det vi har definert som turistkonsum må ikke forveksles med begrepet konsum i nasjonalregnskapet.

Figur 2.2 Turistkonsum

2.4 Pakketurer

Reisebyrå- og turoperatørtjenester (pakketurer) er ulike former for formidling av typiske reiselivsprodukter som flyreiser, hotellopphold med videre. Skillet mellom produktene er basert på hvorvidt reisebyrået/turoperatøren formidler reiselivstjenestene på vegne av et annet selskap eller fremstår som en selvstendig tilbyder av reiselivstjenestene. En *reisebyråtjeneste* er en formidlingstjeneste der utgiftene til selve reiselivsproduktet som blir formidlet, for eksempel en flybillett, belastet turisten direkte. Den tjenesten som reisebyrået yter er en provisjon som må betales av flyselskapet, og er altså en del av flyselskapets produktinnsats, ikke en utgift for turisten.

I tilfellet *pakketurer* betaler turisten for en samlet "pakke" som kan bestå av et eller flere typiske reiselivsprodukter som for eksempel et hotellopphold og en tur-retur flyreise, samt en provisjon til turoperatøren. Turisten kan normalt ikke skille verdien av de ulike elementene i "pakken" fra hverandre. Verdsettingen av produksjonen av pakketurer er av stor betydning for tolkningen av turistkonsumet av de berørte produkter; verdien av slike tjenester kan føres enten brutto eller netto.

Ved bruttoføring av turoperatørtjenester, blir produksjonen av en pakketur (turoperatørtjenester) satt lik den utgiften turisten betaler for pakken, det vil si den samlede verdien av tjenestene som inngår i "pakken" (slik som hotellopphold, flyreise, busstransport, et gitt antall måltider mv.) i tillegg til turoperatørens avanse. Verdien av tjenestene i "pakken" skal motsvarende inngå i turoperatørens produktinnsats. Dette vil si at for eksempel utgiftene til fly for en turist som deltar på en chartertur inkluderes i turistkonsumet av pakketurer, og ikke i turistkonsumet av flyreiser. Ved bruttoføring er det ingen direkte transaksjon og/eller kontakt mellom turisten og flyselskapet fordi turoperatøren fungerer som mellomledd. Denne måten å føre transaksjonene på ligger nok nærmest den økonomiske virkelighet for slike "pakker".

Ved nettoføring av produksjonen settes verdien av produksjonen av turoperatørtjenesten lik avansen, mens verdien av tjenestene som inngår i "pakken" blir belastet turisten direkte, på samme måte som for reisebyråtjenester. Ved nettoføring er det altså en fiktiv direkte transaksjon mellom turisten og flyselskapet (for å bruke samme eksempel som over), mens transaksjonen mellom flyselskapet og turoperatøren er eliminert. Dette innebærer at turistkonsumet som andel av produksjonen i de næringene som produserer pakkturelementene, for eksempel næringen lufttransport, blir høyere ved nettoføring enn ved bruttoføring.

Siden produksjonen av pakkturene er ført brutto i nasjonalregnskapet, har vi fulgt denne føringsmåten også i NR-TUR. I rapporten er det imidlertid også be-

regnet og publisert tabeller som viser turistkonsumet ved nettoføring av pakketurer.

2.5 Kilder og forutsetninger for beregning av turistkonsum

Nasjonalregnskapets rammeverk og de internasjonale turistdefinisjonene impliserer en del føringer for beregningene av turistkonsumet. På enkelte områder har vi også vært nødt til å foreta egne avgrensninger og forutsetninger ved beregninger av turistkonsumet. Dette gjelder blant annet mht. avgrensningen mellom norske husholdningers turistkonsum og annet konsum av lokaltransport, kulturelle tjenester mv. som ofte er knyttet til dagsturisme, der den prinsipielle og praktiske avgrensningen mellom turistkonsum og annet konsum er vanskelig.

For å beregne turistkonsumet er det imidlertid nødvendig med mer informasjon om turistenes forbruk enn den informasjonen som ligger i nasjonalregnskapet. Følgende kilder gir viktig informasjon om turistenes aktiviteter og/eller forbruk:

- Statistisk sentralbyrå: Overnatningsstatistikk (Hotellstatistikk, campingstatistikk, etc.)
- Statistisk sentralbyrå: Ferieundersøkelser (for norske husholdninger)
- Statistisk sentralbyrå: Forbruksundersøkelser for norske husholdninger
- Transportøkonomisk institutt/Høgskolen i Lillehammer: Forbruksundersøkelser blant norske og utenlandske turister i Norge:
 - Transportøkonomisk institutt: Hotellturisters forbruksutgifter og inntektsforhold i 1990
 - Transportøkonomisk institutt: Forbruksundersøkelse for turister i Norge, sommeren 1991
 - Transportøkonomisk institutt : Forbruksundersøkelse for turister i Norge, sommeren 1995, forbruksundersøkelse blant vinterturister i Norge, vinteren 1996, og forbruksundersøkelse blant norske kurs- og konferansedeltakere, vinteren 1996.
 - Høgskolen i Lillehammer: Forbruksundersøkelser blant turister i Ottadalen, sommeren 1995
- Transportøkonomisk institutt: Gjestestatistikk (utlendingers besøk i Norge)

Beregningsopplegget og kildematerialet er hovedsakelig det samme for årene 1994 og 1995 som for årene 1988-1993. Kapittel 4 i Evensen og Sørensen (1997) gir en mer detaljert omtale av forutsetningene i beregningene, og en vurdering av fordeler og svakheter av de kilder som er nevnt her i forhold til arbeidet med satellitregnskapet for turisme.

Nytt i forhold til beregningene for årene 1988-1993, er at vi har kunnet ta i betraktning Transportøkonomisk institutts forbruksundersøkelser for turister i 1995/96. Resultatene fra disse undersøkelsene var ikke klare

ennå da vi foretok beregningene for tidligere år, dette gjelder spesielt de undersøkelsene som ble gjennomført vinteren 1996. En hovedkonklusjon ved vurdering av resultatene fra de nye undersøkelsene er imidlertid at selv om de nye undersøkelsene sammen med andre kilder om turistenes forbruk/aktiviteter gir et bedre og mer fullstendig bilde av turismen i Norge enn tidligere, er det fortsatt en del "huller" i det eksisterende statistikk materialet og dertil en god del usikkerhet. Vi har ikke funnet grunn til å foreta endringer i det eksisterende beregningsopplegget på bakgrunn av de nye undersøkelsene.

Spesielt har vi, som et eget delprosjekt, foretatt en alternativ beregning av utlendingenes samlede konsum i Norge, på bakgrunn av de nye undersøkelsene og annen statistikk som gir informasjon om utlendingers aktiviteter i Norge. Dette har vi gjort for å kunne sammenligne den beregnede totalen med størrelsen eksport, reisetrafikk, i nasjonalregnskapet og utenriksregnskapet. Reisetrafikktallene er fastlagt på bakgrunn av valutastatistikk fra Norges Bank. Prosjektet er nærmere omtalt i kapittel 6 i denne rapporten.

2.6 Kryssløp og beregninger av turismens andel av BNP og samlet sysselsetting

2.6.1 Kryssløpsmatrisen

Kryssløpstabellene som er integrert i nasjonalregnskapet er såkalte rektangulære kryssløpstabeller, også benevnet tilgangs- og anvendelsestabeller (eller *produktkryssløp*) da tabellene viser tilgang og anvendelse av ulike produkter. På tilgangssiden viser tabellene import og innenlandsk produksjon av ulike produkter. Den innenlandske produksjonen er spesifisert på ulike næringer. Anvendelsestabellene viser produktinnsats og investeringer (i ulike næringer), husholdningenes konsum, offentlig konsum, og eksport av de samme produktene. Tilgangs- og anvendelsestabellene i satellittregnskapet for turisme er fullstendig integrert med tilgangs- og anvendelsestabellene i nasjonalregnskapet.

Tabell 2.1 gir en skjematisk oversikt over tilgangs- og anvendelsestabellene i nasjonalregnskapet (NR-REA) og satellittregnskapet for turisme (NR-TUR). Oppdelingen av husholdningenes konsum av de enkelte produkter i utlendingers konsum, norske husholdningers turistkonsum og norske husholdningers konsum ellers er spesifikk for NR-TUR. Det er også skilt mellom næringeres utgifter til forretningsreiser og annen produktinnsats (kommer ikke frem i tabellen).

Tabell 2.1. Tilgangs- og anvendelsestabeller

	Tilgang				Anvendelse						
	Innenlandsk produksjon			Import	Produktinnsats			Sluttleveringer			
	Næring 1	Næring 2	Næring m		Næring 1	Næring 2	Næring m	Investering i fast kapital	Lagerendring	Konsum	Eksport
Produkt 1											
Produkt 2											
Produkt 3											
•											
•											
Produkt n											

	Sluttlevering; mer detaljert										
	Investering i fast kapital			Konsum						Lagerendring	Eksport
	Næring 1	Næring 2	Næring m	Husholdninger*)			Offentlig forvaltning		Ideelle organisasjoner		
				Turistkonsum, norske hush.	Annet konsum, norske hush.	Utlendingers konsum	Statlig forvaltning	Kommune forvaltning			
Produkt 1											
Produkt 2											
Produkt 3											
•											
•											
Produkt n											

*) Oppdelingen av husholdningenes konsum i utlendingers konsum, norske husholdningers turistkonsum og annet konsum i norske husholdninger er spesifikk i satellittregnskapet for turisme. Nasjonalregnskapet gir ingen slik oppdeling.

Tilgangs- og anvendelsestabellene viser altså tilgang og anvendelse av produkter, men siden et produkt kan produseres innenfor flere ulike næringer, og også importeres, viser ikke tilgangs- og anvendelsestabellene den direkte sammenhengen mellom *leverandører* (import og innenlandsk produsent) og *mottakere* (innenlandske næringer; det vil si produktinnsats eller investering, husholdninger, offentlig forvaltning eller eksport). I mange sammenhenger er det interessant å studere disse sammenhengene direkte. I tilknytning til satelittregnskapet for turisme er det for eksempel interessant å studere sammenhengen mellom turistkonsum og leverandørene til turistkonsumet, blant annet for å identifisere hvilke næringer som er mest betydelige i turistsammenheng. Tilgangs- og anvendelsestabellene kan dermed omformes til såkalte *kvadratiske kryssløpstabeller* som viser den direkte sammenhengen mellom leverandører og mottakere. Det er disse tabellene som normalt går under betegnelsen "kryssløpstabeller" i litteratur om kryssløp.

Omformingen av tilgangs- og anvendelsestabellene til de kvadratiske kryssløpstabellene, skjer på bakgrunn av produktbalansene (spesifisert tilgang og anvendelse av de enkelte produkter) og visse forutsetninger: Det forutsettes at all eksport av et gitt produkt leveres fra innenlandsk produksjon, og at fordelingen av eksporten på leverende næringer er proporsjonal med produksjonen av produktet i næringene. Import av produktet og resten av den innenlandske produksjonen fordeles på mottakere proporsjonalt med anvendelsen av produktet. Dette innebærer faste markedsandeler; altså at både import og innenlandsk produksjon av et produkt har like markedsandeler i alle anvendelser.

I nasjonalregnskapet, og dermed i satelittregnskapet for turisme, brukes en del såkalte *samlekonti*. Samlekonti er en samling produkter som inngår i næringenes produktinnsats med om lag samme formål i produksjonsprosessen, og der det ofte er vanskelig å finne informasjon om det detaljerte forbruket på produktnivå. (Informasjon om tilgang er ofte mer detaljert enn informasjon om anvendelse.) Et slikt samleprodukt er næringenes utgifter til *forretningsreiser*. Næringene bruker hotelltjenester, ulike transporttjenester, etc., men vi kjenner ikke den enkelte nærings detaljerte forbruk på produkt. I stedet brukes altså et samleprodukt i nasjonalregnskapet. Samleproduktet "braker" hotelltjenester, ulike transporttjenester, etc., og "produserer" forretningsreiser som dermed brukes av næringene.

Et viktig forarbeid til omforming av tilgangs- og anvendelsestabellene til kvadratiske kryssløpstabeller, er å fordele slike samleprodukter på de mer detaljerte produktene. Dette gjøres ut fra forutsetningen om lik sammensetning i forbruket av de detaljerte produktene for alle mottakere. I satelittregnskapet for turisme er det viktig at samlekontoen for forretningsreiser blir

beholdt, hvis ikke har vi ikke muligheter for å identifisere denne typen turistkonsum i kryssløpsmatrisen. Også en samlekonto for avanser blir beholdt.

Tabell 2.2 viser strukturen i en kvadratisk kryssløpstabell (kryssløpsmatrise). Hver rad viser hvordan samlet produksjon i en næring fordeles på produktinnsats i ulike næringer og på sluttleveringer. Hver kolonne viser hvordan samlet levering til en næring/mottaker er fordelt på leveranser fra ulike næringer og fra import. Import er dessuten fordelt på konkurranseutsatt og ikke-konkurranseutsatt import ettersom produktet produseres innenlands eller ikke. Oppdelingen av produktinnsatsen i den enkelte næring på F =utgifter til forretningsreiser og A = annen produktinnsats er spesi- fik for satelittregnskapet for turisme.

2.6.2 Beregninger av turismens andel av BNP og samlet sysselsetting

Kryssløpsmatrisen viser leveransene til turistkonsum fra ulike næringer (i basisverdi), inkl. avanse, og fra import, samt hvor mye som er betaling av merverdiavgift og andre produktavgifter. Dermed er det også mulig å regne seg frem til "turismeandelen" i den enkelte næring, dvs. hvor stor del av næringens produksjon som selges til turister.

For å kunne produsere, trengs innsats av varer og tjenester i produksjonen, og dette kommer til fratrekk ved beregning av BNP. På samme måte må derfor den innsatsen som går med til produksjon av det som selges trekkes fra når vi beregner turistkonsumets bidrag til BNP.

Produktinnsatsandelen knyttet til salg til turister (dvs. innsats av varer og tjenester i produksjonen av det som selges til turister som andel av samlet salg til turister) i den enkelte næring er ikke identifiserbar. I stedet forutsetter vi at produktinnsatsandelen knyttet til salg til turister fra den enkelte næring er lik produktinnsatsandel for samlet produksjon i næringen. Ved hjelp av turismeandelen er det dermed mulig å regne seg frem til den enkelte nærings produktinnsats og bruttoprodukt knyttet til salg til turister. Summen av næringenes bruttoprodukt knyttet til salg til turister gir turismens bidrag til BNP.

Noe av forbruket til turistene i Norge er import av produkter fra andre land. Leveransene til turistkonsum fra import bidrar ikke til norsk BNP og holdes derfor utenfor beregningen av turistkonsumets bidrag til BNP.

BNP blir beregnet som summen av bruttoproduktet i de enkelte næringene pluss et netto tillegg som skyldes at tilgang og anvendelse i nasjonalregnskapet spesifiseres i ulike verdsett. Produksjonen og import spesifiseres i basisverdi, mens produktinnsats, konsum, eksport og investeringer spesifiseres i kjøperverdi, eller markedsverdi; det vil si det beløpet kjøperne faktisk betaler.

Tabell 2.2. Kvadratiske kryssløpstabeller (kryssløpsmatrise)

Tilbud fra	Leveranser til											
	Produktinnsats				Sluttlevering							
	Næring 1		Næring 2		.		Næring m		Investering i fast kapital	Konsum	Lagerendring	Eksport
F	A	F	A	F	A	F	A					
Næring 1												
Næring 2												
Næring 3												
.												
.												
Næring n												
Import 1												
Import 2												
.												
.												
Import m												

Tilbud fra	Leveranser til sluttlevering; mer detaljert										Lagerendring	Eksport			
	Investering i fast kapital				Konsum										
	Næring 1		Næring 2		.		Næring m		Husholdninger*)				Offentlig forvaltning		Ideelle organisasjoner
F	A	F	A	F	A	F	A	Turistkonsum, norske hush.	Annet konsum, norske hush.	Utlendingers konsum	Stat	Kommune			
Næring 1															
Næring 2															
Næring 3															
.															
.															
Næring n															
Import 1															
Import 2															
.															
.															
Import m															

*) Oppdelingen av husholdningenes konsum i utlendingers konsum, norske husholdningers turistkonsum og annet konsum i norske husholdninger er spesifikk i satelittregnskapet for turisme. Nasjonalregnskapet gir ingen slik oppdeling.

¹ Fra 1996 innarbeides oppdelingen av husholdningenes konsum i utlendingers konsum og norske husholdningenes konsum i nasjonalregnskapet.

BNP skal per definisjon beregnes i markedsverdi. Samlet merverdiavgift, netto produktavgifter og investeringsavgift må derfor legges til ved beregningen av BNP.

Ved beregningen av turistkonsumets bidrag til BNP, legger vi derfor til det turistene bidrar med (dvs. betaler av) til samlede offentlig inntekter av merverdiavgift og andre netto produktskatter. Dessuten foretas en teknisk korreksjon for FISIM¹⁵.

På grunn av den store usikkerheten knyttet til FISIM generelt, er det ikke mulig å fastslå hvor stor en korreksjon for FISIM bør være i beregninger av turistkonsumets bidrag til BNP. I de beregningene av turistkonsumets bidrag til BNP som presenteres her, har vi lagt til grunn en andel korreksjon for FISIM som er lik andelen samlede leveranser til turistkonsum av produksjonen i næringene i alt.

For beregning av sysselsetting knyttet til turisme, bruker vi en tilsvarende forutsetning/metode. Innsatsen av arbeidskraft for produksjon av det som selges til turister er ikke identifiserbar. I stedet forutsetter vi at den delen av produksjonen i den enkelte næring som selges til turister er like mye eller like lite sysselsettingsintensiv som resten av produksjonen i næringen. Ved bruk av turistandelen i næringen kan man da beregne sysselsetting knyttet til turisme i næringen. Summen av sysselsetting knyttet til turisme i de enkelte næringer gir turismens bidrag til sysselsetting i alt.

Merk at i regnestykket av turismens bidrag til BNP og samlet sysselsetting inngår bidrag fra absolutt *alle* næringer som selger noe til turister, og *ikke* bare bidrag fra de næringene vi har definert som reiselivsnæringer. Reiselivsnæringenes bidrag til BNP og samlet sysselsetting er altså *ikke* det samme som turismens bidrag til BNP og samlet sysselsetting.

¹⁵ Financial Intermediation Services Indirectly Measured. Se Evensen og Sørensen (1997), avsnitt 3.1.6 og avsnitt 5.5.

3 Reiselivsnæringer og reiselivsprodukter

3.1 Innledning

I dette kapitlet presenteres enkelte hovedtall for tilbudssiden i satelittregnskapet for turisme, dvs. tall for reiselivsnæringer og tilbud av reiselivsprodukter. Tabelloppstillinger med mer detaljerte tall er inkludert i tabellvedlegget bak i denne rapporten. I tillegg presenteres enkelte tall som viser sammenhengen mellom produksjonen i reiselivsnæringene og turistenes forbruk. Disse tallene er basert på kryssløpsmatrisen, jamfør avsnitt 2.6.

Når denne rapporten ble utarbeidet, var 1995 foreløpig det siste året det har blitt utarbeidet endelige nasjonalregnskapstall for. Fokus, når det gjelder strukturen i næringene, er derfor lagt på året 1995. Det er imidler-

tid normalt relativt små endringer i strukturen fra år til år. I tillegg presenteres enkelte tidsserier som inkluderer beregnede foreløpige tall for 1996 og 1997. De foreløpige tallene er basert på foreløpig nasjonalregnskap (se boks 3.1), og vil bli revidert etter hvert som det foreligger mer informasjon.

3.2 Reiselivsnæringer og reiselivsprodukter

Reiselivsnæringene identifiseres ut fra deres avhengighet av og/eller betydning for turisme, jamfør avsnitt 2.2.4. I nasjonalregnskapet er det en rekke næringer som mer eller mindre er relatert til turisme. Siden turistene kjøper nær sagt alle typer varer og tjenester, vil de fleste næringsgrupper i noen grad selge varer eller tjenester som kan kjøpes av turister.

Boks 3.1. Foreløpige og endelige nasjonalregnskapstall

Årlige nasjonalregnskapstall utarbeides på basis av et meget omfattende og mangesidig statistikkgrunnlag (forskjellige næringsstatistikker mv.). Arbeidet med å lage *endelige nasjonalregnskapstall* kan derfor ikke starte opp før all næringsstatistikk og annet statistikkgrunnlag er ferdig utarbeidet. Vanligvis publiseres endelige nasjonalregnskapstall for år t i begynnelsen av år $t+3$.

Foreløpige nasjonalregnskapstall er basert på det kvartalsvise nasjonalregnskapet. *Kvartalsregnskapet* er ikke så detaljert med tanke på nærings- og produktgruppering som det endelige årsregnskapet. Tallstørrelser i kvartalsregnskapet beregnes ved at tall fra siste endelige regnskapsår utvikles ved hjelp av utviklingen i ulike typer korttidsstatistikk. På en del områder mangler det korttidsstatistikk, og her blir tallene anslått på basis av den sammenhengen som eksisterer mellom leveranser fra, og anvendelser i, ulike næringer, samt sluttanvendelser i det siste endelige årsregnskapet. De foreløpige kvartalstallene revideres etter hvert som det foreligger mer informasjon.

Ca. to år etter årets utløp vil en del av statistikkgrunnlaget være ferdig utarbeidet, men ikke alt. Det utarbeides dermed *foreløpige nasjonalregnskapstall for år t med samme detaljerte nærings- og produktnivå og med samme produksjonsplattform som i det endelige årsregnskapet*. Ved utarbeiding av endelige nasjonalregnskapet for år t oppdateres nasjonalregnskapet med statistikk som manglet under utarbeidingen av det foreløpige årsregnskapet.

Generelt er det slik at alle nasjonalregnskapstall for næringer som presenteres inkluderer den samlede aktiviteten i næringen, uansett om denne aktiviteten er såkalt næringsspesifikk eller ikke. Dette gjelder også tall for reiselivsnæringer; både aktivitet som er reiselivsrelatert og aktivitet som ikke har noe med reiseliv å gjøre er inkludert i de næringstallene som presenteres. I tillegg er det slik at også andre næringer enn de næringene vi har definert som reiselivsnæringer, har noe salg til turister. Av denne grunn er det ikke riktig å sette likhetstegn mellom bruttoprodukt i reiselivsnæringene som andel av BNP og det bidraget til BNP som turismen genererer. På samme måte vil det ikke være riktig å sette likhetstegn mellom bruttoinvesteringer i fast kapital i reiselivsnæringene og de bruttoinvesteringer i fast kapital som turismen generer, eller likhetstegn mellom sysselsetting i reiselivsnæringene og sysselsetting generert av turisme.

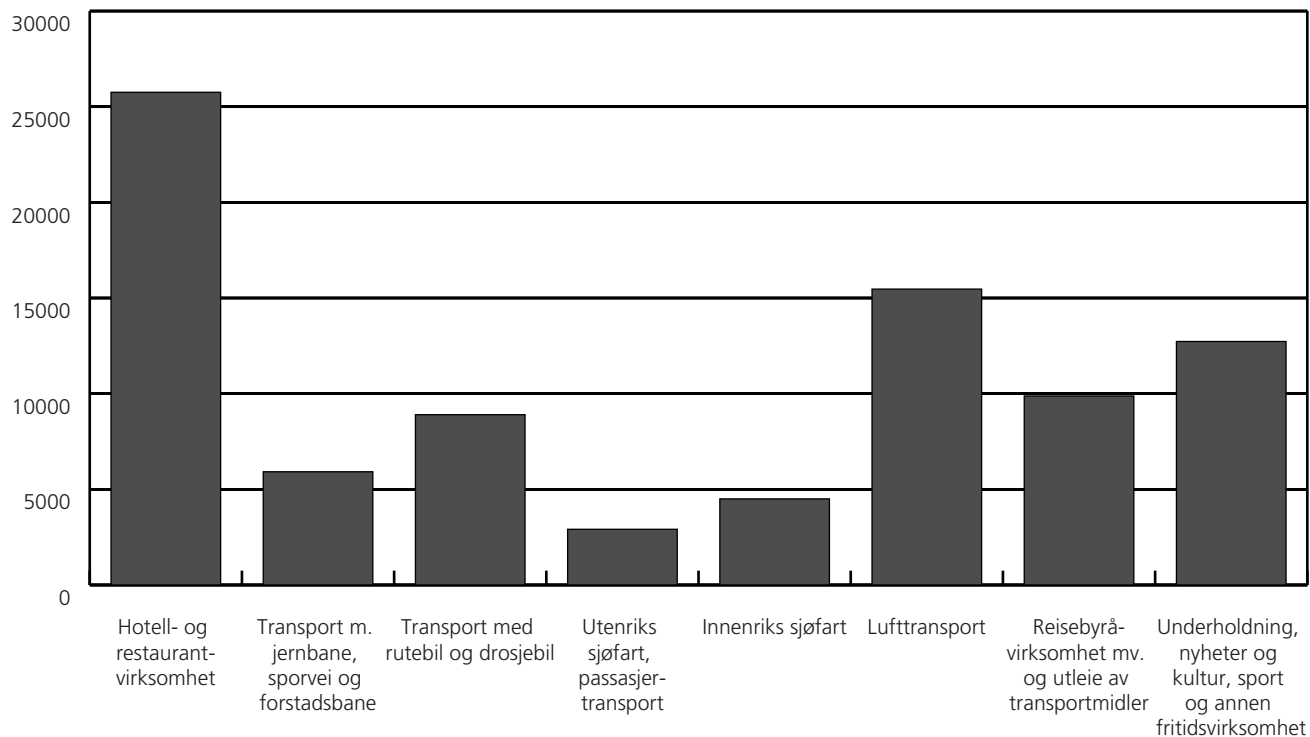
Tall for reiselivsnæringer er likevel nyttige dersom vi ønsker å sammenligne reiselivsnæringer med andre næringer, eller studere forskjeller mellom de ulike reiselivsnæringene. Driftskostnader, sysselsetting og investeringer er knyttet til næringer, og ikke til produksjonen av produkter eller til kjennetegn ved de som kjøper produktene. Kryssløpsmatrisen som er utarbeidet gir dessuten muligheten til å se på den direkte sammenhengen mellom reiselivsnæringer og turistenes etterspørsel.

Produkter som er "typiske" for reiselivsnæringene, og som dessuten er særlig relevante i turistsammenheng, klassifiseres som reiselivsprodukter, jmfør avsnitt 2.2.5.

Figur 3.1. gir en oversikt over samlet produksjon i de ulike reiselivsnæringene i 1995. Målt i produksjon, var hotell- og restaurantvirksomhet, sett under ett, den største av reiselivsnæringene, med en samlet produksjon på nærmere 26 milliarder kroner i 1995. Næringen "Lufttransport" og næringen "Underholdning, nyheter og kultur" fulgte som den andre og tredje største av reiselivsnæringene, med en samlet produksjon på henholdsvis 15 og 12 milliarder kroner.

Reiselivsnæringenes inntekter fra salg til turister, er ikke bare inntekter som er relatert til reisevirksomhet i Norge. En del av disse inntektene er også knyttet til nordmenns reiser til utlandet. Spesielt norske flyselskap og turoperatører tjener penger på å sende folk utenlands, men også annen transportvirksomhet har i noen grad inntekter knyttet til nordmenns utenlandsreiser. Vi har dessverre ikke mulighet til, på bakgrunn av de foreliggende dataene, å identifisere hvor stor del av leveransene til turister som var knyttet til nordmenns reiser til utlandet og hvor stor del av leveransene til turistkonsum som var knyttet til reiser i Norge.

Figur 3.1. Produksjon i reiselivsnæringene. 1995. Millioner kroner

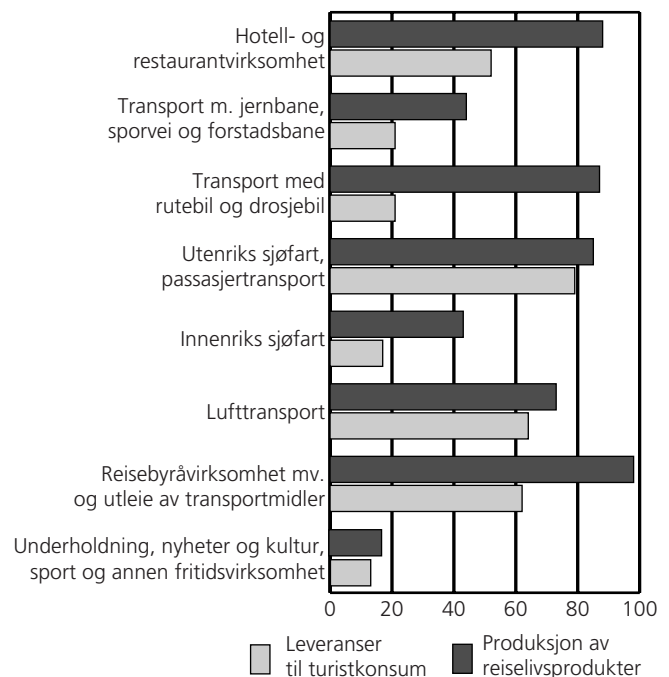
Næringsaktivitet generelt kan inndeles i produksjon til eget bruk¹⁶, markedsrettet virksomhet, samt produksjon i henholdsvis statlig forvaltning, kommunal forvaltning¹⁷ og ideelle organisasjoner.¹⁸ Med unntak av reiselivsnæringen "Underholdning, nyheter og kultur", er all aktivitet i reiselivsnæringene innenfor markedsrettet virksomhet. Næringen "Underholdning, nyheter og kultur" er spredd på markedsrettet virksomhet, statlig og kommunal virksomhet og virksomhet i ideelle organisasjoner (se avsnitt 3.4.5).

98 prosent av den samlede produksjonen av reiselivsprodukter ble produsert innenfor reiselivsnæringene. Graden av tilknytning til turisme og reiseliv i reiselivsnæringene varierer imidlertid sterkt mellom næringene. Figur 3.2 viser hvor stor del av den samlede produksjonen i de enkelte reiselivsnæringene som var produksjon av reiselivsprodukter, samt hvor stor del av produksjonen som ble solgt til turister. Fordi reiselivsproduktene også selges til andre enn turister, er andelen salg av reiselivsprodukter større enn andelen salg til turister.

Figur 3.2 viser at produksjonen av reiselivsprodukter innen reiselivsnæringene utgjorde om lag 70 prosent av samlet produksjonen i reiselivsnæringene, mens reiselivsnæringenes leveranser (salg) til turister som andel av samlet produksjon var 43 prosent. Næringen "Utenriks sjøfart, passasjertransport" hadde den høyeste andelen salg til turister, med en andel på 79 prosent. Dernest fulgte næringene "Reisebyråvirksomhet mv." og "Lufttransport" med andeler på henholdsvis 69 og 64 prosent. "Reisebyråvirksomhet mv. og utleie av transportmidler" sett under ett, hadde den høyeste andelen produksjon av reiselivsprodukter, med en andel på drøyt 97 prosent. Dette skyldes at all produksjon innen næringen "Reisebyråvirksomhet mv." er produksjon av produkter klassifisert som reiselivsprodukter.

Avsnitt 3.4 gir en nærmere beskrivelse av de enkelte reiselivsnæringene.

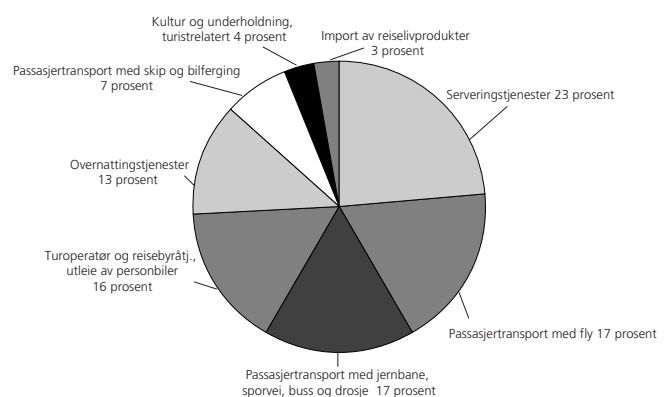
Figur 3.2. Reiselivsnæringenes tilknytning til reiselivet

Samlet produksjon av reiselivsprodukter var drøyt 60 milliarder kroner i 1995, det vil si 4 prosent av norsk produksjon i alt. Dette er den samme andelen som i foregående år. I tillegg ble det i 1995 importert reiselivstjenester for nær 2 milliarder kroner, slik at samlet tilgang av reiselivsprodukter var på 62 milliarder kroner.

Figur 3.3. viser samlet tilgang av reiselivsprodukter fordelt på norsk produksjon av ulike produkter og samlet import. Av den samlede tilgangen av reiselivsprodukter utgjorde norsk produksjon av overnattings- og serveringstjenester 36 prosent, mens passasjertransport utført av norske transportører utgjorde 43 prosent. Andelen import var kun 3 prosent. Mesteparten av importen av reiselivsprodukter var knyttet til import av flyreiser.

Figur 3.3. Samlet tilgang av reiselivsprodukter. 1995

¹⁶ Produksjon til eget bruk omfatter først og fremst boligjenester og produksjon av produkter innenfor primærnæringene; f.eks. produksjon av grønnsaker og frukt til eget bruk, jakt og fiske til eget bruk mv.

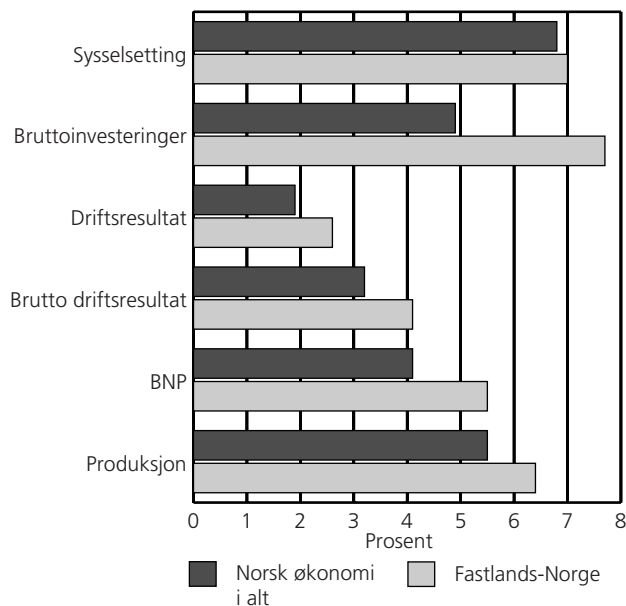
¹⁷ Offentlig eid virksomhet som drives etter markedsøkonomiske prinsipper; dvs. offentlig eide selskaper eller offentlig forretningsdrift, regnes også som markedsrettet virksomhet.

¹⁸ Ideelle organisasjoner er private, ikke-markedsrettede organisasjoner med virksomhet innen helse og miljø, kultur og fritid, undervisning, velferd, religion, mv. Hensikten med slik virksomhet er ikke profitt, men et "ideelt formål". Eksempler på ideelle organisasjoner er sports- og idrettsklubber, speidergrupper, naturvernorganisasjoner, foreninger som jobber for bedring av ulike helseproblemer, arbeidstakerorganisasjoner, etc. Organisasjonene finansierer virksomheten vha. medlemskontingenter, innsamlinger, etc., og kan også motta betydelige offentlige overføringer.

3.3 Reiselivsnæringenes betydning i forhold til norsk økonomi

Figur 3.4 viser aktiviteten i reiselivsnæringene i 1995 i forhold til norsk økonomi sett under ett, og i forhold til den samlede aktiviteten i Fastlands-Norge. Figuren viser at reiselivsnæringene i 1995 bidro med 5,5 prosent av norsk produksjon i alt, og med 4,1 prosent av BNP. Størst er reiselivsnæringenes bidrag til samlet sysselsetting, med andelen 6,8 prosent av sysselsatte normalårsverk i alt.

Figur 3.4. Aktiviteten i reiselivsnæringene i forhold til norsk økonomi i alt

I begrepet "Fastlands-Norge" er oljevirksomhet og utenriks sjøfart trukket ut. Dette er virksomhet som i mindre grad er avhengig av innenlandske forhold, og som skiller seg ut fra mer landbasert økonomi bl.a. ved at denne virksomheten er meget kapitalintensiv. For en del analyser kan det derfor være mer relevant å sammenligne reiselivsnæringene med økonomien i Fastlands-Norge.¹⁹ Produksjonen i reiselivsnæringene i forhold til økonomien i Fastlands-Norge var på 6,4 prosent, mens det samlede bruttoproduktet i reiselivsnæringene i forhold til økonomien i Fastlands-Norge var på 5,5 prosent. Dette betyr at forholdstallet mellom produksjon og bruttoprodukt i reiselivsnæringene (produktinnsatsandelen) ikke avviker så mye fra resten av økonomien i Fastlands-Norge som for norsk økonomi i alt.²⁰

¹⁹ Strengt tatt kan man ikke snakke om reiselivsnæringenes konkrete bidrag til Fastlands-Norge, fordi reiselivsnæringen "Utenriks sjøfart, passasjertransport" som en del av "Utenriks sjøfart" er en del av virksomheten som er holdt utenfor begrepet "Fastlands-Norge".

²⁰ En høyere produktinnsatsandel er ikke *kun* et uttrykk for et høyere vare- og tjenesteforbruk i forhold til ytelsen (den aktiviteten som foregår), men påvirkes også av regler for hva som skal regnes som

Reiselivsnæringenes andeler av henholdsvis brutto driftsresultat i alt og driftsresultat i alt er relativt lave, sett i forhold til reiselivsnæringenes bidrag til BNP. Mange av reiselivsnæringene hadde negativt driftsresultat i 1995, som i 1993. Dette forsterker den generelle oppfatningen av at reiselivsnæringene er lite lønnsomme næringer. En forklaring på det relativt lave brutto driftsresultatet i reiselivsnæringene er at reiselivsnæringenes andel av samlede lønnskostnader er relativt høy, som en følge av den høye sysselsettingsandelen. Når man ser på størrelsen driftsresultat, kommer også kapitalslitet inn som et moment. Når bidraget til driftsresultatet er lavere enn bidraget til brutto driftsresultat, reflekterer dette at kapitalslitet relativt sett er høyere, og dermed at avkastningen av kapitalen er lavere, enn i gjennomsnittet av norske næringer. Reiselivsnæringene investerer altså relativt mye, og får mindre igjen for investeringene, enn gjennomsnittet av andre næringer. Dette gjelder spesielt i forhold til norsk økonomi i alt, men også i forhold til økonomien i Fastlands-Norge.

Det er imidlertid på sin plass å påpeke at beregnet driftsresultat i nasjonalregnskapet er en usikker størrelse. Spesielt gjelder dette beregnet kapitalslit (som utgjør differansen mellom brutto driftsresultat og driftsresultatet). Det er også verdt å merke seg at beregnet kapitalslit, verken i teori eller praksis, nødvendigvis tilsvarer regnskapsmessige avskrivninger i bedriftene. Størrelsen på driftsresultatet, sett i forhold til størrelsen på produksjonen varierer dessuten mye fra (reiselivsnæring) til (reiselivsnæring).

Driftsresultatet i en næring er et mål på hvor mye av driften som tilfaller *eierne* av virksomheten.²¹ Når man skal studere reiselivsnæringens bidrag til samfunnets økonomi, er det mer relevant å ta utgangspunkt i næringens *bruttoprodukt*. Næringenes bruttoprodukt er utgangspunkt for fordeling av inntektene av driften til

henholdsvis produksjon og produktinnsats i ulike former for produksjon (graden av nettoføring mv.) etc.

²¹ Driftsresultatet i en næring må *ikke* forveksles med eierne utbytte:

Driftsresultatet i et selskap skal dekke netto finanskostnader som skriver seg fra selskapets tidligere finansielle disponeringer, inntektskatt må betales til myndighetene, mv. Av det som da er igjen av driftsresultatet kan noe investeres i fast kapital, selskapet kan foreta finansielle investeringer f.eks. i form av aksjer i andre selskaper, etc., - og noe kan utbetales i utbytte til eierne. Generalforsamlingen i selskapet avgjør hvor mye som skal utbetales i utbytte til eierne.

Næringene i nasjonalregnskapet er dessuten basert på en inndeling i såkalte *bedrifter*, som i en del tilfeller kan være mer detaljert spesifisert enn selskaper. Et bestemt selskap kan være involvert i flere ulike typer næringsvirksomhet, som i nasjonalregnskapet er fordelt over flere næringer etter type hovedvirksomhet. Det er da som regel slik at selskapet kan levere et nær fullstendig driftsregnskap for de ulike hovedtypene virksomhet, og dette gir grunnlag for beregning av produksjon, bruttoprodukt og driftsresultat for de ulike næringene i nasjonalregnskapet. Men finansielle poster, inntektsbeskatning mv. - og til slutt utbetaling av utbytte - er knyttet til *selskapet* og kan ikke fordeles på de ulike formene for virksomhet.

arbeidskraft (lønnskostnader), myndigheter (netto næringskatter) og eiere (driftsresultat).

Reiselivsnæringenes bidrag til samlede lønnskostnader og sysselsetting i norsk økonomi er høyere enn bidraget til BNP. Dette betyr at en større del av "kaka" i reiselivsnæringene tilfaller arbeidskraft, enn tilfellet er for gjennomsnittet av alle næringer i Norge. Dette er også tilfelle hvis vi sammenligner med økonomien i Fastlands-Norge.

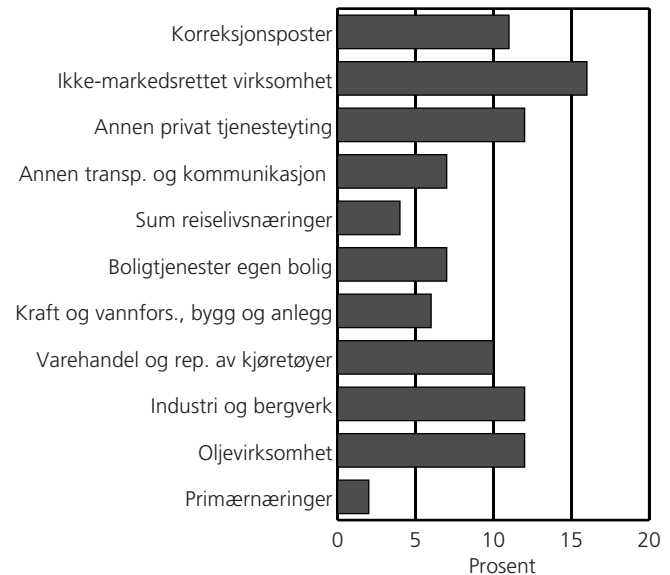
Fordelingen av bruttoproduktet på lønnskostnader, netto næringskatter, kapitalslit og driftsresultat varierer dessuten veldig mellom reiselivsnæringene, fordi strukturen i de ulike reiselivsnæringene er svært forskjellig. Hotell- og restaurantnæringen er særlig sysselsettingsintensiv, og trekker opp lønnskostnadsandelen for reiselivsnæringene sett under ett. Transportvirksomhet krever relativt sett større investeringer, og kapitalslitet i transportvirksomheten blir dermed relativt sett høyere. Dette trekker opp kapitalslitet for reiselivsnæringene sett under ett. Innen kultur- og underholdning finnes en del av virksomheten innen offentlig forvaltning og ideelle organisasjoner, og driftsregnskapet for denne virksomheten er i nasjonalregnskapet per definisjon lik null.

Tabeller i vedlegget gir tall for sysselsetting både målt i antall *normalårsverk* og antall *personer*. Antall sysselsatte normalårsverk er generelt definert som antall heltidsomregnede sysselsatte i produktiv virksomhet. For lønnstakere er antall normalårsverk lik antall heltidsansatte pluss antall deltidsansatte omregnet til heltid. Deltidsansatte lønnstakere er omregnet til heltid ved å bruke andel av full stilling eller dellønnsbrøk som vekt. For selvstendige yrkesutøvere, medregnet familiemedlemmer, er normalårsverksbegrepet tallfestet konvensjonelt med basis i arbeidstiden for mannlige selvstendige personer utenom familiearbeidere. Tabellene viser at reiselivsnæringenes andel av sysselsettingen i alt er omtrent den samme uansett om vi ser på sysselsettingen i normalårsverk eller i antall personer. Mer enn 90 prosent av de sysselsatte i reiselivsnæringene er lønsmottakere. Det er først og fremst næringene "Hotell- og restaurantvirksomhet" og *Transport med drosjebil* som sysselsetter selvstendige.

Figur 3.5 viser bidraget til BNP fordelt på ulike næringsgrupper. Figuren viser at *reiselivsnæringenes bidrag til BNP er større enn det samlede bidraget fra primærnæringene, men langt lavere enn for eksempel det samlede bidraget fra industri og bergverk*. Et par av næringsgruppene i figuren trenger en nærmere forklaring: "Annen transport og kommunikasjon" i figuren er transport og kommunikasjon som ikke er inkludert i reiselivsnæringene, det vil si næringer som hovedsakelig transporterer gods, samt post og televirksomhet. Næringen "Utenriks sjøfart, transport av gods mv." er dominerende innenfor dette aggregatet av næringer.

"Boligtjenester, egen bolig", er en næring som skal dekke stipulerte tjenester fra husholdningenes egne boliger. "Ikke-markedsrettet virksomhet" i figuren, er den samlede virksomheten innen statlig og kommunal forvaltning og ideelle organisasjoner fratrukket ikke-markedsrettet virksomhet innen reiselivsnæringene.

Figur 3.5. Ulike næringsgruppers bidrag til BNP

3.4 Litt om de enkelte reiselivsnæringene

3.4.1 Hotell- og restaurantnæringen

"Hotell- og restaurantvirksomhet" sett under ett var i 1995 den største bidragsyteren innenfor reiselivsnæringene til samlet norsk produksjon, bruttoprodukt og sysselsetting.

På det mest detaljerte nivået i nasjonalregnskapet kan hotell- og restaurantvirksomhet deles inn i to næringer; "Hotellvirksomhet mv." og "Restaurant-, kantine- og cateringvirksomhet". I næringen; "Hotellvirksomhet mv." inngår hoteller med og uten restaurant, drift av campingplasser, drift av vandrehjem og turisthytter og (kommersiell) overnatting ellers. Næringen produserer hovedsakelig overnattingstjenester og i noen grad serveringstjenester. All produksjon i næringen er innenfor markedsrettet virksomhet.

Næringen "Restaurant-, kantine- og cateringvirksomhet" omfatter drift av restauranter, kafeer, barer, gatekjøkken, salatbarer og pølseboder (utenom restauranter mv. i hoteller), samt kantine- og cateringvirksomhet. Næringen produserer hovedsakelig ulike serveringstjenester og kantine- og cateringtjenester.

Begge næringene har dessuten noe produksjon som ikke er karakteristisk for næringen, i den forstand at det er produksjon av varer/tjenester som hovedsakelig

produseres av andre næringer. Dette gjelder inntekter knyttet til salg av handelsvarer (avanse), utleie av bygninger/lokaler, aktiverte egne investeringsarbeider mv., men sett under ett er dette relativt lave tall.

Med unntak av kantine- og cateringvirksomheten er hotell- og restaurantvirksomhet i høy grad turistrelatert, i den forstand at størstedelen av produksjonen i næringen er produksjon av reiselivsrelaterte produkter og at en stor del av inntektene er knyttet til salg til turister. Hotell- og restaurantdrift er også turistrelatert i den forstand at utgifter til kjøp av produkter produsert av hotell- og restaurantvirksomhet utgjør en relativt stor andel av turistenes utgifter. Men hotell- og restaurantnæringen har også et forholdsvis stort salg av reiselivsprodukter til andre enn turister; først og fremst gjelder dette salg av serveringstjenester til lokalbefolkningen på stedet.

Tabell 3.4.1 gir en oversikt over sentrale økonomiske størrelser for hotell- og restaurantnæringen i 1995 i millioner kroner, løpende priser, og i prosent i forhold til produksjonen. Tabellen viser at av den samlede produksjonen på nær 26 milliarder kroner i 1995, var 57 prosent produksjon av serveringstjenester. 31 prosent av produksjonen var produksjon av overnattings-tjenester, mens 9 prosent av samlet produksjon var produksjon av kantine- og cateringtjenester.

Hotell- og restaurantnæringen hadde i 1995 en produktinnsatsandel på 56 prosent. Lønnskostnadene utgjorde over 90 prosent av bruttoproduktet, noe som er godt over gjennomsnittet for norske næringer. Den

høye lønnskostnadsandelen reflekterer det forhold at hotell- og restaurantnæringen er meget sysselsettingsintensiv i forhold til de aller fleste andre næringer. Netto næringskatter var negative, hvilket betyr at næringen var netto mottaker av næringsubsidier fra myndighetene. Et negativt driftsresultat innen næringen "restaurant-, kantine- og cateringvirksomhet" bidro til et, relativt sett, lavt driftsresultat for hotell- og restaurantnæringen sett under ett.

Over halvparten av produksjonen i hotell- og restaurantnæringen sett under ett ble solgt til turister. I tabellen gis også næringens leveranser til turistkonsum fordelt på norske husholdninger, utgifter til forretningsreiser i norske næringer og utlendinger. Merk at dette er tall som er fremkommet ved omforming til kryssløpsmatrisen omtalt i avsnitt 2.6.1. Disse tallene er i enda større grad enn nasjonalregnskapstallene ellers størrelser som er basert på beregninger, og ikke direkte på innsamlet statistikk, og må derfor brukes med forsiktighet. Tallene indikerer at næringen "Hotellvirksomhet mv." hadde et større salg til utlendinger enn andre grupper turister, og at for næringen "Restaurant-, kantine- og cateringvirksomhet" var norske husholdninger den største kundegruppen blant turistene.

Når det gjelder salg av serveringstjenester til norske husholdninger og næringer, er det viktig å ta i betraktning av det er en uklar avgrensning mellom forbruk av serveringstjenester som skal regnes som turisme og forbruk som ikke skal regnes som turisme. I en del sammenhenger kan det være relevant å se på næringens totale salg til norske husholdninger og næringer.

Tabell 3.4.1 Hotell- og restaurantvirksomhet. Sentrale størrelser. 1995

	Hotell- og restaurantvirksomhet i alt		Hotellvirksomhet mv.		Restaurant-, kantine- og cateringvirksomhet	
	Millioner kroner	Prosent	Millioner kroner	Prosent	Millioner kroner	Prosent
Produksjon i alt	25753	100	11969	100	13784	100
Hervav produksjon av reiselivsprodukter:						
Hotelltjenester.....	6849	27	6849	57	-	-
Andre overnattings-tjenester	988	4	988	8	-	-
Serveringstjenester	14690	57	3492	29	11198	81
Hervav annen produksjon:						
Kantine- og cateringtjenester	2216	9			2216	16
Annet	1010	4	640	5	370	3
Salg til turister.....	13364	52	8874	74	4490	33
Hervav utlendinger.....	5852	23	3938	33	1914	14
Hervav norske husholdninger	4823	19	2780	23	2043	15
Hervav norske forretningsreisende	2688	10	2156	18	532	4
Produktinnsats	14490	56	6702	56	7788	57
Bruttoprodukt	11263	44	5367	45	5996	43
Lønnskostnader.....	10197	40	4520	38	5677	41
Netto næringskatter.....	-245	.	-93	.	-152	.
Kapitalstilt.....	1236	5	637	5	599	4
Driftsresultat	75	0	203	2	-128	-1
Bruttoinvesteringer i fast kapital.....	1792	7	872	7	920	7
Sysselsetting, 1000 personer.....	58,3	-	25,9	-	32,4	-
Sysselsetting, 1000 normalårsverk.....	46,0	-	20,4	-	25,6	-

3.4.2 Transport med jernbane og sporvei, rutebil og drosjebil

Alle transportnæringer som produserer passasjertransporttjenester i særlig grad er definert som reiselivsnæringer, selv om tilknytningen til reiselivet for et par av disse næringene ikke er så sterk. I dette avsnittet gis en omtale av de landbaserte transportnæringene som er definert som reiselivsnæringer. På det mest detaljerte næringsnivået i nasjonalregnskapet kan disse deles inn i næringene "Transport med jernbane", "Transport med sporvei og forstadsbane", "Transport med rutebil" og "Transport med drosjebil". Tabell 3.4.2 viser sentrale økonomiske størrelser i 1995 for hver av disse næringene. Siden strukturen i disse næringene er ganske forskjellig, skal vi i dette avsnittet også omtale de hver for seg.

Næringen "Transport med jernbane" omfatter de delene av NSB (for senere år; NSB BA og Gardermobanen AS) som er knyttet til jernbanedrift (reisebyråvirksomheten, busstransporten og jernbaneverkstedene til NSB er i nasjonalregnskapet skilt ut og tatt med i de respektive relevante næringene). I nasjonalregnskapet produserer næringen jernbanereiser, godstransport med jernbane, reparasjon og vedlikehold av kjørevegen, samt noe annen produksjon (leieinntekter, egne investeringsarbeider, m.m.).

Føringsmåten i nasjonalregnskapet knyttet til drift og vedlikehold av kjørevegen er litt spesiell og krever en nærmere forklaring: F.o.m. 1990 ble jernbanedriften og kjørevegen til NSB regnskapsmessig atskilt ved at driftsutgifter og investeringer knyttet til kjørevegen (for senere år; Jernbaneverket) direkte dekkes over Statsregnskapet. I nasjonalregnskapet er dette skillett implementert ved at jernbanedriften inngår som en næring i markedsrettet virksomhet (næring 23601 Jernbanetransport), mens kjørevegen (senere Jernbaneverket) inngår i statlig forvaltning (næring 24601 Jernbanetransport). Kun den næringen som produserer jernbanereiser, dvs. den markedsrettede næringen 23601 er tatt med blant reiselivsnæringene.

Den markedsrettede virksomheten; næring 23601, produserer jernbanereiser mv., mens statlig forvaltning; næring 24601, står for investeringer og utgifter til drift og vedlikehold tilknyttet kjørevegen. Videre er det i nasjonalregnskapet imidlertid valgt en *teknisk* føringsmåte som tilsier at drift og vedlikehold av kjørevegen foretas av den markedsrettede næringen på oppdrag fra statlig forvaltning. Dette betyr at næring 23601 produserer tjenesten "Drift og vedlikehold av kjørevegen", og produksjonen av dette produktet settes lik statlig forvaltnings utgifter til drift og vedlikehold i statsregnskapet. I 1995 var denne utgiftsposten på anselige 1,8 milliarder kroner, altså nesten like mye som næringens produksjon av jernbanereiser. Per definisjon er det forutsatt at driften knyttet til reparasjon og vedlikehold av kjørevegen skal gå i null; dvs. at

summen av lønnskostnader og produktinnsats (kapitalslitet er fastsatt lik null) knyttet til drift og vedlikehold av kjørevegen er lik produksjonen av denne tjenesten. Det følger av dette at også personale som er sysselsatt med drift og vedlikehold av kjørevegen regnes som sysselsatte i næring 23601.

Den valgte føringsmåten knyttet til drift og vedlikehold av kjørevegen i nasjonalregnskapet har stor påvirkning på utviklingen i tallene for næringen 23601, fordi dette relativt sett er såpass store tall. Det er derfor viktig å være klar over denne føringsmåten for å kunne tolke tallene for næringen riktig. For folk flest forkludrer nok denne implementeringen av drift og vedlikehold tilknyttet kjørevegen i nasjonalregnskapet den intuitive forståelsen av næringen.

I 1995 var den samlede produksjonen i næringen 23601 på 5,3 milliarder kroner, hvorav 39 prosent var produksjon av jernbanereiser, 19 prosent var godstransport med jernbane og 34 prosent var knyttet til drift og vedlikehold av kjørevegen.

I alt 23 prosent av produksjonen i næring 23601 var salg til turister, i første rekke norske husholdninger. Det er først og fremst reisene over lengre distanser som er aktuelle i turistsammenheng, lokalreisene selges først og fremst til lokalbefolkningen. (Dette gjelder også for andre typer transport.)

Næring 23601 har en relativt høy produktinnsatsandel i forhold til andre næringer (71 prosent), og er også relativt sysselsettingsintensiv. (Her må imidlertid den omtalte føringsmåten knyttet til drift og vedlikehold av jernbanen trekkes inn som et moment ved sammenligninger med andre næringer.) Til tross for positive netto næringssubsidier fra myndighetene var driftsresultatet i 1995 negativt.

Næringen "Transport med sporvei og forstadsbane" er i nasjonalregnskapssammenheng en liten næring som hovedsakelig produserer transporttjenester med sporvei og forstadsbane. Siden transporttjenester med sporvei og forstadsbane er lokale reiser som først og fremst nyttes av lokalbefolkningen, er næringen i liten grad turistrelatert. Kun 5 prosent av samlet produksjon i næringen ble solgt til turister i 1995. Men siden tilbudet av transporttjenester, og også lokaltransport, er av vesentlig betydning for turister, er næringen slik sett turistrelatert.

Næringen "Rutebiltransport" produserer både lokale og lengre reiser med buss. I næringen inngår rutebilselskaper som først og fremst driver buss i rute, selv om selskapene også kan ha noe inntekter knyttet til turbiltransport, utleie av busser etc. 80 prosent av produksjonen i næringen var produksjon av bussreiser, men bare 16 prosent av produksjonen var salg til turistkonsum (først og fremst norske husholdninger).

Tabell 3.4.2. Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane, rutebil og drosjebil. Sentrale størrelser. 1995

	Transport med jernbane		Transport med sporvei og forstadsbane		Transport med rutebil		Transport med drosjebil	
	Mill. kroner	Prosent	Mill. kroner	Prosent	Mill. kroner	Prosent	Mill. kroner	Prosent
Produksjon i alt	5323	100	595	100	5557	100	3344	100
Herav produksjon av reiselivsprodukter:								
Passasjertransport m. jernbane	2057	39	-	-	-	-	-	-
Transport m. sporvei og forstadsbane	-	-	565	95	-	-	-	-
Lokal- og fjernreiser, buss	-	-	-	-	4438	80	-	-
Transport med drosjebil	-	-	-	-	-	-	3295	99
Herav annen produksjon:								
Godstransport	1032	19	-	-	43	1	-	-
Rep. og vedlikehold av kjørevegen, jernbane	1823	34	-	-	-	-	-	-
Annet	411	8	30	5	1119	20	49	1
Salg til turister	1236	23	28	5	877	16	959	29
Herav utlendinger	338	6	17	3	129	2	104	3
Herav norske husholdninger	690	13	11	2	695	13	261	8
Herav norske forretningsreisende	207	4	0	0	53	1	594	18
Produktinnsats	3770	71	330	55	2545	46	826	25
Bruttoprodukt	1553	29	265	45	3012	54	2518	75
Lønnskostnader	3776	71	399	67	2606	47	823	25
Netto næringssskatter	-452	.	-449	.	-1218	.	6	0
Kapitalslit	761	14	142	24	823	15	216	6
Driftsresultat	-2532	-	173	29	801	14	1473	44
Bruttoinvesteringer i fast kapital	2147	40	214	36	910	16	257	8
Sysselsetting, 1000 personer	10,7	-	1,6	-	12,1	-	8,6	-
Sysselsetting, 1000 normalårsverk	10,4	-	1,5	-	11,3	-	7,5	-

Turbiloperatører som først og fremst driver organiserte bussturer inngår ikke i næringen rutebiltransport, men i næringen "Landtransport ellers". Siden næringen "Landtransport ellers" domineres av godstransport med lastebil, er denne næringen ikke definert som reiselivsnæring. Virksomheten til turbiltransportoperatørene er kanskje den viktigste reiselivsrelaterte virksomheten vi "mister" i forhold til definisjonen av reiselivsnæring når vi bygger på eksisterende næringsklassifikasjon.

Det relativt store positive brutto driftsresultatet i næringen "Rutebiltransport" må sees i sammenheng med at næringen er en relativt stor mottaker av næringsubsidier fra myndighetene.

Nesten all produksjonen i næringen "drosjebiltransport" i 1995 var drosjebiltjenester. I tillegg hadde næringen noe (relativt ubetydelige) inntekter fra reklame. 29 prosent av produksjonen i næringen er regnet som salg til turistkonsum, der næringslivets utgifter i forbindelse med forretningsreiser veide tyngst. Her må det imidlertid påpekes at det prinsipielle skillet mellom hva som skal regnes som turisme og hva som ikke skal regnes som turisme når det gjelder nordmenns bruk av drosjetjenester er litt uklart. I mange sammenhenger kan det være mer fornuftig å se på henholdsvis norske husholdningers og det norske næringslivets bruk av drosjetjenester under ett.

3.4.3 Innenriks sjøfart og utenriks sjøfart, passasjertransport

Både innenriks og utenriks sjøfart generelt har frakt av passasjerer og gods til sjøs som hovedvirksomhet. I Norge har man tradisjonelt forsøkt å skille mellom innenriks og utenriks sjøfart der "Innenriks sjøfart" skal omfatte sjøtransport innenlands samt frakt langs norskekysten etc. med en viss tilknytning til fastlandet. Hensikten med skillet er at "Utenriks sjøfart" som i liten grad er avhengig av norsk fastlandsbasert økonomi kan holdes utenfor begrepet "Fastlands-Norge".

"Innenriks sjøfart" er klassifisert som en reiselivsnæring i sin helhet, selv om kun 43 prosent av produksjonen i 1995 var relatert til frakt av passasjerer og bilferging. Resten av produksjonen i næringen var knyttet til frakt av gods, forsyningsskip for oljevirksomheten og utleie av skip. Leveranser til turistkonsum utgjorde 17 prosent av produksjonen i 1995. I denne forbindelse er Hurtigruta sentral, men også mindre ferger frakter i noen grad turister. Næringens salg til utlendinger er like betydelig som salget til norske turister (husholdninger og forretningsreisende). Næringen var en netto mottaker av næringsubsidier, men hadde likevel negativt driftsresultat i 1995.

Tabell 3.4.3. Innenriks sjøfart og utenriks sjøfart, passasjertransport. Sentrale størrelser. 1995

	Innenriks sjøfart		Utenriks sjøfart	
	Millioner kroner	Prosent	Millioner kroner	Prosent
Produksjon i alt	4500	100	2911	100
Herav produksjon av reiselivsprodukter:				
Innenriks sjøfart, passasjertransport og bilferging	1954	43	-	-
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	-	-	2468	85
Herav annen produksjon:				
Godstransport	1517	34	443	15
Annet	1029	23	0	0
Salg til turister.....	749	17	2295	79
Produktinnsats	2501	56	2501	54
Bruttoprodukt.....	1999	44	1326	46
Lønnskostnader.....	2527	56	558	19
Netto næringskatter.....	-652	.	0	0
Kapitalslit	581	13	777	27
Driftsresultat.....	-457	.	-9	.
Bruttoinvesteringer i fast kapital.....	673	15	776	27
Sysselsetting, 1000 personer.....	8,7	-	3,1	-
Sysselsetting, 1000 normalårsverk.....	8,6	-	3,1	-

Næringen "Utenriks sjøfart" er en relativt sett en betydelig næring i nasjonalregnskapet med en samlet produksjon på nær 55 milliarder kroner i 1995, men knapt 5 prosent av denne produksjonen var relatert til passasjertransport. Siden passasjertransporten innen utenriks sjøfart *verdimesig* slett ikke er uten betydning, og denne virksomheten i så høy grad er turistrettet, har vi i forbindelse med satellittregnskapet for turisme skilt ut driften av passasjerkipene i innenriks sjøfart som en egen næring. Næringen "Utenriks sjøfart, passasjertransport" er dermed klassifisert som en reiselivsnæring. Av en samlet produksjon i næringen "Utenriks sjøfart, passasjertransport", på nær 3 milliarder kroner i 1995, var 85 prosent av produksjonen passasjerinntekter. Resten av produksjon i næringen var inntekter fra transport av gods som passasjerkipene også tar med. Nesten 80 prosent av produksjonen i næringen ble regnet som leveranser til turistkonsum.

3.4.4 Lufttransport, reisebyråvirksomhet mv. og utleie av transportmidler

Næringen "Lufttransport" produserer først og fremst passasjertransporttjenester med fly, men har også inntekter knyttet til utleie av fly, frakt av gods, salg av handelsvarer til passasjerer mv. Næringen domineres av noen få store flyselskaper, hvorav Scandinavian Airlines System (SAS) er det største. SAS er et skandinavisk selskap med hovedkontor i Stockholm. Selskapet eies av et norsk, et svensk og et dansk eierselskap med eierandeler henholdsvis lik 2/7, 3/7 og 2/7. SAS har ikke mulighet til å fordele den samlede virksomheten på Norge, Sverige og Danmark i sine regnskaper. I samarbeid med nasjonalregnskapskontorene i Sverige og Danmark har vi derfor etablert en løsning der produksjon og andre nasjonalregnskapsstørrelser beregnes

på bakgrunn av regnskapet til SAS, med en andel lik Norges eierandel (2/7)²². Dette betyr at det ikke er aktiviteten til SAS i Norge som bidrar til norsk produksjon, men (en andel av) aktiviteten til hele selskapet. (Implikasjoner av denne løsningen er nærmere beskrevet i Evensen og Sørensen, 1997.)

Av en samlet produksjon på drøyt 15 milliarder kroner i 1995, var 73 prosent passasjertransport med fly. I dette tallet inngår både ordinær rutetrafikk og charterreiser, men helikoptertrafikk i Nordsjøen er holdt utenfor. I Norge er frakt av passasjerer mv. med helikopter til og fra oljeinstallasjonene i Nordsjøen også en betydelig virksomhet, med en samlet produksjon på godt over en milliard kroner i 1995. Denne tjenesten produseres altså også av næringen "Lufttransport", men er ikke regnet som et reiselivsprodukt i satellittregnskapet for turisme (inngår i "annen produksjon" i tabell 3.4.4). 64 prosent av den samlede produksjonen i næringen "Lufttransport" var leveranser til turistkonsum, hvorav norske næringer var den største kundegruppen målt i kroner.

Næringen "Lufttransport" har en høy produktinnsatsandel, relativt til de fleste andre næringer. Men næringen er også relativt kapitalintensiv, noe som kommer til uttrykk gjennom et relativt høyt kapitalslit og, generelt sett, et ganske høyt investeringsnivå. I 1995 var ikke investeringene så høye, men investeringsnivået kan variere en del fra år til år. Næringen var i 1995 netto mottaker av nærings subsidier, og hadde et negativt driftsresultat.

²² Det blir også justert for valutakurs.

Tabell 3.4.4. Lufttransport, reisebyråvirksomhet og utleie av transportmidler. Sentrale størrelser 1995

	Lufttransport		Reisebyråvirksomhet mv.		Utleie av transportmidler	
	Millioner kroner	Prosent	Millioner kroner	Prosent	Millioner kroner	Prosent
Produksjon i alt.....	15465	100	8600	100	1280	100
Herav produksjon av reiselivsprodukter:						
Passasjertransport med fly.....	11261	73	-	-	-	-
Turoperatørtjenester.....	-	-	5902	69	-	-
Reisebyråttjenester.....	-	-	2698	31	-	-
Utleie av biler.....	-	-	-	-	980	77
Herav annen produksjon:.....	4204	27	0	0	300	23
Salg til turister.....	9852	64	5902	69	178	14
Herav utlendinger.....	1949	13	0	0	51	4
Herav norske husholdninger.....	2456	16	5902	69	127	10
Herav norske forretningsreisende.....	5447	35	0	0	0	0
Produktinnsats.....	10483	68	6312	73	333	26
Bruttoprodukt.....	4982	32	2288	27	947	74
Lønnskostnader.....	3864	25	941	11	270	21
Netto næringskatter.....	-297	.	-22	.	0	0
Kapitalslit.....	1573	10	24	0	641	50
Driftsresultat.....	-158	-	1345	15	36	3
Bruttoinvesteringer i fast kapital.....	817	5	37	0	1593	101
Sysselsetting, 1000 personer.....	10,3	-	3,8	-	1,0	-
Sysselsetting, 1000 normalårsverk.....	10,1	-	3,4	-	0,9	-

Næringen "Reisebyråvirksomhet mv." omfatter turoperatører, reisebyråer og turistkontorer, og næringen produserer produktene "reisebyråttjenester" og "turoperatørtjenester" (pakketurer). Pakketurer selges i sin helhet til turister, mens reisebyråttjenester betales ved provisjoner fra flyselskap, hoteller mv. som reisebyråene formidler tjenester for. Av en samlet produksjon på 5,9 milliarder kroner i 1995, var 69 prosent knyttet til salg av pakketurer og altså også leveranser til turistkonsum. Næringen har en høy produktinnsatsandel relativt til andre næringer, men ved tolkning av denne er det viktig å ta i betraktning bruttoføringen av pakketurer, omtalt i avsnitt 2.4. Ved en eventuell nettoføring av pakketurer vil produksjon og produktinnsats bli redusert med samme beløp, noe som også gir redusert produktinnsatsandel. Nettoføring istedenfor bruttoføring vil også gi en tilsvarende lavere leveranse til turister, og dermed lavere salg til turister som andel av produksjonen. Næringen "Reisebyråvirksomhet mv." har generelt sett et lavt investeringsnivå, og kapitalslitet i 1995 er derfor også relativt lavt.

Av en samlet produksjon i næringen "Utleie av transportmidler" på knapt 0,7 milliarder kroner i 1995, var 63 prosent knyttet til utleie av biler. 64 prosent av produksjonen var leveranser til turistkonsum, dvs. at turistene i noen grad også leide andre transportmidler.

3.4.5 Underholdning, nyheter og kultur, sport og idrett

Næring 921 "Kino og annen underholdning, nyhetsbyråer og kulturell tjenesteyting" (korttekst i tabeller: "Un-

derholdning, nyheter og kultur") omfatter så og si all tjenesteyting innen kultur og underholdning, med unntak av radio og fjernsyn, lotteri, tipping og totalisatorspill, samt sport og idrett. Næringens tilknytning til reiselivet er langt mindre enn for de andre reiselivsnæringene. Med en mer detaljert næringsspesifikasjon i nasjonalregnskapet (eller i grunnlagsstatistikkene som nyttes for beregning av nasjonalregnskapstall) kunne man skilt ut de delnæringene som var mest aktuelle i reiselivssammenheng og holdt resten utenfor reiselivsnæringene. Siden dette ikke har vært et alternativ til nå, er all virksomhet innen "Underholdning, nyheter og kultur" inkludert i reiselivsnæringene. Virksomheten innen "Underholdning, nyheter og kultur" kan imidlertid fordeles på fire delnæringer etter som om produksjonen er markedsrettet, virksomhet i statlig forvaltning, virksomhet i kommunal forvaltning, eller virksomhet i ideelle organisasjoner. I tabell 3.4.5 er virksomhet i statlig og kommunal forvaltning slått sammen.

Som nevnt tidligere i denne rapporten, er driftsresultatet i offentlig forvaltning og ideelle organisasjoner per definisjon lik null. Produksjonen settes lik samlede utgifter knyttet til driften, dvs. summen av produktinnsats, lønnskostnader og kapital. Normalt er de samlede inntektene i form av gebyrer ikke nok til å dekke driftskostnadene. Differansen er lik offentlig konsum eller konsum i ideelle organisasjoner, alt etter som hva slags virksomhet man ser på. Oppdelingen av produksjonen i ulike produkter, slik det fremkommer i tabellen, avspeiler hvorvidt produksjonen er offentlig konsum,

offentlig gebyr, eller "ordinære" inntekter. Siden offentlig forvaltning dekker det offentlige konsumet, vil ikke dette regnes med som turistkonsum.

Av en samlet produksjon innen markedsrettet underholdning, nyheter og kultur på nær 5 milliarder kroner i 1995, var det kun 19 prosent som var produksjon av reiselivsprodukter. Leveransene til turistkonsum var på linje med produksjonen av reiselivsprodukter. Næringsens reiselivsrelaterte produksjon og leveranse til turistkonsum var først og fremst knyttet til fornøylesparker.

Innen offentlig forvaltning var produksjonen av reiselivsprodukter som andel av samlet produksjon bare 6 prosent, og leveransene til turistkonsum var tilnærmet lik null. Denne næringen er også den minst reiselivsorienterte blant reiselivsnæringene.

Næringsvirksomhet relatert til *sport og idrett* fordeler seg på markedsrettet virksomhet, offentlig forvaltning og ideelle organisasjoner. Sports- og fritidstjenester som er rettet mot turister, produseres imidlertid først og fremst innen markedsrettet virksomhet. På denne bakgrunn er organiseringen av sport og idrett innenfor markedsrettet virksomhet klassifisert som en reiselivsnæring, mens organiseringen av sport og idrett innen offentlig forvaltning og ideelle organisasjoner er holdt utenfor reiselivsnæringene. Reiselivsnæringen sport og idrett hadde en samlet produksjon på 685 milliarder

kroner i 1995 og av dette var 63 prosent produksjon av sports- og idrettstjenester rettet mot turister (først og fremst drift av alpinheiser).

3.5 Utviklingen i reiselivsnæringene

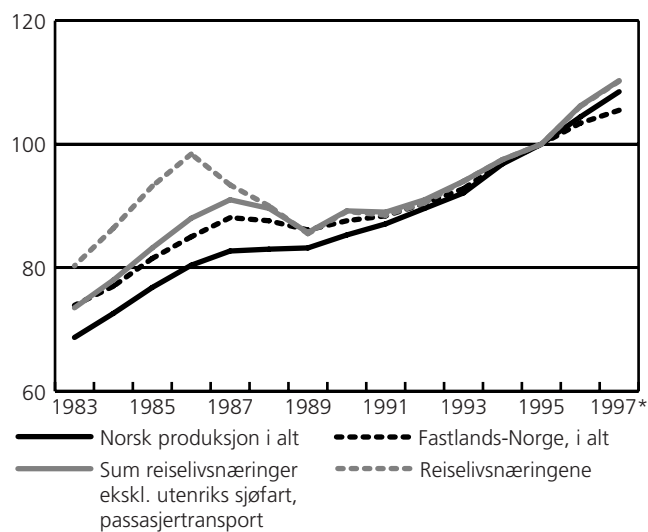
Figur 3.6.a viser utviklingen i reiselivsnæringenes samlede produksjon i faste 1995-priser i årene 1980-1997. Figur 3.6.b viser et utsnitt for årene 1993-1997 (i 1993-priser). Figur 3.7.a og b og 3.8.a og b viser tilsvarende utvikling i henholdsvis bruttoprodukt og sysselsetting. Figurene viser at utviklingen i samlet produksjon og sysselsetting i reiselivsnæringene fra 1980 til 1997 grovt sett har fulgt trenden i samlet norsk økonomi, men med visse modifikasjoner. Utviklingen i bruttoproduktet i reiselivsnæringene har imidlertid vært generelt svakere enn utviklingen i BNP og BNP Fastlands-Norge, men utviklingen i slutten av perioden impliserer at dette bildet er i ferd med å endre seg.

I perioden 1980-1994 økte samlet produksjon i reiselivsnæringene med 28 prosent, hvorav utviklingen fra 1988 til 1994 representerte en økning på 8,3 prosent. Til sammenligning økte norsk produksjon i alt med 50 prosent i perioden 1980-1994, hvorav veksten fra 1988 til 1994 var 16,6 prosent. BNP vokste med 18 prosent i årene 1988-1994, mens samlet bruttoprodukt i reiselivsnæringene ble redusert med nær 6 prosent.

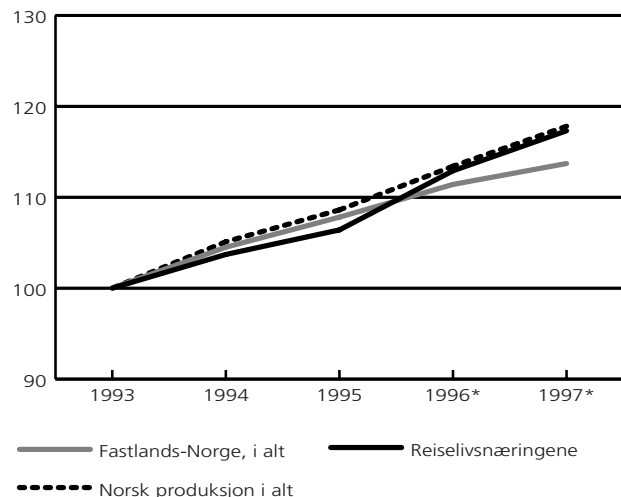
Tabell 3.4.5. Underholdning, nyheter og kultur, sport og idrett. Sentrale størrelser. 1995

	Underholdning, nyheter og kultur							
	Markedsrettet		Offentlig		Ideelle org.		Sport og idrett	
	Mill. kr.	Prosent	Mill. kr.	Prosent	Mill. kr.	Prosent	Mill. kr.	Prosent
Produksjon i alt	4807	100	4361	100	2874	100	685	100
Herav produksjon av reiselivsprodukter								
Fornøylesparker, bibliotek og museums-								
tjenester, mv.	910	19	-	-	569	20	-	-
Museumstjenester, gebyrer	-	-	187	4	-	-	-	-
Museumstjenester, offentlig konsum	-	-	84	2	-	-	-	-
Sport og idrett, turistrelatert.....	-	-	-	-	-	-	434	63
Herav annen produksjon	3897	81	4090	94	2305	80	251	37
Salg til turister.....	905	19	4	0	252	9	440	64
Herav utlendinger	295	6	0	0	107	4	172	25
Herav norske husholdninger	610	13	4	0	145	5	267	39
Herav norske forretningsreisende.....	0	0	0	0	0	0	0	0
Produktinnsats	1054	22	1803	41	1602	56	261	38
Bruttoprodukt.....	3733	78	2558	59	1272	44	424	2
Lønnskostnader	913	19	2041	49	1126	39	192	28
Netto næringskatter	-481	.	0	0	0	0	-85	.
Kapitalslit	138	3	517	11	146	5	130	19
Driftsresultat.....	3183	66	0	0	0	0	187	27
Bruttoinvesteringer i fast kapital	240	5	895	21	205	7	285	42
Sysselsetting, 1000 personer.....	6,0		10,0		4,8		2,6	
Sysselsetting, 1000 normalårsverk.....	5,9		8,1		4,1		2,6	

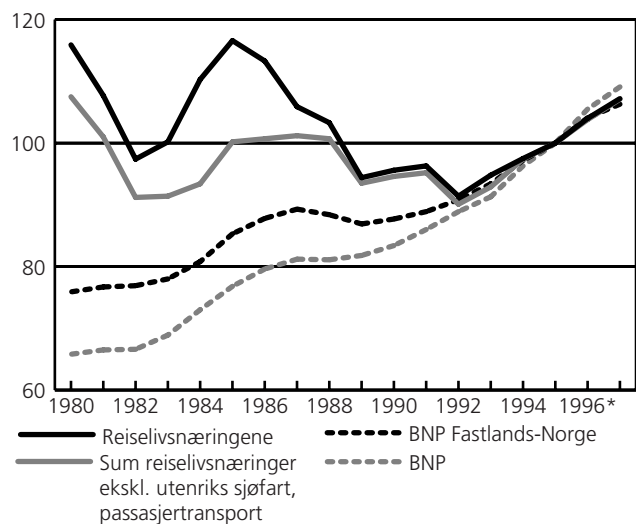
Figur 3.6.a. Utvikling i samlet produksjon i reiselivsnæringene og norsk økonomi i alt. 1980-1997. Faste priser, 1995 = 100

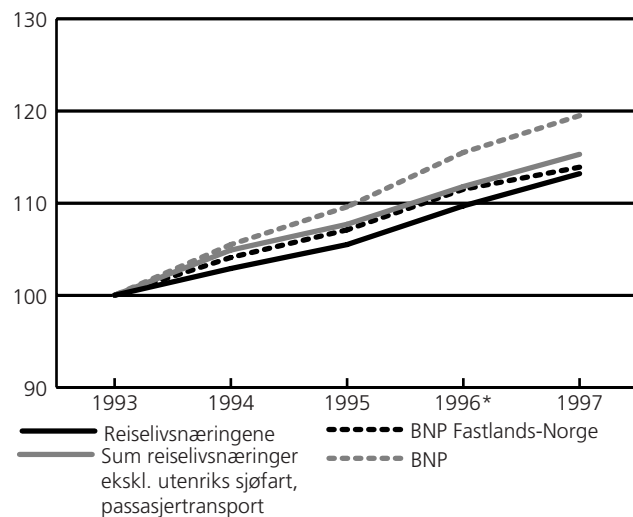
Figur 3.6.b. Utviklingen i samlet produksjon i reiselivsnæringene og norsk økonomi i alt. Faste priser, 1993 = 100

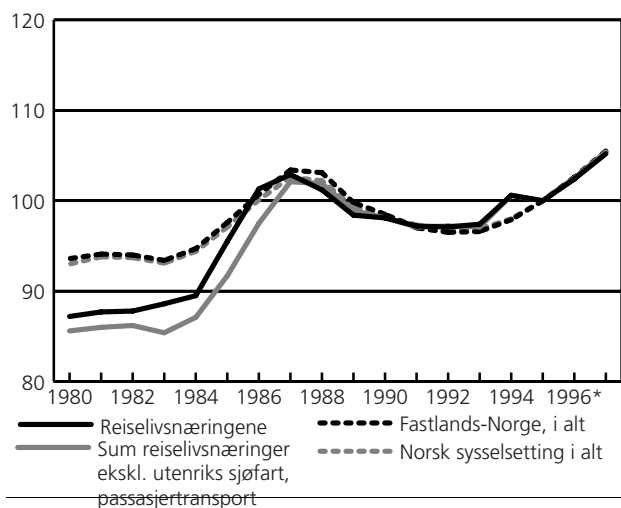
Figur 3.7.a. Utvikling i samlet bruttoprodukt i reiselivsnæringene og BNP. 1980-1997. Faste priser, 1995 = 100

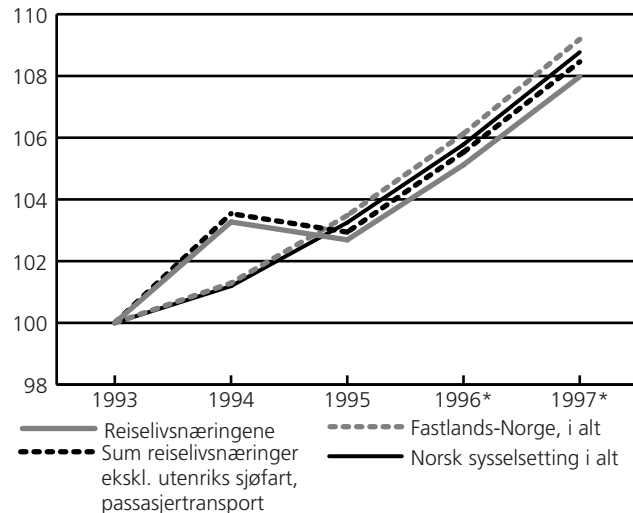
Figur 3.7.b. Utvikling i samlet bruttoprodukt i reiselivsnæringene og BNP. 1993 - 1997. Faste priser, 1993 = 100

Figur 3.8.a. Utvikling i samlet sysselsetting i reiselivsnæringene og norsk økonomi i alt. 1980 - 1997. 1995 = 100

Figur 3.8.b. Utvikling i samlet sysselsetting i reiselivsnæringene og norsk økonomi i alt. 1993 - 1997. 1993 = 100

Utviklingen i reiselivsnæringene i 80-årene var imidlertid sterkt påvirket av at norske rederier engasjert i cruiseferd i internasjonale farvann flagget ut driften til utenlandske datterselskap. Ser vi på utviklingen i reiselivsnæringene ekskl. næringen "Utenriks sjøfart, passasjertransport" er produksjonsveksten i perioden 1980-1994 på 37 prosent for hele perioden, derav 9 prosent i årene 1988-1994. Dette kommer opp mot den samlede utviklingen i økonomien i Fastlands-Norge: Fastlands-Norge hadde en vekst i samlet produksjon på 38 prosent i perioden 1980-1994, derav 11 prosent i årene 1988-1994. Når det gjelder utviklingen i bruttoproduktet, var det imidlertid fortsatt stor forskjell på utviklingen i reiselivsnæringene og resten av økonomien. Ved å ta "Utenriks sjøfart, passasjertransport", ut fra aggregatet reiselivsnæringene, var det fortsatt en negativ vekst i samlet bruttoprodukt for disse næringene i perioden 1980-1994, også i perioden 1988-1994 isolert. Siden bruttoproduktet knyttet til oljevirkomheten har dratt opp BNP-veksten i perioden, var ikke veksten i BNP Fastlands-Norge fullt så sterk som veksten i BNP i alt. Men veksten i BNP Fastlands-Norge var likevel på 28 prosent for perioden 1980-1994 sett under ett, 10 prosent i perioden 1988-1994 isolert.

Fra 1994 har veksten i reiselivsnæringen vært betydelig sterkere. Foreløpige tall for 1997 viser at samlet produksjon og bruttoprodukt i reiselivsnæringene økte med henholdsvis 13 og 10 prosent fra 1994 til 1997. Veksten var om lag den samme ekskl. næringen "Utenriks sjøfart, passasjertransport". Dette er faktisk noe sterkere enn veksten i Fastlands-Norge. Både produksjon og BNP tilknyttet Fastlands-Norge økte med 9 prosent i denne perioden. Veksten i samlet norsk produksjon og BNP var på henholdsvis 12 og 13 prosent.

Utviklingen i sysselsettingen i reiselivsnæringene er i hele perioden 1994-1997 mer på linje med utviklingen i samlet norsk sysselsetting. Utviklingen i sysselsettingen er her målt ved utviklingen i antall normalårsverk for lønnstakere og selvstendige i alt.

4 Turistkonsum

4.1 Turistkonsumet av ulike varer og tjenester

Samlet turistkonsum i Norge er definert som nordmenns og utlendingers samlede reiselivsrelaterte forbruksutgifter innenfor norsk område. Beregnet samlet turistkonsum er fordelt på utlendingers turistkonsum, norske husholdningers turistkonsum og utgiftene til forretningsreiser i norske næringer, jmfør avsnitt 2.2.2. En detaljert beskrivelse av hvilke utgifter som skal inngå ved beregningen av turistkonsumet, samt forutsetninger og bruk av kilder i beregningene er gitt i Evensen og Sørensen (1997).

Tabell 4.1. viser beregnet turistkonsum av ulike vare- og tjenestegrupper i 1995 i millioner kroner. Tallene i tabellen er gitt i kjøperverdi, det vil si de utgiftene turistene faktisk betaler, inkludert merverdiavgift og eventuelt andre produktavgifter - produktsubsidier.

Forskjellen på tabell 4.1.a og tabell 4.1.b er føringen av turoperatørtjenester (pakketurer). I tabell 4.1.a er turoperatørtjenestene ført brutto, det vil si at verdien av tjenester som inngår i pakketurer er inkludert i verdien av produksjonen av turoperatørtjenester, mens i tabell 4.1.b er det lagt til grunn netto føring av turoperatørtjenestene lagt til grunn.²³

Isolert sett gir brutto og netto føring av turoperatørtjenestene samme verdi på turistkonsumet i alt. Netto føring gir høyere turistkonsum av overnattingstjenester, transporttjenester, serveringstjenester og eventuelt andre tjenester som inngår i pakketurer, og lavere turistkonsum av turoperatørtjenester enn ved brutto føring. Differansen mellom verdien av samlet turistkonsum i tabell 4.1.a og 4.1.b er verdien av importerte tjenester som inngår i pakketurer til utlandet som selges gjennom norske turoperatører. I 1995 var verdien av disse tjenestene 1 338 millioner kroner. Ved brutto føring er disse tjenestene inkludert i verdien av samlet produksjon og turistkonsum av turoperatørtjenester. Disse tjenestene er imidlertid ikke produsert og kon-

sumert i Norge, de er produsert og konsumert i utlandet. Således representerer netto føring av turoperatørtjenestene et "riktigere" nivå på samlet turistkonsum i Norge. Men siden turoperatørtjenestene føres brutto i nasjonalregnskapet, er det kun tabellene med brutto føring som gir konsistens med nasjonalregnskapets tall.

Tabell 4.1.a viser at samlet turistkonsum er beregnet til nær 56 milliarder kroner i 1995. Av dette utgjorde utlendingenes turistkonsum ca. 32 prosent, norske husholdningers turistkonsum ca. 49 prosent og norske næringers utgifter til forretningsreiser ca. 19 prosent.

Om lag 71 prosent av turistkonsumet i alt var forbruk av de produktene vi har klassifisert som reiselivsprodukter. Turistkonsumet av passasjertransporttjenester utgjorde den største andelen av turistkonsumet, med en andel tilnærmet lik 31 prosent. Utgifter til overnatting på kommersielle overnattingssteder utgjorde ca. 13 prosent av samlet turistkonsum, utgiftene til serveringstjenester utgjorde nær 13 prosent, mens utgifter til varer og tjenester som ikke er klassifisert som reiselivsprodukter utgjorde 29 prosent.

Tilsvarende tabeller for årene 1988-1994 er tatt med i tabellvedlegget. Fordelingen av samlet turistkonsum på ulike varer og tjenester i 1995 er omtrent som for tidligere år.

Turistkonsumet av varer og tjenester som ikke er klassifisert som reiselivsprodukter, utgjorde ca. 16 milliarder kroner i 1995, hvorav utlendingenes turistkonsum utgjorde 44 prosent. For utlendingene er matvarer, drikkevarer og tobakk en relativt stor utgiftspost, mens utgifter til klær og sko betydde relativt lite. Turistkonsumet av matvarer, klær og sko etc. er per forutsetning lik 0 for nordmenn, med unntak av gjenstander som bærer preg av suvenirer (jmfør avsnitt 2.2.2, og kapittel 4 i Evensen og Sørensen (1997)). Både for nordmenn og utlendinger er utgifter til drivstoff en stor utgiftspost. Samlet turistkonsum av bensin og olje var ca. 5 milliarder kroner i 1995.

²³ For en mer grundig forklaring på prinsipielle og praktiske problemer knyttet til fastsettelse av turistkonsumet av pakketurer, se avsnitt 2.4, samt avsnitt 3.6 og 4.5.2 i Evensen og Sørensen (1997).

Tabell 4.1.a. Samlet turistkonsum 1995 fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (T) og (norske næringers) utgifter til forretningsreiser (F). Kjøpverdi. Millioner kroner

Tabell med brutto føring av turoperatørtjenestene	U	T	F	Turistkonsum i alt
Reiselivsprodukter				
Overnattings tjenester	3 343	2 143	1 990	7 476
Herav hotelltjenester	2 866	1 632	1 990	6 488
Serveringstjenester	3 085	3 304	861	7 250
Passasjertransporttjenester	4 959	5 617	7 692	17 568
Herav transport med jernbane og sporvei	373	753	223	1 349
Herav transport med rutebil og drosje	241	1 276	646	2 163
Herav transport med skip, ferge, innenriks	333	413	2	748
Herav transport med skip, ferge, utenriks	1 334	299	703	2 336
Herav transport med fly	1 978	2 876	6 118	10 972
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler	70	6 078	0	6 148
Herav pakketurer	0	5 902	0	5 902
Museumstjenester, reiselivsrelaterte sportsaktiviteter etc	458	920	0	1 378
Reiselivsprodukter i alt	11 215	18 062	10 543	39 820
Turistkonsum av andre varer og tjenester				
Matvarer, drikkevarer og tobakk	2 750	0	0	2 750
Klær og skotøy	699	0	0	699
Suvenirer, kart mv.	556	234	0	790
Transportutgifter ellers	1 561	4 062	0	5 623
Herav bensin og olje	1 436	3 729	0	5 165
Andre varer og tjenester	1 310	4 836	0	6 146
Herav boligstjenester tilknyttet fritidsboliger	700	2 799	0	3 499
Turistkonsum ellers, i alt	6 876	9 132	0	16 008
Turistkonsum i alt	18 091	27 194	10 543	55 828

Tabell 4.1.b. Samlet turistkonsum 1995 fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (T) og (norske næringers) utgifter til forretningsreiser (F). Kjøpverdi. Millioner kroner

Tabell med netto føring av turoperatørtjenestene	U	T	F	Turistkonsum i alt
Reiselivsprodukter				
Overnattings tjenester	3 343	2 543	1 990	7 686
Herav hotelltjenester	2 866	1 842	1 990	6 698
Serveringstjenester	3 085	3 512	861	7 458
Passasjertransporttjenester	4 259	8 305	7 692	20 256
Herav transport med jernbane og sporvei	373	817	223	1 413
Herav transport med rutebil og drosje	241	2 210	646	3 097
Herav transport med skip, ferge, innenriks	333	475	2	810
Herav transport med skip, ferge, utenriks	1 334	299	703	2 336
Herav transport med fly	1 978	4 504	6 118	12 600
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler	70	1 634	0	1 704
Herav pakketurer	0	1 458	0	1 458
Museumstjenester, reiselivsrelaterte sportsaktiviteter etc	458	920	0	1 378
Reiselivsprodukter i alt	11 215	16 724	10 543	38 482
Turistkonsum av andre varer og tjenester				
Turistkonsum ellers, i alt	6 876	9 132	0	16 008
Turistkonsum i alt	18 091	25 856	10 543	54 490

Innen gruppen "andre varer og tjenester" inngår stipulerte *utgifter til leie/eie av fritidshus* på nær 3,5 milliarder kroner. Denne posten omfatter faktiske leiekostnader for leie av fritidsbolig/imputerte tjenester for selveide fritidsboliger. Med imputerte tjenester knyttet til fritidsboliger menes følgende: Utgifter til kjøp av boliger, inkludert fritidsboliger, regnes ikke som konsum i nasjonalregnskapet, men som *investering*. I nasjonalregnskapet er det innarbeidet en egen næring som investerer i boliger og fritidsboliger. Næringen, dvs. egentlig boligene, yter så en boligjeneste til husholdningene. Verdien av denne tjenesten imputeres etter fastlagte prinsipper: Verdien skal i prinsippet være lik faktisk leiekostnad for de husholdningene som leier bolig til markedspris, og for husholdninger med egen bolig skal verdien være lik markedets leiepris for en tilsvarende bolig.²⁴ I praksis betyr dette at de utgiftene husholdningene har til kjøp av bolig blir fordelt over de årene husholdningen eier/leier boligen, og at disse utgiftene er uavhengig av den faktiske bruken av boligen. Følgen av dette er at med et økt antall fritidsboliger, (eller rettere sagt økt samlet imputert leieverdi tilknyttet fritidsboligene), vil turistkonsumet knyttet til fritidsboliger øke. Alle andre utgifter tilknyttet boliger og fritidsboliger, som innkjøp av møbler og annet utstyr, renovasjonsutgifter mv. er ordinært konsum i nasjonalregnskapet. De konsumutgiftene som er knyttet til fritidsboliger er i prinsippet regnet med som turistkonsum i satellittregnskapet for turisme, og da som turistkonsum av de varer/tjenester det gjelder.

Av de 3,5 milliarder kroner som er turistkonsum av boligjenester knyttet til fritidshus, er 0,7 milliarder kroner utlendingers turistkonsum, mens 2,8 milliarder kroner er norske husholdningers turistkonsum. Merk at denne fordelingen av turistkonsum av boligjenester knyttet til fritidsboliger ikke nødvendigvis gir et representativt bilde av fordelingen av *alle konsumutgifter* knyttet til eie/leie av fritidshus mellom norske husholdninger og utlendinger. Ved leie av en fritidsbolig, spesielt for en kortere periode, vil vanligvis alt innbo og annet utstyr, renovasjonstjenester mv. være dekket gjennom leieprisen, og dermed en del av utgiftsposten "boligtjenester knyttet til fritidsboliger". Ved eie av en fritidsbolig, vil slike utgifter komme i tillegg til denne utgiftsposten (den imputerte leieprisen vil i tilfellet med eie reflektere en "tom" fritidsbolig). Når vi da vet at det, relativt sett, er flere leietakere blant utlendingene enn blant norske husholdninger, betyr det at norske husholdningers andel av det samlede turistkonsumet knyttet til fritidsboliger er høyere enn fordelingen av boligjenestene mellom norske husholdninger og utlendinger tilsier.

Utgifter til kjøp av fritidsbåter inngår også i gruppen "andre varer og tjenester". Det er kun norske husholdninger som har utgifter til kjøp av fritidsbåter i Norge.

Utlendingenes turistkonsum i tabell 4.1 gir en summen av "*utlendingenes konsum i Norge*" (eller eksport, reise-trafikk, slik det er spesifisert i utenriksregnskapet), dvs. utgifter som er betalt i Norge, og utlendingenes utgifter til transport med norske transportmidler som er betalt i utlandet eller med utenlandsk valuta. For en nærmere forklaring, se avsnitt 2.3, samt avsnitt 5.3.4 i Evensen og Sørensen (1997).

I forhold til 1993 har turistkonsumet økt med drøyt 5 milliarder kroner i løpende priser. Vi har ikke foretatt noen deflatering av turistkonsumet etter den detaljerte metoden som benyttes for å beregne tall i faste priser (se på utviklingen justert for prisveksten), men grovt justert med den samlede konsumprisveksten tilsier dette en forbruksvekst i faste priser på drøyt 6 prosent i faste priser. Veksten fra 1994 til 1995 var noe sterkere enn veksten fra 1993 til 1994 som utgjorde litt i underkant av 3 prosent. Veksten har vært ganske jevnt fordelt mellom de ulike gruppene turister vi her ser på, men veksten i norske husholdningers turistkonsum var så vidt lavere enn veksten i de to andre gruppene.

4.2 Turistkonsumet etter leverandør

Tabell 4.2 viser leveransene til turistkonsum fra ulike næringer i 1995, fordelt på utlendingers turistkonsum, norske husholdningers turistkonsum og utgiftene til forretningsreiser i norske næringer. Alle næringer i økonomien er inkludert i tabellen, men næringene utenom reiselivsnæringene er av plasshensyn presentert på et ganske aggregert nivå. Tabellen viser at i 1995 var 66 prosent av turistkonsumet produsert av reiselivsnæringene. 13 prosent av turistkonsumet var produsert av andre næringer (avanse unntatt) og 5 prosent av turistkonsumet var avanse (handelsavanse og transportmarginer). Videre var nær 4 prosent av turistkonsumet import, og 12 prosent var knyttet til netto produktskatter. Av produktskattene var det merverdiavgiften som betydde mest, men produktskatt på drivstoff veier også tungt.

Leveransene fra reiselivsnæringene under ett som andel av turistkonsumet var langt høyere for forretningsreisende enn for norske husholdninger. Dette er en implikasjon av vi kun har regnet med forbruk av reiselivsprodukter som turistkonsum for norske næringer. Leveransene fra reiselivsnæringene utgjør en noe høyere andel av turistkonsumet for norske husholdninger enn for utlendinger. Ved tolkning av dette forholdet er det imidlertid viktig å huske på at vi ikke har regnet med konsum av matvarer mv. som turistkonsum for norske husholdninger, mens tilsvarende forbruk er inkludert i

²⁴ I teorien kan en tenke seg andre prinsipper for imputering av verdien av boligjenester, f.eks. et *brukerkostnadsprinsipp*, som ble lagt til grunn i nasjonalregnskapet før hovedrevisjonen.

utlendingers turistkonsum. Leveranser fra næringsmiddelindustrien og avanse²⁵ (skriver seg særlig fra varehandelskjøp) er derfor av relativt større betydning for utlendingers turistkonsum enn for norske husholdningers turistkonsum.

Tabell 4.3 viser beregnede leveranser til turistkonsum for hvert av årene 1993-1995. Leveranser til turistkonsum betyr salget til turistkonsum, ekskl. turistenes betaling av merverdiavgift og andre netto produktavgifter, samt avanse, på produktet. Tabellen viser samlet produksjon i de enkelte reiselivsnæringene og i alle andre næringer, og hvor mye av den samlede produksjonen som var leveranser til turistkonsum. Leveransene til turistkonsum som andel av samlet produksjon i en næring gir næringens "turistandel".

Merk at tabell 4.2 og 4.3 viser et utsnitt av kryssløpsmatrisen beskrevet i avsnitt 2.6.1 og innebærer en viss usikkerhet.

Tabell 4.3 viser at det er små endringer i næringenes turistandel fra 1993 til 1995. Tallene viser en økning i reiselivsnæringenes leveranser til turistkonsum fra 1993 til 1995, og antyder også en svak økning i turistandelen i disse årene, fra knapt 42 prosent i 1993 til 43 prosent i 1995. Dette betyr at reiselivsnæringenes produksjon i 1995 i noe større grad enn i 1993 var rettet mot turister. En nærmere omtale av reiselivsnæringenes leveranser til turister i 1995 inngår i kapittel 3.

Tallene gir ingen signifikante merkbare endringer i turistandelene for andre næringer fra 1993 til 1995. Leveranser til turistkonsum fra andre næringer enn reiselivsnæringene som andel av samlet produksjon i disse næringene er ubetydelig. Størst "turistandel" av næringene utenom reiselivsnæringene hadde næringen boligjenester, egen bolig, med en turistandel på litt under 5 prosent. Disse leveransene var knyttet til det imputerte turistkonsumet av boligjenester relatert til fritidsboliger, tidligere omtalt i avsnitt 4.1.

²⁵ Fra forbruksundersøkelser for turister mv., vet vi at turistene bruker mye penger på kjøp av dagligvarer. Mange vil kanskje derfor være overrasket over at leveransene til turistkonsum fra varehandelen ikke er høyere enn tabellen viser. De lave tallene i tabellen for denne næringsgruppen skyldes behandlingsmåten i nasjonalregnskapet: Produksjonen innen varehandelen er lik varehandelsavansen, d.v.s. inntekter knyttet til salg av varer (omsetning) fratrukket kostnader til kjøp av varene fra produsenter eller grossister m.v. Utgifterne til en turist knyttet til kjøp av en vare kan stykkes opp på det turisten betaler av merverdiavgift og eventuelt andre netto produktavgifter, varehandelsavanse, transportmargin, og varens produktionsverdi i den næringen varen er produsert (eller importverdi ved grensen dersom varen er importert). Turistens utgifter til kjøp av varer i en varehandelsbedrift kan derfor ikke betraktes som leveranser fra varehandelsnæringen alene, men må stykkes opp på leveranser fra varehandelsnæringen og en rekke andre leverandører, alt etter som hvor varene er produsert. Leveransene fra varehandelsnæringen til turistkonsum består derfor av varehandelsavansen knyttet til salg av varer til turister. Denne varehandelsavansen er inkludert i posten "Avanse" i tabellen.

Tabell 4.2. Leveranser til turistkonsum fordelt på næring. 1995. Millioner kroner

Leverandør	Norske næringers utgifter til forretningsreiser	Norske husholdningers turistkonsum	Utlendingenes turistkonsum	Turistkonsum i alt
Leveranser fra reiselivsnæringer				
Hotell- og restaurantvirksomhet	2 688	4 824	5 852	13 364
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	207	701	355	1 264
Transport med rutebil og drosjebil	647	956	233	1 836
Utenriks sjøfart, passasjertransport	677	288	1 330	2 295
Innenriks sjøfart	2	414	333	749
Lufttransport	5 447	2 456	1 949	9 852
Reisebyråvirksomhet mv.	0	5 902	0	5 902
Utleie av transportmidler	0	127	51	178
Underholdning, nyheter og kultur	0	759	402	1 161
Sport og annen fritidsvirksomhet	0	267	172	440
Leveranser fra reiselivsnæringer i alt	9 668	16 695	10 678	37 041
Leveranser fra andre norske leverandører				
Boligtjenester, egen bolig	0	2 799	700	3 499
Primærnæringer	0	115	72	187
Industri og bergverk	0	767	1 431	2 198
Herav: Næringsmiddelindustri, inkl. prod. av drikkevarer og tobakk	0	0	1 159	1 159
Herav: Produksjon av klær, tekstiler, skotøy mv.	0	12	20	33
Oljevirkosomhet	0	0	0	0
Kraft og vannforsyning, bygg og anlegg	0	42	0	42
Varehandel og reparasjon av kjøretøyer	0	26	6	31
Transport og kommunikasjon som ikke er inkludert i reiselivsnæringene	4	762	246	1 012
Annen privat tjenesteyting	0	89	130	219
Virksomhet i off. forvaltning og ideelle org., ekskl. virksomhet inkludert i reiselivsnæringene	0	133	101	233
Avanse, transportmarginer	0	1 357	1 510	2 867
Leveranser fra andre norske leverandører i alt	4	6 090	4 195	10 289
Leveranser fra norske leverandører i alt, basisverdi	9 672	22 784	14 873	47 329
Leveranser fra import				
Import av drivstoff (konkurransesatt vare)	0	162	63	225
Import av konkurranseutsatte varer, ekskl. drivstoff	0	335	461	796
Import av konkurranseutsatte tjenester	560	334	47	941
Import av ikke-konkurranseutsatte varer og tjenester	0	13	117	130
Leveranser fra import i alt, basisverdi	560	844	688	2 092
Turistkonsum i basisverdi, i alt	10 232	23 628	15 561	49 421
Merverdiavgift	161	1 706	1 650	3 517
Netto produktskatter	252	1 786	855	2 893
Toll på importerte produkter	0	5	20	25
Sum netto skatter og avgifter på produkter	413	3 497	2 525	6 435
Tekniske avvik	-102	69	5	-28
Turistkonsum i alt	10 543	27 194	18 091	55 828

Tabell 4.3. Leveranser til turistkonsum etter leverandør. 1993 - 1995

Leverandør	Millioner kroner og prosent av samlet produksjon i den enkelte næring								
	1993			1994			1995		
	Produksjon i alt	Lev. til turist-kons.	"Turisme andel"	Produksjon i alt	Lev. til turist-kons.	"Turisme andel"	Produksjon i alt	Lev. til turistkons.	"Turisme andel"
Leveranser fra reiselivsnæringer									
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	23 124	11 990	51,9 %	24 589	13 173	53,6 %	25 753	13 364	51,9 %
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	5 325	1 316	24,7 %	5 920	1 493	25,2 %	5 918	1 264	21,4 %
Transport med rutebil og drosjebil	8 342	1 534	18,4 %	8 723	1 662	19,1 %	8 901	1 836	20,6 %
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	2 833	2 182	77,0 %	2 777	1 840	66,3 %	2 911	2 295	78,8 %
Innenriks sjøfart	4 504	669	14,9 %	4 562	847	18,6 %	4 500	749	16,6 %
Lufttransport.....	14 325	8 506	59,4 %	14 394	9 051	62,9 %	15 465	9 852	63,7 %
Reisebyråvirksomhet mv.	7 397	4 996	67,5 %	7 623	5 246	68,8 %	8 600	5 902	68,6 %
Utleie av transportmidler	648	210	32,4 %	1 040	221	21,3 %	1 280	178	13,9 %
Underholdning, nyheter og kultur.....	10 980	884	8,1 %	11 518	961	8,3 %	12 042	1 161	9,6 %
Sport og annen fritidsvirksomhet	627	388	61,9 %	638	413	64,7 %	685	440	64,2 %
Sum reiselivsnæringer	78 105	32 675	41,8 %	81 784	34 907	42,7 %	86 055	37 041	43,0 %
Leveranser fra andre næringer									
Boligtjenester, egen bolig	72 259	3 565	4,9 %	73 260	3 400	4,6 %	75 569	3 499	4,6 %
Primærnæringer	41 720	163	0,4 %	43 152	238	0,6 %	45 134	187	0,4 %
Industri og bergverk	315 532	2 180	0,7 %	343 130	2 268	0,7 %	370 738	2 198	0,6 %
Herav: Næringsmiddelindustri, inkl. prod. av drikkevarer og tobakk	79 741	1 119	1,4 %	83 325	1 238	1,5 %	86 065	1 159	1,3 %
Herav: Produksjon av klær, tekstiler, skotøy mv.	5 510	40	0,7 %	5 908	40	0,7 %	5 595	33	0,6 %
Oljevirkosomhet.....	141 013	0	0,0 %	145 096	0	0,0 %	148 766	0	0,0 %
Kraft og vannforsyning, bygg og anlegg	111 347	39	0,0 %	118 386	39	0,0 %	131 170	42	0,0 %
Varehandel og reparasjon av kjøretøyer .	135 368	23	0,0 %	146 324	27	0,0 %	154 185	31	0,0 %
Transport og kommunikasjon som ikke er inkludert i reiselivsnæringene.....	116 224	789	0,7 %	118 610	892	0,8 %	126 874	1 012	0,8 %
Annen privat tjenesteyting	162 275	174	0,1 %	171 750	185	0,1 %	181 857	219	0,1 %
Virksomhet i off. forvaltning og ideelle org., ekskl. virksomhet inkludert i reiselivsnæringene	215 635	213	0,1 %	224 394	272	0,1 %	232 884	233	0,1 %
Avanse		2 793			2 908			2 867	
Sum andre næringer	1 311 373	9 939	0,8 %	1 384 102	10 227	0,7 %	1 467 177	10 289	0,7 %
Næringer i alt, basisverdi	1 389 478	42 614	3,1 %	1 465 886	45 134	3,1 %	1 553 232	47 329	3,0 %
Leveranser fra import									
Import av drivstoff (konkurransutsatt vare)		183			188			225	
Import av konkurranseutsatte varer, ekskl. drivstoff		732			812			796	
Import av konkurranseutsatte tjenester		1 474			1 239			941	
Import av ikke-konkurranseutsatte varer og tjenester....		109			133			130	
Leveranser fra import i alt, basisverdi.....		2 498			2 371			2 092	
Turistkonsum i basisverdi, i alt.....	45 112			47 505			49 421		
Merverdiavgift	2 914			3 345			3 517		
Netto produktskatter.....	2 253			2 552			2 893		
Toll på importerte produkter.....	20			22			25		
Sum netto skatter og avgifter på produkter.....	5 187			5 919			6 435		
Tekniske avvik					-10			-28	
Turistkonsum i alt.....	50 299			53 414			55 828		

5 Turismens andel av BNP og samlet sysselsetting

5.1 Turismens andel av BNP

Tabell 5.1 viser beregnet bidrag til BNP fra turistenes kjøp av varer og tjenester for hvert av årene 1993-1995. Tallene er fremkommet ved å multiplisere "turismeandelene" for de enkelte næringene i tabell 4.3 med bruttoproduktet for den enkelte næring (men på et mer detaljert næringsgrunnlag). Avsnitt 2.6.2 gir en mer detaljert beskrivelse av metoden.²⁶

Tabellen viser at turistkonsumet bidro med anslagsvis 3 prosent til BNP i 1995. Dette er den samme andelen av BNP som i 1993 og 1994. "Turismens bruttoprodukt", dvs. summen av den delen av bruttoproduktet i de enkelte næringer som var knyttet til turisme, utgjorde rundt 2,5 prosent av bruttoproduktet i næringene i alt. Turismens bidrag til bruttoproduktet i næringene er altså noe mindre enn bidraget til samlet produksjon i næringene som var 3 prosent i 1995, jmfør tabell 4.3. Dette skyldes at produktinnsatsandelen i de næringene som har de største leveransene til turistkonsum er høyere enn for gjennomsnittet av alle norske næringer.

Fra kapittel 3 vet vi at produktinnsatsandelen i reiselivsnæringene er høyere enn for gjennomsnittet av alle norske næringer. Bidraget til bruttoprodukt fra reiselivsnæringene utgjorde 70 prosent av "turismens bruttoprodukt" i 1995, så vidt lavere i 1994 og 1993. Fra tabell 4.3 ser vi at leveransene til turistkonsum fra reiselivsnæringene utgjorde hele 78 prosent av leveransene til turistkonsum fra næringene i alt. Dette viser også at gjennomsnittlig produktinnsatsandel i reiselivsnæringene er høyere enn gjennomsnittet for andre næringer som har leveranser til turistkonsum.

"Hotell- og restaurantvirksomhet" er den næringen som i alle årene 1993-1995 hadde det største bidraget til "turismens bruttoprodukt". I 1995 var dette bidraget på 8,9 milliarder kroner. Dernest fulgte næringene "Flytransport" og "Boligtjenester, egen bolig" med bidrag på henholdsvis 3,2 og 2,9 milliarder kroner. Produkt-

innsatsandelen for "Boligtjenester, egen bolig" er relativt sett svært lav i forhold til de andre næringene som har leveranser til turistkonsum.

5.2 Turismens andel av samlet sysselsetting

Tabell 5.2 viser turistkonsumets bidrag til samlet sysselsetting i hvert av årene 1993-1995, beregnet etter den metoden som ble beskrevet i avsnitt 2.6.2. Tabellen viser at turismens bidrag til samlet sysselsetting var om lag 3 prosent i hvert av årene 1993-1995.

Sysselsettingen er her gitt i 1 000 normalårsverk, lønnstakere og selvstendige i alt, men forsøksvise beregninger for 1993 viser at resultatet ville blitt omtrent det samme ved bruk av et annet mål på sysselsettingen; som antall personer eller timeverk.

Turismens bidrag til sysselsetting i reiselivsnæringene som andel av turismens bidrag til sysselsetting i alt var i 1995 på 84 prosent, altså atskillig mer enn reiselivsnæringenes leveranser til turistkonsum som andel av samlede leveranser til turistkonsum fra norske næringer. Dette reflekterer det forhold at reiselivsnæringene er sysselsettingsintensive næringer, mens de andre næringene som har leveranse til turistkonsum sett under ett krever mindre innsats av arbeidskraft. Spesielt er sysselsettingen i næringen "Boligtjenester, egen bolig" meget lav i forhold til andre næringer.

²⁶ Ved beregning av turistkonsumets bidrag til bruttoprodukt for "avanse, transportmarginer", i tabellen, har vi benyttet produktinnsatsandelen i varehandelen.

Tabell 5.1. Turistkonsumets bidrag til BNP etter næring. 1993 - 1995. Millioner kroner

Næring	1993	1994	1995
Reiselivsnæringer			
Hotell- og restaurantvirksomhet	5 396	5 927	5 858
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	446	446	373
Transport med rutebil og drosjebil	945	1 032	1 198
Utenriks sjøfart, passasjertransport	990	826	1 044
Innenriks sjøfart	298	373	333
Lufttransport	3 111	2 766	3 174
Reisebyråvirksomhet mv.	1 320	1 389	1 570
Utleie av transportmidler	153	160	132
Underholdning, nyheter og kultur	641	696	820
Sport og annen fritidsvirksomhet	241	255	272
Sum reiselivsnæringer	13 540	13 871	14 773
Andre næringer			
Boligtjenester, egen bolig	3 039	2 857	2 919
Primærnæringer	84	122	96
Industri og bergverk	600	595	591
Herav: Næringsmiddelindustri, inkl. prod. av drikkevarer og tobakk	245	258	245
Herav: Produksjon av klær, tekstiler, skotøy mv.	16	15	12
Oljevirkosomhet	0	0	0
Kraft og vannforsyning, bygg og anlegg	30	29	32
Varehandel og reparasjon av kjøretøyer	12	14	16
Transport og kommunikasjon som ikke er inkludert i reiselivsnæringene	445	498	549
Annen privat tjenesteyting	115	101	105
Virksomhet i off. forvaltning og ideelle org., ekskl. virksomhet inkludert i reiselivsnæringene	139	170	153
Avanse, transportmarginer	1 728	1 782	1 774
Sum andre næringer	6 193	6 167	6 235
Turistkonsumet bidrag til bruttoprodukt i næringene i alt	19 732	20 038	21 008
Næringenes bruttoprodukt i alt	754 361	752 178	801 638
Turismens bruttoprodukt som andel av næringens bruttoprodukt i alt	2,6 %	2,7 %	2,6 %
Korrekksjoner			
Merverdiavgift	2 914	3 345	3 517
Netto produktskatter	2 253	2 552	2 893
Korrekksjon FISIM	-1 001	-960	-897
Turistkonsumets samlede bidrag til BNP	23 898	24 975	26 521
BNP	823 339	867 563	928 745
Turismens andel av BNP	2,9 %	2,9 %	2,9 %

Tabell 5.2. Turistkonsumets bidrag til sysselsetting etter næring. 1993 - 1995. 1 000 normalårsverk

Næring	1993	1994	1995
Reiselivsnæringer			
Hotell- og restaurantvirksomhet	22,3	23,9	23,5
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	2,9	2,9	2,5
Transport med rutebil og drosjebil	3,5	3,7	3,9
Utenriks sjøfart, passasjertransport	2,5	1,9	2,4
Innenriks sjøfart	1,2	1,6	1,4
Lufttransport	6,4	7,0	6,4
Reisebyråvirksomhet mv.	2,2	2,3	2,4
Utleie av transportmidler	0,2	0,2	0,1
Underholdning, nyheter og kultur	1,0	1,1	1,3
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	1,5	1,6	1,5
Sum reiselivsnæringer	43,7	46,1	45,5
Andre næringer			
Boligtjenester, egen bolig.....	0,1	0,1	0,1
Primærnæringer	0,4	0,5	0,4
Industri og bergverk.....	1,7	1,7	1,5
Herav: Næringsmiddelindustri, inkl. produksjon av drikkevarer og tobakk.....	0,7	0,7	0,7
Herav: Produksjon av klær, tekstiler, skotøy mv.	0,1	0,1	0,1
Oljevirksomhet.....	0,0	0,0	0,0
Kraft og vannforsyning, bygg og anlegg	0,0	0,0	0,0
Varehandel og reparasjon av kjøretøyer	0,0	0,0	0,0
Transport og kommunikasjon som ikke er inkludert i reiselivsnæringene	0,8	0,9	1,0
Annen privat tjenesteyting	0,4	0,4	0,4
Virksomhet i off. forvaltning og ideelle organisasjoner, ekskl. virksomhet inkludert i reiselivsnæringene	0,5	0,6	0,6
Avanse, transportmarginer	4,9	4,9	4,8
Sum andre næringer.....	8,9	9,1	8,8
Turistkonsumet bidrag til sysselsetting i alt.....	52,6	55,2	54,3
Næringenes sysselsetting i alt.....	1752,3	1773,3	1809,6
Sysselsetting fra turisme som andel av næringens sysselsetting i alt.....	3,0 %	3,1 %	3,0 %

6 Utlendingenes konsum i Norge

6.1 Oppsummering av beregningene for 1995

I nasjonalregnskapet og utenriksregnskapet²⁷ bestemmes utlendingenes samlede konsum i Norge på bakgrunn av valutastatistikk fra Norges Bank.²⁸ Valutastatistikken, og videre nasjonalregnskapet, spesifiserer samlet nivå på utlendingenes konsum i Norge, men gir ingen informasjon om oppdeling av konsumet på forbruk av ulike varer og tjenester. En slik oppdeling har, til nå, heller ikke blitt foretatt i nasjonalregnskapet og utenriksregnskapet.

I satellittregnskapet for turisme er altså utlendingenes konsum i Norge splittet opp på ulike produkter (varer og tjenester). Fordelingen på ulike produkter er basert på ulike kilder som belyser turistenes forbruk; som forbruksundersøkelser for turister, overnattingsstatistikk mv., samt ulike vurderinger. (For en nærmere beskrivelse, se Evensen og Sørensen (1997).) For å oppnå konsistens med nasjonalregnskapet og utenriksregnskapet, har man ved utarbeiding av satellittregnskapet for turisme fastholdt det nivået på utlendingenes konsum i Norge i alt som nasjonalregnskapet gir.

I løpet av 1995/96 gjennomførte TØI en større forbruksundersøkelse for turister. Gjestestatistikk er utarbeidet f.o.m. 1995. Vi har forsøkt å bruke denne nye statistikken, sammen med annen informasjon om utlendingers forbruk i Norge, til å foreta en alternativ beregning av *nivået* på utlendingenes samlede konsum i Norge for året 1995. Dette beregnede nivået stilles opp mot tilsvarende nivå i valutastatistikken med den hensikt å kunne vurdere det nivået som valutastatistikken gir. En slik vurdering er viktig for å kunne kvali-

tetssikre tallene i nasjonalregnskapet, utenriksregnskapet og satellittregnskapet for turisme.

Fra og med regnskapsåret 1996 innarbeides oppsplittingen av utlendingenes konsum i alt på konsum av ulike produkter i nasjonalregnskapet. En slik innarbeiding betyr at utarbeidingen av nasjonalregnskapet og satellittregnskapet for turisme blir mer integrert, og vil også innebære en kvalitetssikring av tallene i nasjonalregnskapet og satellittregnskapet for turisme. Blant annet vil opplegget for å beregne utviklingen i utlendingenes konsum i faste priser bli forbedret ved at vi da kan ta i bruk den generelle metoden som benyttes for deflatering av tallstørrelser i nasjonalregnskapet.

Forbruksundersøkelsen blant turister i Norge som Transportøkonomisk institutt gjennomførte i 1995/96 er delt inn i en sommerundersøkelse og en vinterundersøkelse for ferie- og fritidsreisende, samt en undersøkelse for forretningsreiser. Sommerferieundersøkelsen 1995 ble gjennomført med to ulike metodiske tilnærminger; med intervjuer på sju ulike steder inne i landet, supplert med intervjuer av utreisende utlendinger ved grensen.

Forbruksundersøkelsen blant turister på vinterferie i Norge ble gjennomført i vintermånedene 1996 (Jean Hansen, 1996). Vinterundersøkelsen hadde om lag samme opplegg som sommerundersøkelsen; med intervjuer på steder inne i landet og ved grensen. Undersøkelsen blant kurs- og konferansedeltakere som ble gjennomført i samme tidsrom, omfattet ikke utlendinger.

Høgskolen i Lillehammer gjennomførte sommeren 1995 en undersøkelse blant norske og utenlandske ferieturister i Ottadalen. Metodeopplegg og resultater fra undersøkelsen i Ottadalen er dokumentert i "Reiselivsundersøkelsen i Ottadalen sommeren 1995" (Floengenfeldt jr. og Onshus, 1996).

Ved å sammenligne undersøkelsene til HiL og TØI, har man et grunnlag for vurdering av nivået på gjennomsnittlig total forbruksutgift i undersøkelsen til TØI. TØIs sommerundersøkelse gir et noe høyere nivå på total gjennomsnittlig forbruksutgift enn undersøkelsen til HiL. En mulig årsak til forskjellen mellom

²⁷ I Norge er utenriksregnskapet en integrert del av nasjonalregnskapet.

²⁸ T.o.m. 1991 ble statistikken fra Norges Bank benyttet direkte for å bestemme nivået på utlendingenes konsum i nasjonalregnskapet og utenriksregnskapet. F.o.m. 1992 har nivået og utviklingen i tallene fra Norges Bank i nasjonalregnskapet og utenriksregnskapet blitt justert på bakgrunn av gjestedøgntall i hotellstatistikken. Se Nørgård (1998), side 30. Den nye praksisen skyldes at en omlegging av valutastatistikken fra samme år ga et betydelig, og faglig vurdert ikke sannsynlig, lavere nivå i 1992 enn året før. Det er imidlertid behov for å se nærmere på rutineene for justering av nivå/utvikling i nasjonalregnskapet og utenriksregnskapet i forhold til tallene fra Norges Bank.

resultatene i de to undersøkelsene, kan være at undersøkelsen til TØI ble gjennomført på typiske turiststeder i Norge, hvor turistenes forbruksnivå nok kan være høyere enn det som er representativt for turister i hele landet. Det er da særlig to forhold som trekker opp turistenes forbruksutgifter på et sted; *forbruksmulighetene* (dvs. et bredt tilbud rettet mot turister), og prisene på de produktene turistene kjøper i forhold til prisene på tilsvarende produkter andre steder i landet. Det siste forholdet gjelder særlig prisene på overnatting.

På den annen side kan det reelle gjennomsnittlige forbruksnivået være noe høyere enn det forbruksnivået som fremkommer i undersøkelsene. Det kan nemlig være grunn til å tro at turistene glemmer en del av forbruksutgiftene sine dagen før når de blir bedt om å oppgi dette til en intervjuer, særlig gjelder dette utgifter i forbindelse med småinnkjøp.

Felles for forbruksundersøkelsene er at de gir forbruksutgifter per gjestedøgn. For å kunne utnytte data fra forbruksundersøkelsene i beregninger av utlendingers samlede konsum i Norge, er det nødvendig med statistikk som gir oversikt over det totale antallet utenlandske gjestedøgn i Norge. Gjestedøgnene må være fordelt på overnattingsform, med samme gruppering av overnattingsformer som i forbruksundersøkelsen.

Slike utvalgsundersøkelser vil alltid være beheftet med en del statistisk usikkerhet. I Norge er det kanskje vanskeligere å fange opp et representativt utvalg turister enn i mange andre land, fordi variasjonen i ferieformer er så stor. I forhold til beregninger for utlendingenes forbruk i alt er det dessuten fortsatt en del "hull" i materialet; dette gjelder blant annet forbruket til utenlandske forretningsreisende, ferie- og fritidsreisende som besøker Norge i høstsesongen og dagsturister. I tillegg til er det stor usikkerhet knyttet til hvor stor del av de forhåndsbetalte utgiftene som skal regnes som forbruk i Norge.

Gjestestatistikken som utarbeides av Transportøkonomisk institutt (bl.a. beskrevet i Rideng (1996)), gir en oversikt over den utenlandske turisttrafikkens volum og struktur. Gjestestatistikken bygger dels på innsamlet statistikk, dels på manuelle registreringer ved grensepassering og dels på intervjuundersøkelser av et utvalg utenlandske feriegjester. Alle registreringer/intervjuer foretas ved utreisen fra Norge. Sommeren 1994 ble en prøvesesong for registreringssystemet, mens 1995 er det første året med gjestestatistikk for hele året. Fra og med 1995 er det gjennomført gjestestatistikk hvert år, men omfanget av statistikken (hva statistikken dekker av transportmidler ved utreise, hvilke grupper av turister mv.) varierer fra år til år.

Statistikken omfatter i 1995 grensepasseringer ved utreise med ferge²⁹, tog, fly og med kjøretøyer på vei. I utgangspunktet omfatter statistikken alle utreiser fra

Norge, men det er imidlertid kun ferie- og fritidsreisende utlendinger som tas med i de tallene som publiseres.

Anslagene for det totale antallet utenlandske gjestedøgn på bakgrunn av gjestestatistikken er usikkert, men vi har ingen annen kilde som dekker alle overnattingskategorier. En sammenligning av gjestestatistikens tall for ferie- og fritidsrelaterte utenlandske overnattinger ved hotell med tall fra hotellstatistikken, tyder på et noe høyt anslag i gjestestatistikken. Men dette kan, isolert sett, være et uttrykk for en usikker *fordeling* på overnattingskategori i gjestestatistikken, og er ikke nødvendigvis en indikasjon på at anslaget for totalt antall gjestedøgn i gjestestatistikken er for høyt.

Våre beregninger på bakgrunn av TØIs gjestestatistikk og forbruksundersøkelser for turister 1995/96 ga følgende anslag for utlendingenes konsum i Norge 1995 i milliarder kroner:

Ferie- og fritidsreisende, sommersesongen:	6,7
Ferie- og fritidsreisende, vintersesongen:	1,6
Ferie- og fritidsreisende, høstsesongen:	0,5
<i>Ferie- og fritidsreisende, året 1995 i alt:</i>	<i>8,8</i>
<i>Utenlandske forretningsreisende, året 1995 i alt:</i>	<i>5,2</i>

I tillegg må vi regne med et lite tillegg for utenlandske dagsturister; ca. 0,5 milliarder kroner.

Dette gir et samlet anslag på utlendingenes konsum i Norge året 1995 på ca. 14,5 milliarder kroner.

Beregningene er altså hovedsakelig basert på anslag for antall utenlandske gjestedøgn fra TØIs gjesteundersøkelse, og anslag for forbruk per gjestedøgn basert på TØIs forbruksundersøkelser for turister. Siden det fortsatt er en del usikkerhet i det statistiske grunnlagsmaterialet, må våre anslag betraktes som relativt usikre.

Anslaget for utlendingenes konsum på 14,5 milliarder kroner i 1995, kan sammenlignes med nasjonalregnskapets/utenriksregnskapets tall for utlendingenes konsum i 1995: *Nasjonalregnskapet (og utenriksregnskapet³⁰) oppgir utlendingenes konsum i Norge til 15,0 milliarder kroner i 1995.* Dette er, tatt i betraktning usikkerheten i kildematerialet, omtrent samme nivå som vårt anslag på bakgrunn av turiststatistikken.

Ny statistikk for utlendingenes besøk og forbruk i Norge gir altså så langt ingen grunn til revisjon av nivået på utlendingenes konsum i nasjonalregnskapet og utenriksregnskapet.

²⁹ F.o.m. 1998 ble fergestatistikken overtatt av Statistisk sentralbyrå.

³⁰ I publiserte tabeller med oversikt over eksport av ulike varer og tjenester benevnes posten som "reistrafikk".

7 Referanser

Classification of Products by Activity (CPA): Rådsforordning (EØF) nr. 3696/93 om den statistiske produktgruppering etter næring innen det europeiske økonomiske fellesskap. Official Journal of the European Communities, 29 October 1993

Evensen, Trude Nygård og Knut Ø. Sørensen (1997): *Turismens økonomiske betydning for Norge. Belyst ved nasjonalregnskapets satelittregnskap for turisme*, Rapport 97/22.

Fløgenfeldt jr., Thor og Onshus, Terje (1996): Reise- livsundersøkelsen i Ottadalen sommeren 1995. Rapport nr. 1. Data om de tilreisendes forbruk målt i Ottadalen juni-september 1995, Høgskolen i Lillehammer, Arbeidsnotat nr. 25/1996

Jean Hansen, Viggo (1996): *Forbruksundersøkelser blant vinterturister og norske kurs- og konferansedeltakere*, TØI rapport 337/1996, Transportøkonomisk institutt.

Haukeland, Jan Vidar og Grue, Berit (1996): *Turistenes forbruk i Norge sommeren 1995*, Transportøkonomisk institutt, TØI-rapport 320/1996

NACE Rev.1. (Nomenclature générale des Activités économiques dans les Communautés Européennes), Official Journal of the European Communities L 293. Volume 33, 24 October 1990, ISSN 0378-6978

Nygård, Trude (1996:a): *Turismens økonomiske betydning for Norge: Økonomiske analyser* nr. 3/1996, Statistisk sentralbyrå.

Nygård, Trude (1996:b): *Satellite Accounts for tourism in Norway*, Statistics Norway, Division for National Accounts, August 1996

Nygård, Trude og Sørensen, Knut Ø.(1996): *Et nytt bilde av turismen? Revisjon av nasjonalregnskapets satelittregnskap for turisme i Norge*: Handelshøgskolen i København, Institut for Logistik og Transport: Nordisk turisme i global sammenheng. Utvalgte papers fra det

4. Nordiske Forskersymposium, København 17.-20. oktober 1995

Nørgaard, Elisabeth (1998): *The Norwegian Balance of payments. Sources and methods*, Report 98/23, Statistics Norway.

Rideng, Arne (1996): *Gjestestatistikk: Diverse arbeidsdokumenter fra TØI*

SNA93: Eurostat, IMF, OECD, FN, Verdenbanken (1993): *System of National Accounts 1993*. Brussels/Luxembourg, New York, Paris, Washington, D.C.

Statistisk sentralbyrå (1994): *Standard for næringsguppering (SN94)*., NOS C 182.

Statistisk sentralbyrå (1998): *Nasjonalregnskapsstatistikk 1990-1997. Produksjon, anvendelse og sysselsetting*, Norges offisielle statistikk C473

OECD, Tourism Committee, Dr. Alfred Franz (1991): *Manual on Tourism Economic Accounts*, Paris

United Nations and World Tourism Organization (1994): "Recommendations on Tourism Statistics", Statistical Papers, Series M No. 83, New York

Vedlegg A.

Resultater fra satellittregnskapet for turisme. Tabeller

I dette vedlegget inngår tabeller med tall fra satellittregnskapet for turisme. Tabeller som inngår i tekstdelen i rapporten er ikke inkludert i vedlegget.

Boks A.1. Viktig informasjon om tabellene som viser tall i faste priser

Fastpristall viser utviklingen i forhold til et bestemt år (basisår) gitt at prisene hadde vært på samme nivå som i basisåret. Fastpristall uttrykker med andre ord volumendringer fra et år til et annet.

I nasjonalregnskapet beregnes i utgangspunktet pris- og volumendringer for hvert år i forhold til fjoråret (dvs. år $t - 1$ er basisår for alle år t). I denne rapporten er fastpristallene for alle år omregnet til fastpristall med 1993 som basisår. 1993 er valgt som basisår i denne rapporten fordi dette er det siste året vi har beregnet turistkonsumet for, og fordi oppstillingen av kryssløpsmatrisen og kryssløpsstudien kun er foretatt for dette året. Ved omregning av tallseriene fra basisår lik fjoråret for alle år til basisår lik 1993 for alle år, vil det oppstå et såkalt *kjedingsavvik*. Dette innebærer at tabellkomponenter ikke summerer seg eksakt opp til summer i samme tabell (annet enn for 1994 som gir fjoråret; 1993, som basisår). Omregningen (eller kjedingen) er nemlig utført på alle størrelser, også på summene.

1. Produksjon i reiselivsnæringene 1989-1997. Basisverdi. Millioner kroner

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996*	1997*
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	20 327	21 093	22 379	23 165	23 125	24 589	25 753	27 432	29 720
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	3 391	4 762	5 036	5 472	5 334	5 920	5 918	6 288	6 090
Transport med rutebil og drosjebil	7 219	7 678	7 901	8 030	8 345	8 723	8 901	9 285	9 510
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	2 278	2 622	2 340	2 434	2 831	2 777	2 911	3 194	3 225
Innenriks sjøfart	4 125	4 157	4 515	4 383	4 503	4 562	4 500	4 749	5 285
Lufttransport	11 681	13 214	12 991	13 087	14 327	14 394	15 465	17 196	18 336
Reisebyråvirksomhet mv.	3 912	4 766	4 700	5 919	7 397	7 623	8 600	10 036	11 302
Utleie av transportmidler.....	607	507	481	446	648	1 040	1 280	1 348	1 514
Underholdning, nyheter og kultur.....	8 473	8 852	9 660	10 340	10 982	11 518	12 042	12 672	13 307
Sport og annen fritidsvirksomhet	484	487	589	631	629	638	685	730	767
Sum reiselivsnæringene.....	62 497	68 138	70 592	73 907	78 121	81 784	86 055	92 930	99 056
Produksjon i alt.....	1 197 069	1 265 186	1 311 023	1 336 990	1 389 861	1 465 886	1 553 232	1 681 181	1 790 424

Reiselivsnæringenes andel av produksjon i alt. Prosent

	5,2	5,4	5,4	5,5	5,6	5,6	5,5	5,5	5,5
--	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

2. Produksjon i reiselivsnæringene 1989-1997. Basisverdi. Millioner kroner, faste 1995-priser

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996*	1997*
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	24 363	24 331	24 695	24 594	23 864	25 052	25 753	26 864	28 375
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	3 955	5 353	5 469	5 765	5 568	6 050	5 918	6 025	5 711
Transport med rutebil og drosjebil	8 856	9 029	8 864	8 820	8 933	9 165	8 901	8 713	8 691
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	2 295	2 564	2 224	2 270	2 706	2 836	2 911	3 082	3 181
Innenriks sjøfart	4 939	4 601	4 716	4 568	4 627	4 613	4 500	4 670	5 000
Lufttransport	13 830	14 794	13 901	13 803	14 821	14 686	15 465	16 425	16 907
Reisebyråvirksomhet mv.	4 404	5 152	4 881	6 010	7 395	7 806	8 600	9 591	10 505
Utleie av transportmidler.....	686	564	525	477	686	1 081	1 280	1 252	1 364
Underholdning, nyheter og kultur.....	9 856	9 875	10 426	11 050	11 962	11 962	12 042	11 736	12 034
Sport og annen fritidsvirksomhet	547	535	631	668	652	654	685	686	707
Sum reiselivsnæringene.....	73 551	76 698	76 171	77 913	80 893	83 895	86 055	91 342	94 861
Produksjon i alt.....	1 292 776	1 324 913	1 352 725	1 391 375	1 430 840	1 503 463	1 553 232	1 622 161	1 685 661
Reiselivsnæringenes andel av produksjon i alt. Prosent	5,7	5,8	5,6	5,6	5,7	5,6	5,5	5,6	5,6

3. Produksjon av reiselivsprodukter 1989-1995. Basisverdi. Millioner kroner

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Overnattingstjenester.....	5 426	5 547	6 665	6 801	7 187	7 768	7 837
Serveringstjenester.....	12 143	12 575	12 600	13 224	13 146	13 694	14 725
Passasjertransport med jernbane, sporvei og T-bane, buss og drosjebil	8 619	9 395	9 853	10 221	10 858	11 640	11 847
Innenriks og utenriks sjøfart, passasjertransport og bilferging...	3 045	3 210	3 305	3 572	4 103	4 005	4 422
Passasjertransport med fly.....	8 559	9 650	9 368	9 469	10 255	10 424	11 261
Turoperatør- og reisebyråtjenester, samt utleie av personbiler..	4 344	5 131	5 059	6 251	7 829	8 419	9 701
Fornøylesparker, sirkus, museumstjenester mv. samt turistrelatert virksomhet innen sport og idrett	1 541	1 517	1 686	1 809	2 051	2 091	2 184
Sum produksjon av reiselivsprodukter	43 677	47 025	48 536	51 347	55 429	58 041	61 977
Produksjon i alt.....	1 197 069	1 265 186	1 311 023	1 336 990	1 389 861	1 465 886	1 533 232
Andel av produksjon i alt. Prosent.....	3,6	3,7	3,7	3,8	4,0	4,0	4,0

4. Produksjon av reiselivsprodukter 1989-1995. Basisverdi. Millioner kroner, faste 1995-priser

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Overnattingstjenester.....	7 051	6 773	7 740	7 478	7 540	7 965	7 837
Serveringstjenester.....	14 093	14 155	13 576	13 786	13 436	13 900	14 725
Passasjertransport med jernbane, sporvei og T-bane, buss og drosjebil	10 466	10 919	10 904	10 985	11 432	12 090	11 847
Innenriks og utenriks sjøfart, passasjertransport og bilferging...	3 495	3 491	3 469	3 536	4 149	4 134	4 422
Passasjertransport med fly.....	10 294	10 984	10 097	9 981	10 508	10 634	11 261
Turoperatør- og reisebyråtjenester, samt utleie av personbiler..	4 900	5 568	5 281	6 381	7 872	8 636	9 701
Fornøylesparker, sirkus, museumstjenester mv. samt turistrelatert virksomhet innen sport og idrett	1 926	1 772	1 901	1 974	2 184	2 172	2 184
Sum produksjon av reiselivsprodukter	52 121	53 614	52 830	54 043	57 107	59 518	61 977
Produksjon i alt.....	1 292 776	1 324 913	1 352 725	1 391 375	1 430 840	1 503 463	1 533 232
Andel av produksjon i alt. Prosent.....	4,0	4,0	3,9	3,9	4,0	4,0	4,0

5. Import av reiselivsprodukter i alt. 1988-1995. Millioner kroner

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Import av reiselivsprodukter, i alt	1 164	1 084	1 188	1 020	1 246	1 598	1 846	1 574

6. Produksjon i reiselivsnæringene i alt og herav produksjon av reiselivsprodukter, samt produksjon av reiselivsprodukter utenfor reiselivsnæringene. 1994 og 1995. Millioner kroner

Næringer	Produksjon av reiselivsprodukter	1994	1995
Hotell- og restaurantvirksomhet.....		24 589	25 753
Overnattingstjenester		7 768	7 837
Serveringstjenester		13 663	14 690
Transport m. jernbane, sporvei og forstadsbane.....		5 920	5 918
Passasjertransport med jernbane, sporvei og T-bane.....		2 854	2 622
Transport med rutebil og drosjebil		8 723	8 901
Passasjertransport med buss.....		4 840	4 438
Drosjebiltransport.....		2 993	3 295
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....		2 777	2 911
Utenriks sjøfart, passasjertransport		1 983	2 468
Innenriks sjøfart.....		4 562	4 500
Innenriks sjøfart, passasjertransport og bilferging		2 022	1 954
Lufttransport.....		14 394	15 465
Flyreiser.....		10 424	11 261
Reisebyråvirksomhet mv.....		7 623	8 600
Turoperatør- og reisebyråtjenester.....		7 623	8 600
Utleie av transportmidler.....		1 040	1 280
Utleie av personbiler.....		796	980
Underholdning, nyheter og kultur.....		11 518	12 042
Museumstjenester, fornøylesparker m.v.		1 686	1 750
Sport og annen fritidsvirksomhet		638	685
Sport og idrett, turistrelatert		405	434
Sum produksjon i reiselivsnæringene.....		81 784	86 055
Sum produksjon av reiselivsprodukter produsert i reiselivsnæringene.....		57 057	60 450
Produksjon av reiselivsprodukter utenfor reiselivsnæringene:			
Turbilkjøring.....		953	1085
Servering		31	35
Produksjon av reiselivsprodukter i alt		55 429	60 570

7. Produktinnsats i reiselivsnæringene 1989-1997. Kjøperverdi. Millioner kroner

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996*	1997*
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	10 921	11 409	11 958	12 894	12 719	13 525	14 490	15 556	16 802
Transport m. jernbane, sporvei og forstadsbane.....	1 874	2 756	3 190	4 068	3 465	4 102	4 100	4 268	4 110
Transport med rutebil og drosjebil	2 975	3 118	3 244	3 281	3 499	3 605	3 371	3 546	3 656
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	1 391	1 635	1 263	1 212	1 547	1 547	1 585	1 705	1 865
Innenriks sjøfart	2 248	2 308	2 377	2 415	2 499	2 553	2 501	2 724	2 967
Lufttransport	7 557	8 552	7 968	7 753	9 087	9 995	10 483	11 685	12 552
Reisebyråvirksomhet mv.....	3 163	3 849	3 606	4 831	5 444	5 604	6 312	7 341	8 275
Utleie av transportmidler.....	176	147	139	129	178	286	333	348	413
Underholdning, nyheter og kultur.....	2 949	3 082	3 418	3 695	3 946	4 222	4 459	4 757	4 937
Sport og annen fritidsvirksomhet	179	179	220	236	239	243	261	289	301
Sum reiselivsnæringene.....	33 433	37 035	37 383	40 514	42 623	45 682	47 895	52 219	55 878
Produktinnsats i alt.....	597 413	627 984	637 321	646 799	667 787	713 702	751 597	800 089	849 960
Reiselivsnæringenes andel av produktinnsats i alt. Prosent	5,6	5,9	5,9	6,3	6,4	6,4	6,4	6,5	6,6

8. Produktinnsats i reiselivsnæringene 1989-1997. Kjøperverdi. Millioner kroner, faste 1995-priser

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996*	1997*
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	12 072	12 268	12 311	13 337	13 368	13 762	14 490	15 115	15 965
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	2 111	3 052	3 474	4 510	3 644	4 231	4 100	4 174	3 957
Transport med rutebil og drosjebil.....	3 915	3 921	3 830	3 840	3 993	3 813	3 371	3 026	3 018
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	1 359	1 586	1 252	1 251	1 487	1 516	1 585	1 648	1 701
Innenriks sjøfart.....	2 843	2 734	2 698	2 749	2 834	2 670	2 501	2 595	2 779
Lufttransport.....	8 430	9 107	8 384	8 205	9 347	10 088	10 483	11 241	11 786
Reisebyråvirksomhet mv.	3 548	4 108	3 770	5 020	5 604	5 747	6 312	6 978	7 643
Utleie av transportmidler.....	198	162	150	136	187	297	333	290	315
Underholdning, nyheter og kultur.....	3 144	3 222	3 555	3 843	4 085	4 341	4 459	4 046	4 134
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	209	205	251	256	250	250	261	251	258
Sum reiselivsnæringene.....	37 674	40 273	39 539	43 024	44 722	46 688	47 895	51 662	53 943
Produktinnsats i alt.....	638 282	658 191	660 973	676 832	696 930	730 906	751 597	780 553	813 916
Reiselivsnæringenes andel av produktinnsats i alt. Prosent.....	5,9	6,1	6,0	6,4	6,4	6,4	6,4	6,6	6,6

9. Bruttoprodukt i reiselivsnæringene 1989-1997. Basisverdi. Millioner kroner

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996*	1997*
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	9 406	9 684	10 421	10 271	10 406	11 064	11 263	11 876	12 918
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	1 517	2 006	1 846	1 404	1 869	1 818	1 818	2 020	1 980
Transport med rutebil og drosjebil.....	4 244	4 560	4 657	4 749	4 846	5 118	5 530	5 739	5 854
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	887	987	1 077	1 222	1 284	1 248	1 326	1 489	1 360
Innenriks sjøfart.....	1 877	1 849	2 138	1 968	2 004	2 009	1 999	2 025	2 318
Lufttransport.....	4 124	4 662	5 023	5 334	5 240	4 399	4 982	5 511	5 784
Reisebyråvirksomhet mv.	749	917	1 094	1 088	1 953	2 019	2 288	2 695	3 027
Utleie av transportmidler.....	431	360	342	317	470	754	947	1 000	1 101
Underholdning, nyheter og kultur.....	5 524	5 770	6 242	6 645	7 036	7 296	7 583	7 915	8 370
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	305	308	369	395	390	395	424	441	466
Sum reiselivsnæringene.....	29 064	31 103	33 209	33 393	35 498	36 120	38 160	40 711	43 178
Bruttonasjonalprodukt.....	682 347	722 705	763 414	784 934	823 704	867 563	928 745	1 020 051	1 084 788
Reiselivsnæringenes andel av BNP. Prosent.....	4,3	4,3	4,4	4,3	4,3	4,2	4,1	4,0	4,0

10. Bruttoprodukt i reiselivsnæringene 1989-1997. Basisverdi. Millioner kroner, faste 1995-priser

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996*	1997*
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	12 536	12 264	12 614	11 296	10 507	11 291	11 263	11 749	12 410
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	1 997	2 476	2 133	1 348	1 919	1 820	1 818	1 851	1 754
Transport med rutebil og drosjebil	4 969	5 128	5 053	5 001	4 972	5 355	5 530	5 688	5 673
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	943	980	977	1 022	1 221	1 323	1 326	1 434	1 480
Innenriks sjøfart.....	2 108	1 888	2 024	1 848	1 831	1 950	1 999	2 075	2 221
Lufttransport	5 391	5 662	5 517	5 604	5 484	4 594	4 982	5 184	5 121
Reisebyråvirksomhet mv.	882	1 078	1 155	1 040	1 808	2 060	2 288	2 613	2 862
Utleie av transportmidler.....	487	401	375	341	500	784	947	962	1 048
Underholdning, nyheter og kultur.....	6 749	6 679	6 883	7 216	7 575	7 623	7 583	7 690	7 900
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	338	330	381	412	402	405	424	435	449
Sum reiselivsnæringene.....	36 041	36 496	36 739	34 879	36 162	37 207	38 160	39 681	40 918
Bruttonasjonalprodukt.....	759 964	774 953	799 103	825 213	847 777	894 336	928 745	979 557	1 013 286
Reiselivsnæringenes andel av BNP. Prosent	4,7	4,7	4,6	4,2	4,3	4,2	4,1	4,1	4,0

* Foreløpige tall

11. Lønnskostnader i reiselivsnæringene 1989-1997. Millioner kroner

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996*	1997*
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	7 827	8 213	8 688	9 166	9 098	9 788	10 197	11 127	12 035
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	3 032	3 158	3 258	3 423	3 473	3 608	3 775	3 935	4 112
Transport med rutebil og drosjebil	2 896	2 919	3 083	3 136	3 221	3 449	3 429	3 682	4 127
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	407	475	482	451	556	515	558	0	0
Innenriks sjøfart.....	1 897	1 997	2 065	2 292	2 330	2 427	2 527	2 705	2 825
Lufttransport	3 265	3 438	3 512	3 585	3 792	4 142	3 864	4 123	4 247
Reisebyråvirksomhet mv.	651	684	718	802	829	880	941	1 002	1 095
Utleie av transportmidler.....	144	141	143	145	153	224	270	290	328
Underholdning, nyheter og kultur.....	2 869	3 060	3 307	3 550	3 689	3 932	4 081	4 286	4 579
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	155	167	198	212	212	215	192	197	213
Sum reiselivsnæringene.....	23 143	24 251	25 454	26 762	27 352	29 180	29 834	31 347	33 561
Lønnskostnader i alt.....	344 187	357 215	374 034	388 234	396 224	415 750	440 140	472 983	511 120
Reiselivsnæringenes andel av lønnskostnader i alt. Prosent.....	6,7	6,8	6,8	6,9	6,9	7,0	6,8	6,6	6,6

12. Netto produksjonsavgifter i reiselivsnæringene 1989-1995. Millioner kroner

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	- 101	- 163	- 190	- 235	- 288	- 261	- 245
Transport m. jernbane, sporvei og forstadsbane.....	- 447	- 449	- 462	- 409	- 454	- 475	- 501
Transport med rutebil og drosjebil.....	-1 289	-1 425	-1 516	-1 495	-1 485	-1 466	- 1 212
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	0	0	0	0	0	- 40	0
Innenriks sjøfart.....	- 814	- 822	- 837	- 970	- 340	- 545	- 652
Lufttransport.....	- 150	- 185	- 195	- 219	- 218	- 297	- 297
Reisebyråvirksomhet mv.	- 49	- 54	- 52	- 13	- 26	- 637	- 22
Utleie av transportmidler.....	- 1	0	0	1	0	0	0
Underholdning, nyheter og kultur.....	- 294	- 281	- 303	- 554	- 227	- 394	- 482
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	- 77	- 82	- 139	- 119	- 202	- 80	- 85
Sum reiselivsnæringene.....	-3 222	-3 460	-3 694	-4 013	-3 240	-4 195	- 3 496
Netto produksjonsavgifter i alt.....	77 046	78 286	82 497	87 297	94 010	105 029	118 096

13. Brutto driftsresultat i reiselivsnæringene 1989-1995. Millioner kroner

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	1 680	1 634	1 923	1 340	1 596	1 537	1 311
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	-1 068	- 703	- 950	-1 610	-1 150	-1 315	-1 456
Transport med rutebil og drosjebil.....	2 637	3 066	3 090	3 108	3 110	3 135	3 313
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	480	512	595	771	728	773	768
Innenriks sjøfart.....	794	674	910	646	14	127	124
Lufttransport.....	1 009	1 409	1 706	1 968	1 666	554	1 415
Reisebyråvirksomhet mv.	147	287	428	299	1 150	1 776	1 369
Utleie av transportmidler.....	288	219	199	171	317	530	677
Underholdning, nyheter og kultur.....	2 949	2 991	3 238	3 649	3 574	3 758	3 984
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	227	223	310	302	380	260	317
Sum reiselivsnæringene.....	9 143	10 312	11 449	10 644	11 385	11 135	11 822
Brutto driftsresultat i alt.....	261 114	287 204	306 883	309 403	333 470	346 784	370 509
Reiselivsnæringenes andel av brutto driftsresultat i alt. Prosent	3,5	3,6	3,7	3,4	3,4	3,2	3,2

14. Kapitalslit i reiselivsnæringene 1989-1995. Millioner kroner

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	954	972	988	1 012	1 046	1 134	1 236
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	1 385	750	743	761	841	859	903
Transport med rutebil og drosjebil.....	1 041	960	943	942	991	958	1 039
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	167	180	330	487	1 124	1 304	777
Innenriks sjøfart.....	452	441	439	487	563	585	581
Lufttransport.....	943	1 071	1 218	1 441	1 705	1 590	1 573
Reisebyråvirksomhet mv.....	16	16	16	17	18	21	24
Utleie av transportmidler.....	495	442	391	382	389	448	641
Underholdning, nyheter og kultur.....	624	627	638	668	833	747	801
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	90	92	97	102	108	119	130
Sum reiselivsnæringene.....	6 167	5 551	5 803	6 299	7 618	7 765	7 705
Brutto driftsresultat i alt.....	123 189	124 387	127 670	131 751	137 622	142 686	150 270
Reiselivsnæringenes andel av kapitalslit i alt.....	5,0	4,5	4,5	4,8	5,5	5,4	5,1

15. Driftsresultat i reiselivsnæringene 1989-1995. Millioner kroner

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	726	662	935	328	550	403	75
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	-2 453	-1 453	-1 693	-2 371	-1 991	-2 174	-2 359
Transport med rutebil og drosjebil.....	1 596	2 106	2 147	2 166	2 119	2 177	2 274
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	313	332	265	284	- 396	- 531	-9
Innenriks sjøfart.....	342	233	471	159	- 549	- 458	-457
Lufttransport.....	66	338	488	527	- 39	-1 036	-158
Reisebyråvirksomhet mv.....	131	271	412	282	1 132	1 155	1 345
Utleie av transportmidler.....	- 207	- 223	- 192	- 211	- 72	82	36
Underholdning, nyheter og kultur.....	2 325	2 364	2 600	2 981	2 741	3 011	3 183
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	137	131	213	200	272	141	187
Sum reiselivsnæringene.....	2 976	4 761	5 646	4 345	3 767	2 770	4 117
Driftsresultat i alt.....	137 925	162 817	179 163	177 625	195 848	204 098	22 039
Reiselivsnæringenes andel av driftsresultat i alt. Prosent.....	2,2	2,9	3,2	2,4	1,9	1,4	18,7

16. Bruttoinvesteringer i fast kapital i reiselivsnæringene 1989-1995. Millioner kroner

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	1 888	1 429	1 201	1 286	1 469	1 565	1 792
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	1 261	531	751	833	1 319	1 290	2 361
Transport med rutebil og drosjebil.....	509	833	999	977	958	1 070	1 167
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	1 037	485	615	399	1 425	1 382	776
Innenriks sjøfart.....	401	428	678	600	764	773	673
Lufttransport.....	1 607	2 028	2 438	1 239	391	1 369	817
Reisebyråvirksomhet mv.	20	21	21	28	32	33	37
Utleie av transportmidler.....	130	189	320	360	666	1 251	1 593
Underholdning, nyheter og kultur.....	1 207	1 058	1 182	1 510	1 307	1 228	1 340
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	207	218	268	277	307	265	285
Sum reiselivsnæringene.....	8 267	7 220	8 473	7 509	8 638	10 226	10 841
Bruttoinvestering i fast kapital i alt.....	175 057	156 210	157 426	156 340	168 202	179 371	192 518
Lager (i alt).....	4 297	11 903	6 068	5 774	9 634	14 502	27 438
Bruttoinvesteringer i alt.....	179 354	168 113	163 494	162 114	177 836	193 873	219 956
Reiselivsn. andel av bruttoinvest. i fast kapital i alt. Prosent	4,7	4,6	5,4	4,8	5,1	5,7	5,6
Reiselivsnæringenes andel av bruttoinvest. i alt. Prosent.....	4,6	4,3	5,2	4,6	4,9	5,3	4,9

17. Bruttoinvesteringer i fast kapital i reiselivsnæringene 1989-1995. Millioner kroner, faste 1995-priser

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	1 622	2 143	2 550	2 379	2 067	1 989	1 792
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	3 861	9 168	6 482	5 879	4 126	4 235	2 361
Transport med rutebil og drosjebil.....	2 461	1 503	1 254	1 281	1 369	1 260	1 167
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	491	1 053	822	1 258	416	418	776
Innenriks sjøfart.....	995	932	588	681	604	605	673
Lufttransport.....	190	151	125	267	1 671	484	817
Reisebyråvirksomhet mv.	81	77	77	52	43	41	37
Utleie av transportmidler.....	17 835	12 268	7 246	6 531	3 595	1 942	1 593
Underholdning, nyheter og kultur.....	1 400	1 597	1 430	1 109	1 285	1 403	1 340
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	355	337	274	267	241	289	285
Sum reiselivsnæringene.....	12 462	14 271	12 152	13 897	8 638	11 210	10 841
Bruttoinvestering i fast kapital i alt.....	186 765	209 406	210 312	217 012	168 202	199 010	192 518
Lager (i alt).....	117 100	46 389	92 723	125 004	9 634	52 734	27 438
Bruttoinvesteringer i alt.....	236 068	253 566	263 962	274 763	177 836	241 988	219 956
Reiselivsn. andel av bruttoinvest. i fast kapital i alt. Prosent	6,7	6,8	5,8	6,4	5,1	5,6	5,6
Reiselivsnæringenes andel av bruttoinvest. i alt. Prosent.....	5,3	5,6	4,6	5,1	4,9	4,6	4,9

18. Sysselsetting i reiselivsnæringene 1989-1997. Normalårsverk, lønnstakere og selvstendige

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996*	1997*
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	45,0	44,5	43,8	43,9	43,2	45,4	46,0	47,9	49,6
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane.....	12,0	11,9	11,8	11,9	11,9	11,8	11,9	11,9	11,9
Transport med rutebil og drosjebil	19,4	18,6	18,6	18,5	18,6	19,1	18,8	19,1	20,2
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	2,5	3,1	3,1	2,8	3,3	3,1	3,1	3,0	3,0
Innenriks sjøfart.....	9,0	8,9	8,6	8,3	8,4	8,5	8,6	8,8	8,9
Lufttransport	11,3	11,4	11,1	10,8	10,7	11,2	10,1	10,3	10,1
Reisebyråvirksomhet mv.	3,0	3,0	3,0	3,2	3,2	3,3	3,4	3,6	3,7
Utleie av transportmidler.....	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	0,8	0,9	1,0	1,0
Underholdning, nyheter og kultur.....	15,3	15,6	15,9	16,4	16,8	17,4	17,3	17,4	17,9
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	2,3	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,2	2,2	2,3
Sum reiselivsnæringene	120,4	120,0	118,9	118,7	119,1	123,0	122,3	125,2	128,6
Sysselsatte normalårsverk i alt.....	1 797,2	1 778,7	1 759,8	1 750,5	1 752,3	1 773,2	1 809,2	1 853,5	1 905,9
Reiselivsnæringenes andel av sysselsetting i alt. Prosent	6,7	6,7	6,8	6,8	6,8	6,9	6,8	6,8	6,7

19. Sysselsetting i reiselivsnæringene 1989- 1997. Sysselsatte personer, lønnstakere og selvstendige

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996*	1997*
Hotell- og restaurantvirksomhet.....	56,2	55,9	56,0	55,9	54,8	57,5	58,3	60,7	62,8
Transport m. jernbane, sporvei og forstadsbane.....	12,2	12,2	12,1	12,2	12,2	12,1	12,3	12,3	12,3
Transport med rutebil og drosjebil	21,1	20,3	20,5	20,3	20,4	20,9	20,7	21,0	22,2
Utenriks sjøfart, passasjertransport.....	2,5	3,1	3,1	2,8	3,3	3,2	3,1	3,0	3,0
Innenriks sjøfart.....	9,2	9,0	8,7	8,4	8,5	8,6	8,7	9,0	9,1
Lufttransport	11,6	11,6	11,3	11,0	10,9	11,4	10,3	10,5	10,3
Reisebyråvirksomhet mv.	3,3	3,3	3,3	3,5	3,6	3,7	3,8	3,9	4,0
Utleie av transportmidler.....	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,9	1,0	1,0	1,1
Underholdning, nyheter og kultur.....	18,4	18,8	19,0	19,6	20,1	20,8	20,8	21,0	21,4
Sport og annen fritidsvirksomhet.....	2,7	2,7	2,8	2,8	2,8	2,7	2,6	2,6	2,6
Sum reiselivsnæringene	137,9	137,5	137,4	137,1	137,2	141,8	141,6	145,0	148,8
Sysselsatte personer i alt	2 071,1	2 054,2	2 038,5	2 032,7	2 036,7	2 062,5	2 105,5	2 158,2	2 220,4
Reiselivsnæringenes andel av sysselsetting i alt. Prosent	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,9	6,7	6,7	6,7

20. Samlet turistkonsum 1994, fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (T) og (norske næringers) utgifter til forretningsreiser (F). Kjøpverdi

	U	T	F	Turistkonsum i alt
a) Tabell med brutto føring av turoperatørtjenestene¹				
Reiselivsprodukter:				
Overnattingstjenester.....	3 319	1 986	2 122	7 427
Serveringstjenester.....	3 200	2 903	920	7 023
Passasjertransporttjenester.....	4 004	5 943	6 543	16 490
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler.....	93	5 423	0	5 516
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.....	428	790	0	1 218
Reiselivsprodukter i alt.....	11 044	17 045	9 585	37 674
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk.....	3 089	0	0	3 089
Klær og skotøy.....	784	0	0	784
Suvenirer, kart mv.....	539	217	0	756
Transportutgifter ellers.....	1 578	3 876	0	5 454
Herav bensin og olje.....	1 460	3 582	0	5 042
Andre varer og tjenester.....	1 491	4 166	0	5 657
Turistkonsum ellers, i alt.....	7 481	8 259	0	15 740
Turistkonsum i alt.....	18 525	25 304	9 585	53 414
b) Tabell med netto føring av turoperatørtjenestene				
Reiselivsprodukter:				
Overnattingstjenester.....	3 319	2 172	2 122	7 613
Serveringstjenester.....	3 200	3 088	920	7 208
Passasjertransporttjenester.....	4 004	8 272	6 543	18 819
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler.....	93	1 424	0	1 517
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.....	428	790	0	1 218
Reiselivsprodukter i alt.....	11 044	15 746	9 585	36 375
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk.....	3 089	0	0	3 089
Klær og skotøy.....	784	0	0	784
Suvenirer, kart m.v.....	539	217	0	756
Transportutgifter ellers.....	1 578	3 876	0	5 454
Andre varer og tjenester.....	1 491	4 166	0	5 657
Turistkonsum ellers, i alt.....	7 481	8 259	0	15 740
Turistkonsum i alt.....	18 525	24 005	9 585	52 115

¹Ved brutto føring av turoperatørtjenester er turistenes utgifter til produkter som inngår i pakketurer solgt i Norge, f.eks. hotelltjenester, flyreiser etc., inkludert i turistkonsumet av turoperatørtjenester og ekskludert fra turistkonsumet av hotelltjenester, flyreiser mv. For en nærmere forklaring på forskjellen mellom brutto og netto føring av turoperatørtjenester vises det til avsn. 2.4 og 4.1.

21. Samlet turistkonsum 1993 fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (T) og (norske næringers) utgifter til forretningsreiser (F). Kjøpverdi

	U	T	F	Turistkonsum i alt
a) Tabell med brutto føring av turoperatørtjenesten¹				
Reiselivsprodukter:				
Overnattingstjenester	2 922	2 032	1 889	6 843
Serveringstjenester	2 636	2 689	961	6 286
Passasjertransporttjenester	3 633	5 580	6 640	15 853
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler	88	5 164	0	5 252
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	400	732	0	1 132
Reiselivsprodukter i alt.....	9 679	16 197	9 490	35 366
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk	2 656	0	0	2 656
Klær og skotøy	648	0	0	648
Suvenirer, kart mv.	522	203	0	725
Transportutgifter ellers.....	1 473	3 827	0	5 300
Herav bensin og olje	1 352	3 550	0	4 902
Andre varer og tjenester	1 313	4 462	0	5 775
Turistkonsum ellers, i alt.....	6 612	8 492	0	15 104
Turistkonsum i alt.....	16 291	24 689	9 490	50 470
b) Tabell med netto føring av turoperatørtjenestene				
Reiselivsprodukter:				
Overnattingstjenester	2 922	2 213	1 889	7 024
Serveringstjenester	2 636	2 869	961	6 466
Passasjertransporttjenester	3 633	7 850	6 640	18 123
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler	88	1 350	0	1 438
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	400	732	0	1 132
Reiselivsprodukter i alt.....	9 679	15 014	9 490	34 183
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk	2 656	0	0	2 656
Klær og skotøy	648	0	0	648
Suvenirer, kart mv.	522	203	0	725
Transportutgifter ellers.....	1 473	3 827	0	5 300
Andre varer og tjenester	1 313	4 462	0	5 775
Turistkonsum ellers, i alt.....	6 612	8 492	0	15 104
Turistkonsum i alt.....	16 291	23 506	9 490	49 287

¹Ved brutto føring av turoperatørtjenester er turistenes utgifter til produkter som inngår i pakketurer solgt i Norge, f.eks. hotelltjenester, flyreiser etc., inkludert i turistkonsumet av turoperatørtjenester og ekskludert fra turistkonsumet av hotelltjenester, flyreiser mv. For en nærmere forklaring på forskjellen mellom brutto og netto føring av turoperatørtjenester vises det til avsn. 2.4 og 4.1.

22. Samlet turistkonsum 1992 fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (T) og (norske næringers) utgifter til forretningsreiser (F). Kjøpverdi

	U	T	F	Turistkonsum i alt
a) Tabell med brutto føring av turoperatørtjenestene¹				
Reiselivsprodukter:				
Overnattingstjenester.....	2 613	1 827	2 025	6 465
Serveringstjenester.....	2 437	2 502	955	5 894
Passasjertransporttjenester.....	4 461	5 531	4 382	14 374
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler.....	76	5 027	0	5 103
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	374	676	0	1 050
Reiselivsprodukter i alt.....	9 961	15 563	7 203	32 886
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk.....	2 515	0	0	2 515
Klær og skotøy.....	596	0	0	596
Suvenirer, kart mv.	493	195	0	688
Transportutgifter ellers.....	1 365	3 711	0	5 076
Herav bensin og olje.....	1 284	3 369	0	4 653
Andre varer og tjenester.....	1 167	4 180	0	5 347
Turistkonsum ellers, i alt.....	6 136	8 086	0	14 222
Turistkonsum i alt.....	16 097	23 649	7 362	47 108
b) Tabell med netto føring av turoperatørtjenestene				
Reiselivsprodukter:				
Overnattingstjenester.....	2 613	1 987	2 025	6 625
Serveringstjenester.....	2 437	2 662	955	6 054
Passasjertransporttjenester.....	4 461	7 568	4 382	16 411
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler.....	76	1 526	0	1 602
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	374	676	0	1 050
Reiselivsprodukter i alt.....	9 961	14 419	7 362	31 742
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk.....	2 515	0	0	2 515
Klær og skotøy.....	596	0	0	596
Suvenirer, kart mv.	493	195	0	688
Transportutgifter ellers.....	1 365	3 711	0	5 076
Andre varer og tjenester.....	1 167	4 180	0	5 347
Turistkonsum ellers, i alt.....	6 136	8 086	0	14 222
Turistkonsum i alt.....	16 097	22 505	7 362	45 964

¹Ved brutto føring av turoperatørtjenester er turistenes utgifter til produkter som inngår i pakketurer solgt i Norge, f.eks. hotelltjenester, flyreiser etc., inkludert i turistkonsumet av turoperatørtjenester og ekskludert fra turistkonsumet av hotelltjenester, flyreiser m.v. For en nærmere forklaring på forskjellen mellom brutto og netto føring av turoperatørtjenester vises det til avsn. 2.4 og 4.1

23. Samlet turistkonsum 1991 fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (T) og (norske næringers) utgifter til forretningsreiser (F). Kjøpverdi

	U	T	F	Turistkonsum i alt
a) Tabell med brutto føring av turoperatørtjenestene¹				
Reiselivsprodukter:				
Overnattingstjenester.....	2 297	1 633	2 457	6 387
Serveringstjenester.....	2 242	2 304	1 044	5 590
Passasjertransporttjenester.....	4 420	5 027	4 731	14 178
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler.....	82	3 657	0	3 739
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	352	640	0	992
Reiselivsprodukter i alt.....	9 393	13 261	8 232	30 886
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk.....	2 065	0	0	2 065
Klær og skotøy.....	540	0	0	540
Suvenirer, kart mv.....	459	188	0	647
Transportutgifter ellers.....	1 397	3 559	0	4 956
Herav bensin og olje.....	1 327	3 261	0	4 588
Andre varer og tjenester.....	990	4 055	0	5 045
Turistkonsum ellers, i alt.....	5 451	7 802	0	13 253
Turistkonsum i alt.....	14 844	21 063	8 232	44 139
b) Tabell med netto føring av turoperatørtjenestene				
Reiselivsprodukter:				
Overnattingstjenester.....	2 297	1 736	2 457	6 490
Serveringstjenester.....	2 242	2 407	1 044	5 693
Passasjertransporttjenester.....	4 420	6 448	4 731	15 599
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler.....	82	1 025	0	1 107
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	352	640	0	992
Reiselivsprodukter i alt.....	9 393	12 256	8 232	29 881
Turistkonsum av andre varer og tjenester				
Matvarer, drikkevarer og tobakk.....	2 065	0	0	2 065
Klær og skotøy.....	540	0	0	540
Suvenirer, kart mv.....	459	188	0	647
Transportutgifter ellers.....	1 397	3 559	0	4 956
Andre varer og tjenester.....	990	4 055	0	5 045
Turistkonsum ellers, i alt.....	5 451	7 802	0	13 253
Turistkonsum i alt.....	14 844	20 058	8 232	43 134

¹Ved brutto føring av turoperatørtjenester er turistenes utgifter til produkter som inngår i pakketurer solgt i Norge, f.eks. hotelltjenester, flyreiser etc., inkludert i turistkonsumet av turoperatørtjenester og ekskludert fra turistkonsumet av hotelltjenester, flyreiser mv. For en nærmere forklaring på forskjellen mellom brutto og netto føring av turoperatørtjenester vises det til avsn. 2.4 og 4.1.

24. Samlet turistkonsum 1990 fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (T) og (norske næringers) utgifter til forretningsreiser (F). Kjøpverdi

	U	T	F	Turistkonsum i alt
a) Tabell med brutto føring av turoperatørtjenestene¹				
Reiselivsprodukter:				
Overnattingstjenester.....	1 983	1 607	1 601	5 191
Serveringstjenester.....	2 188	2 248	1 100	5 536
Passasjertransporttjenester.....	4 752	4 673	5 172	14 597
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler.....	79	4 024	0	4 103
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	322	584	0	906
Reiselivsprodukter i alt.....	9 324	13 136	7 873	30 333
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk.....	1 869	0	0	1 869
Klær og skotøy.....	487	0	0	487
Suvenirer, kart mv.	431	174	0	605
Transportutgifter ellers.....	1 261	3 189	0	4 450
Andre varer og tjenester.....	800	3 960	0	4 760
Turistkonsum ellers, i alt.....	4 848	7 323	0	12 171
Turistkonsum i alt.....	14 172	20 459	7 873	42 504
b) Tabell med netto føring av turoperatørtjenestene				
Reiselivsprodukter:				
Overnattingstjenester.....	1 983	1 781	1 601	5 365
Serveringstjenester.....	2 188	2 422	1 100	5 710
Passasjertransporttjenester.....	4 752	6 102	5 172	16 026
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler.....	79	991	0	1 070
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	322	584	0	906
Reiselivsprodukter i alt.....	9 324	13 136	7 873	29 077
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk.....	1 869	0	0	1 869
Klær og skotøy.....	487	0	0	487
Suvenirer, kart mv.	431	174	0	605
Transportutgifter ellers.....	1 261	3 189	0	4 450
Andre varer og tjenester.....	800	3 960	0	4 760
Turistkonsum ellers, i alt.....	4 848	7 323	0	12 171
Turistkonsum i alt.....	14 172	19 203	7 873	41 248

¹Ved brutto føring av turoperatørtjenester er turistenes utgifter til produkter som inngår i pakketurer solgt i Norge, f.eks. hotelltjenester, flyreiser etc., inkludert i turistkonsumet av turoperatørtjenester og ekskludert fra turistkonsumet av hotelltjenester, flyreiser mv. For en nærmere forklaring på forskjellen mellom brutto og netto føring av turoperatørtjenester vises det til avsn. 2.4 og 4.1.

25. Samlet turistkonsum 1989 fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (T) og (norske næringers) utgifter til forretningsreiser (F). Kjøpverdi

	U	T	F	Turistkonsum i alt
a) Tabell med brutto føring av turoperatørtjenestene¹				
Reiselivsprodukter:				
Overnattings tjenester.....	1 808	1 430	1 857	5 095
Serveringstjenester.....	2 198	2 255	942	5 395
Passasjertransporttjenester.....	4 571	4 379	4 192	13 142
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler.....	71	3 326	0	3 397
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	324	586	0	910
Reiselivsprodukter i alt.....	8 972	11 976	6 991	27 939
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk.....	1 840	0	0	1 840
Klær og skotøy.....	494	0	0	494
Suvenirer, kart mv.	450	190	0	640
Transportutgifter ellers.....	1 087	2 671	0	3 758
Herav bensin og olje.....	1 042	2 465	0	3 507
Andre varer og tjenester.....	841	3 724	0	4 565
Turistkonsum ellers, i alt.....	4 712	6 585	0	11 297
Turistkonsum i alt.....	13 684	18 561	6 991	39 236
b) Tabell med netto føring av turoperatørtjenestene				
Reiselivsprodukter:				
Overnattings tjenester.....	1 808	1 573	1 857	5 238
Serveringstjenester.....	2 198	2 398	942	5 538
Passasjertransporttjenester.....	4 571	5 528	4 192	14 291
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler.....	71	892	0	963
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	324	586	0	910
Reiselivsprodukter i alt.....	8 972	10 977	6 991	26 940
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk.....	1 840	0	0	1 840
Klær og skotøy.....	494	0	0	494
Suvenirer, kart mv.	450	190	0	640
Transportutgifter ellers.....	1 087	2 671	0	3 758
Andre varer og tjenester.....	841	3 724	0	4 565
Turistkonsum ellers, i alt.....	4 712	6 585	0	11 297
Turistkonsum i alt.....	13 684	17 562	6 991	38 237

¹Ved brutto føring av turoperatørtjenester er turistenes utgifter til produkter som inngår i pakketurer solgt i Norge, f.eks. hotelltjenester, flyreiser etc., inkludert i turistkonsumet av turoperatørtjenester og ekskludert fra turistkonsumet av hotelltjenester, flyreiser mv. For en nærmere forklaring på forskjellen mellom brutto og netto føring av turoperatørtjenester vises det til avsn. 2.4 og 4.1.

26. Samlet turistkonsum 1988 fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (T) og (norske næringers) utgifter til forretningsreiser (F). Kjøpverdi

	U	T	F	Turistkonsum i alt
a) Tabell med brutto føring av turoperatørtjenestene¹				
Reiselivsprodukter:				
Overnattingstjenester.....	1 640	1 375	2 149	5 164
Serveringstjenester.....	1 966	2 023	1 242	5 231
Passasjertransporttjenester.....	4 801	4 653	3 812	13 266
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler.....	98	3 884	0	3 982
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	335	610	0	945
Reiselivsprodukter i alt.....	8 840	12 545	7 203	28 588
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk.....	2 098	0	0	2 098
Klær og skotøy.....	534	0	0	534
Suvenirer, kart mv.....	430	181	0	611
Transportutgifter ellers.....	1 007	2 528	0	3 535
Herav bensin og olje.....	964	2 279	0	3 243
Andre varer og tjenester.....	992	3 309	0	4 301
Turistkonsum ellers, i alt.....	5 061	6 018	0	11 079
Turistkonsum i alt.....	13 901	18 563	7 203	39 667
b) Tabell med netto føring av turoperatørtjenestene				
Reiselivsprodukter:				
Overnattingstjenester.....	1 640	1 542	2 149	5 331
Serveringstjenester.....	1 966	2 190	1 242	5 231
Passasjertransporttjenester.....	4 801	5 862	3 812	13 266
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler.....	98	1 011	0	3 982
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	335	610	0	945
Reiselivsprodukter i alt.....	8 840	11 215	7 203	28 588
Turistkonsum av andre varer og tjenester:				
Matvarer, drikkevarer og tobakk.....	2 098	0	0	2 098
Klær og skotøy.....	534	0	0	534
Suvenirer, kart mv.....	430	181	0	611
Transportutgifter ellers.....	1 007	2 528	0	3 535
Andre varer og tjenester.....	992	3 309	0	4 301
Turistkonsum ellers, i alt.....	5 061	6 018	0	11 079
Turistkonsum i alt.....	13 901	17 233	7 203	38 337

¹Ved brutto føring av turoperatørtjenester er turistenes utgifter til produkter som inngår i pakketurer solgt i Norge, f.eks. hotelltjenester, flyreiser etc., inkludert i turistkonsumet av turoperatørtjenester og ekskludert fra turistkonsumet av hotelltjenester, flyreiser mv. For en nærmere forklaring på forskjellen mellom brutto og netto føring av turoperatørtjenester vises det til avsn. 2.4 og 4.1.

Vedlegg B

Tabell B.1 Næringer klassifisert som reiselivsnæringer i satellittregnskapet for turisme

Næringskoder i NR-TUR/NR-REA ¹	Næringskode i SN94 ²
551 Hotellvirksomhet og annen overnatting	55.1 + 55.2
553 Restaurant-, kantine- og cateringvirksomhet	55.3 + 55.4 + 55.5
601 Transport med jernbane	60.1
602 Transport med rutebil	60.211
603 Drosjebiltransport	60.22
604 Annen landtransport	60.23 + 60.24
605 Sporvei- og forstadsbaner	60.212
611 Utenriks sjøfart, eksklusiv drift av passasjerskip	del av 61.101 + 61. 61.103
612 Utenriks sjøfart, passasjertransport	del av 61.101 + 61. 61.102
613 Innenriks sjøfart	61.103 + 61.104 + 61.105 + 61.106 + 61.109
620 Lufttransport	62
633 Reisebyråvirksomhet	63.3
711 Utleie av transportmidler	71.1 + 71.2
921 Kino og annen underholdning, nyhetsbyråer og kulturell tjenesteyting	92.1 + 92.3 + 92.4 + 92.5
926 Sport og annen fritidsvirksomhet	92.6 + 92.72

¹ NR-REA er det tekniske navnet på nasjonalregnskapet i databasen, mens NR-TUR er det tilsvarende navnet på satellittregnskapet for turisme. Næringskoden i NR-REA og NR-TUR består egentlig av 5 siffer. De to første sifrene i næringskoden angir om produsenten er markedsrettet eller ikke-markedsrettet: Næringskoder som begynner på 22 er husholdningenes produksjon til eget bruk, 23 angir at produsenten er markedsrettet, mens 24, 25 eller 26 angir virksomhet i henholdsvis statlig forvaltning, kommunal forvaltning og ideelle organisasjoner. De tre siste sifrene i næringskoden, som denne tabellen gir en oversikt over, angir type næringsvirksomhet (bransje).

² Standard for næringsgruppering (SN94).

Tabell B.2 Produkter klassifisert som reiselivsprodukter i satellittregnskapet for turisme

Produktkode	Produktspesifikasjon
551000	Hotelltjenester
552001	Campingtjenester
552002	Overnatting ellers
553000	Servering av mat
554000	Servering ved skjenkesteder
601010	Jernbanereiser, fjerntog
602110	Jernbanereiser, lokaltog
602124	Sporveistransport og t-banereiser
602123	Busstransport tettbygd strøk
602130	Busstransport mellomby
602210	Drosjetjenester og bilutleie med sjåfør
602310	Turbilkjøring
611011	Innenriks sjøfart, lokaltransport passasjerer
611012	Innenriks sjøfart, fjerntrafikk passasjerer
611013	Utenriks sjøfart, passasjertransport cruiseskip
611114	Utenriks sjøfart, passasjertransport ellers og bilferging
611028	Bilferging (innenriks)
621010	Flyreiser, rutegående
622012	Passasjertransport, ikke-rutegående ellers
633011	Turoperatørtjenester
633012	Reisebyråttjenester
711010	Utleie av personbiler
923300	Fornøylesparker, sirkus og annen underholdning
925000	Bibliotek- og museumstjenester, botaniske og zoologiske hager
925260	Museumstjenester, statlig konsum
925270	Museumstjenester, statlig gebyr
925280	Museumstjenester, kommunalt konsum
925290	Museumstjenester, kommunalt gebyr
925360	Botaniske og zoologiske hager, statlig konsum
925370	Botaniske og zoologiske hager, statlig gebyr
926001	Sport og idrett, turistrelatert

De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter

Recent publications in the series Reports

Merverdiavgift på 23 prosent kommer i tillegg til prisene i denne oversikten hvis ikke annet er oppgitt

- 98/23 E. Nørgaard: The Norwegian Balance of Payments: Sources and methods. 1998. 72s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4600-8
- 98/24 H. Hungnes: Imperfeksjoner i kapital-markedet. 1998. 37s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4602-4
- 98/25 T. Løwe: Levekår i landbruket: En studie av landbruksbefolkningens levekår. 1998. 181s. 220 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4603-2
- 99/1 A.C. Hansen: Fremskrivning av støybelastning for veitrafikk. 1999. 31s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4659-8
- 99/2 T.W. Bersvendsen, J.L. Hass, K. Mork og B.H. Strand: Ressursinnsats, utslipp og rensing i den kommunale avløpssektoren, 1997. 1999. 71s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4663-6
- 99/3 P. Boug: Modellering av faktoretterspørsel. 1999. 60s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4665-2
- 99/4 R. Jensen: Beregning av usikkerhet for boligprisindeksene på grunn av frafall. 1999. 25s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4669-5
- 99/5 K.E. Rosendahl: Vurdering av skadefunksjonsmetoden til bruk på vegprosjekt – en case-studie. 1999. 38s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4670-9
- 99/6 A.G. Hustoft, H. Hartvedt, E. Nymoen, M. Stålnacke og H. Utne: Standard for økonomiske regioner: Etablering av publiseringsnivå mellom fylke og kommune. 1999. 76s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4671-7
- 99/7 T. Lappegård: Regionale variasjoner i fruktbarheten i Norge. 1999. 88s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4673-3
- 99/8 B. Halvorsen, B.M. Larsen og R. Nesbakken: Energibruk i husholdningene 1974-1995: En dokumentasjon av mikrodata etablert for økonomiske formål innenfor prosjektet "Fleksibel energibruk i husholdningene". 1999. 33s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4676-8
- 99/9 H. Medin: Valg av måleenhet i verdsetting av miljøgoder: Empiriske eksempler. 1999. 45s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4677-6
- 99/10 R. Jensen: Kvadratmeterpriser for flerbolig-hus. 1999. 22s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4679-2
- 99/11 T. Kalve: Innvandrerbarn i barnevernet. 1999. 29s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4680-6
- 99/12 A.S. Bye og K. Mork: Resultatkontroll jordbruk 1999: Jordbruk og miljø, med vekt på gjennomføring av tiltak mot forurensninger. 1999. 75s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4683-0
- 99/13 D. Juvkam: Historisk oversikt over kommune- og fylkesinndelingen. 1999. 90s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4684-9
- 99/14 J.-A. Jørgensen, B. Strøm og T. Åvitsland: Effektive satser for næringsstøtte 1996. 1999. 51s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4685-7
- 99/15 J. Lyngstad og I. Øyangen: Sjung om studentens lykkelige dar: Studenters levekår 1998. 1999. 98s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4690-3
- 99/16 B. Aardal, H. Valen og I. Opheim: Valgundersøkelsen 1997: Dokumentasjonsrapport. 1999. 109s. 165 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4699-7
- 99/17 A. Benedictow: Norsk eksport av metaller. 1999. 47s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4701-2
- 99/18 Frantz Gundersen: Produksjon av svalbardstatistikk: Begrensninger og muligheter. 1999. 34s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4702-0
- 99/19 P. Rees, L. Østby, H. Durham og M. Kupiszewski: Internal Migration and Regional Population Dynamics in Europe: Norway Case Study. 1999. 60s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4703-9
- 99/20 B.K. Wold og J. Grave: Poverty Alleviation Policy in Angola, Pursuing Equity and Efficiency. 1999. 94s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4704-7